МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»

ЕРАЗМУС+МОДУЛЬ ЖАНА МОНЕ
«Саморегульоване вивчення гібридних загроз і європейської безпеки» /
Self-Regulated Studies of Hybrid Threats and European Security
Project number: 101081342 – EuroHybSec –
ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА: ОСНОВНІ ПИТАННЯ

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА ТА ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ

ПСИХОЛОГІЯ САМОРЕГУЛЬОВАНОГО НАВЧАННЯ

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСІВ

Острог
Видавництво Національного університету «Острозька академія»
2025

УДК 327.55(4):159.9
Є 22

Рекомендовано до друку
Вченою радою Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 3 від 25 вересня 2025 року)

Рецензенти:
Роман Мартинюк, кандидат політичних наук, доцент кафедри національної безпеки та політології Національного університету «Острозька академія»;
Уляна Нікітчук, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Національного університету «Острозька академія».

Є 22 Європейська безпека: основні питання, Європейська безпека та гібридні загрози, Психологія саморегульованого навчання: навчальні матеріали курсів / за ред. Едуарда Балашова, Дениса Гаврилюка. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2025. 214 с.

DOI 10.25264/25.09.2025

У цих навчальних матеріалах містяться дидактичні та навчальні матеріали, що стосуються модульних курсів, що викладаються в рамках виконання проєкту Еразмус+ Модуль Жана Моне «Саморегульоване вивчення гібридних загроз і європейської безпеки» / Erasmus+ Jean Monnet Module «Self-Regulated Studies of Hybrid Threats and European Security» (101081342 – EUROHYBSEC – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH).

Загалом навчальні матеріали курсів допомагатимуть та доповнюватимуть вивчення та опрацювання дисциплін проєкту «Саморегульоване вивчення гібридних загроз та європейської безпеки». Відтак, їх можна буде використовувати як для опанування модульних курсів, так і для інших курсів з європейських студій або ж окремо – як навчальний інструмент для самостійного навчання.

УДК 327.55(4):159.9

© Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2025

DOI 10.25264/25.09.2025

ЗМІСТ

Наталія Конопка

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ
ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА: ОСНОВНІ ПИТАННЯ 4

Анатолій Худолій

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ
ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА ТА ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ 113

Оксана Матласевич

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ
ПСИХОЛОГІЯ САМОРЕГУЛЬОВАНОГО НАВЧАННЯ 147

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА: ОСНОВНІ ПИТАННЯ

Наталія КОНОПКА,
кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин
Національний університет «Острозька академія»

«М'ЯКА СИЛА ТА БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ ЄС»

«М'яка сила» означає інструменти в арсеналі національної держави, які не карають, не винагороджують і не погрожують іншим суб'єктам, спонукаючи до бажаної поведінки. Вона прямо протилежна «гострій силі», тобто інструментам, які справді слугують батогом і пряником у міжнародних відносинах. «М'яка сила», наприклад, включає культурні обміни та ініціативи публічної дипломатії, щоб допомогти сформувати поведінку, тоді як «жорстка сила» може явно обіцяти стимули для торгівлі, погрожувати економічними санкціями чи військовими діями. Хоча цю концепцію вперше ввів три десятиліття тому вчений Джозеф Най-мл., однак «м'яка сила» практикувалася національними державами протягом століть.

«М'яка сила» – це сила змусити інших бажати результатів, яких ти хочеш» – сказав Джозеф Най. Це вимагає переконання інших у нормативній правоті ваших інтересів і цілей. Враховуючи свою ідентичність як установника глобальних норм і стандартів, ЄС зробив «м'яку силу» квінтесенцією своєї дипломатії за кордоном: шляхом екстерналізації свого «проекту

політичного миру», побудованого навколо демократії, верховенства права, прав людини та захисту клімату, ЄС намагається переконати іноземну громадськість у своїй нормативній привабливості.

«М'яка сила» є спроможністю змінювати чужі цінності, уявлення, інтереси. Її успішне застосування веде до зміни установок і відповідно поведінки. «М'яка сила» може розглядатись як управління масовою свідомістю непрямими засобами, які не зустрічають свідомого спротиву. Метою пропаганди є руйнація чужих інтерпретацій подій і фактів. Автор концепції «м'якої сили» Дж. Най уважає, що вона приваблює, а непримушує. Одна часом «м'яка сила» може не тільки агітувати, а й примушувати. Привабливість може базуватися на раціональних або емоційних компонентах культури й політики. До таких індивідуальних і колективних побажань можуть потрапити демократія і свобода, позаяк вони в масовому уявленні здатні вирішувати соціальні проблеми. **Якщо жорстка сила є монополією державних інститутів, то м'яка сила не є монополією держави. Ресурси «м'якої сили» належать мережі громадянського суспільства. Відповідно, що сильнішою є інноваційна діяльність,** то успішніше нові культурні продукти будуть перетворюватися на «м'яку силу», яка дає інформацію, цікаву іншим. Віртуальна перемога веде до реальної перемоги. Важливо не те, що ви сказали, а що люди почули.

Підходи «м'якої сили» націлені на людей з усією їх індивідуальною складністю. За допомогою жорстких підходів планувальникам надаються прості проміжні цілі, будівлі, склади бомб і банківські рахунки. Натомість, на уподобання, переконання та суспільні норми впливає безліч факторів, тобто жителі села за межами Найробі, швидше за все, дуже по-різному реагуватимуть на те саме повідомлення, ніж мешканці передмістя за межами Чикаго. Цей динамізм вимагає великого досвіду, міжвідомчої координації та міждисциплінарних підходів. Тобто в той час, як «гостра сила» має чіткий перелік цілей, то «м'яка сила» більш складна у використанні. «М'яку силу» важко оцінити кількісно, а тому важко виміряти її успіх. «Гостра сила», зосереджена більше на вимірних

ресурсах (гроші, солдати, кулі), є простою грою у підрахунок, як і результати її застосування. «М'яка сила» має на меті змінити ставлення, що є важкою «ціллю», якій можна присвоїти певний номер або рівень.

Європа продовжує проектувати «м'яку силу», забезпечуючи послідовне зростання добробуту своїх громадян, наголошуючи на соціальній справедливості, становищі прав людини, екологічності та унікальності своєї інтеграційної моделі. ЄС апелює до свідомості єдності, яка уможливить для «вільно об'єднаних союзників» ідентифікацію себе разом як громадян держави». Таке сучасне розуміння мережі громадських структур, які створюють інструменти «м'якої сили», властиве для політики ЄС на міжнародній арені.

З появою Європейського Союзу (ЄС) як глобального актора в 1990-х роках Європа отримала безпрецедентний актив «м'якої сили». Він має здатність залучати та співпрацювати на двох різних рівнях: рівні 27 держав-членів і наднаціональному рівні (ЄС).

Країни-члени ЄС створюють «м'яку силу», проводячи власну зовнішню політику та використовуючи низку інструментів, які належать до категорій **публічної, культурної та громадянської дипломатії.** Нові інформаційні технології – це інструменти «м'якої сили» і щоб діяти, вони мають бути в руках користувача, який своє чергою потребує цілей, спрямування та мотивації. На цю мотивацію і працює «м'яка сила». Спільна європейська грошова одиниця євро є матеріалізованим інструментом «м'якої сили» ЄС. Роль євро є успішною, однак фінансові кризи, неспівмірність економічних ресурсів і потенціалів окремих держав ЄС, борги тощо є тими перешкодами, які впливають на реалізацію ЄС «м'якої сили». Окрім того, важливим інструментом «м'якої сили» ЄС є робота спеціальних служб, дослідження та прогнози експертних кіл, адже завдяки аналізу досліджують слабкі та сильні характеристики партнерів, їхні реальні можливості. А відтак, формується чітке усвідомлення власних інтересів та інтересів партнерів, без чого неможливо досягнути прийнятних компромісів. Один з напрямів «м'якої сили» є міграційна політика.

Міжнародне охоплення кожного з великих європейських гравців «м'якої сили» (Німеччина, Франція, та скандинавські країни) лише зміцнює позитивне сприйняття ЄС за кордоном як об'єднання успішних, дружніх і процвітаючих націй. На наднаціональному рівні ЄС має власну історію. Завдяки послідовним розширенням Європейський Союз, як «нормативна сила» (normative power), свого часу зміг розширити зону миру, процвітання та стабільності на значні частини Центральної, Східної та Південної Європи. Крім того, за межами свого безпосереднього сусідства ЄС ставав більш відповідальною міжнародною зацікавленою стороною, яка проводила низку політичних заходів (включаючи пропаганду зміни клімату, сталого розвитку, гуманітарну допомогу тощо), таким чином посилюючи свою «м'яку силу».

Інструменти «м'якої сили», які європейці використовували протягом багатьох років, складаються з допомоги на розвиток і цивільної допомоги, наприклад, навчання поліції і судової системи в деяких країнах. Європейці також іноді поєднували «м'яку силу» з торговельними стимулами або санкціями. Перш за все, вони пишалися тим, що засновують свої дії на захисті прав людини, які, принаймні офіційно, є основою європейської системи цінностей. Використання «гострої сили» (військової) вони залишали США, Великобританії і навіть Франції, а і надалі ЄС надавав перевагу «м'якій силі». Однак, знизивши свій військовий потенціал, ЄС практично втратила можливість реагувати на порушення універсальних норм. Сподіваємося, що в сучасних умовах такі концепції , які панували до 2022 р. ЄС будуть враховані в СЗПБ.

Але досвід ЄС в перетворенні «м'якої сили» на наріжний камінь своєї стратегії безпеки був неоднозначним. У Східній Європі вона спрацювала неймовірно добре, натомість в інших регіонах наразилася на низку перешкод, напр. Іран (неможливість домовитися про згортання ядерної програми), Боснія та Герцеговина (корупція, проблеми в управлінні, сепаратизм, вливання мільярдів євро, навіть за організації та присутності великого поліцейського контингенту), Афганістан (повний провал «м'якої сили» ЄС, особливо у контексті місії з підготовки

поліцейських сил), арабські країни Сходу (особливо в період криз 2011 року). ЄС мав би подолати такі виклики, зокрема: підтримути опозиційні сили, що протистоять диктаторським режимам, відстоювати права людини, надаючи правову допомогу, відкрити межі торгівлі та кордони з країнами Північної Африки та Близького Сходу. Політичні еліти Заходу повинні були не спускати очей з громадянських суспільств, що зростають у їхніх сусідніх країнах, як це було у випадку зі Східною Європою, коли ці країни готувалися до вступу в ЄС.

Перелік інструментів «м'якої сили» ЄС в спільній зовнішній політиці ЄС є досить великим. Для України особливе значення мала програма «Східне партнерство». Щодо країн Північної Африки та Близького Сходу ЄС застосовує програму «Європейського сусідства», а щодо країн Латинської Америки – «м'яку силу» Іберо-латиноамериканського партнерства. Ідеологемами допомоги розвитку просякнуті програми взаємодії ЄС з країнами Африки. Цікаво, що у відносинах Євросоюзу з Японією, Китаєм, Росією діють вже не асиметричні (зазвичай на користь ЄС) стратегії «м'якої сили», а більш симетричні стратегії взаємовпливу.

Однак, такий успішний поступ можна спостерігати лише в ретроспективі, адже приблизно у 2015 році світ змінився. Нова багатогранна криза витіснила кризу, пов'язану із зіткненням між радикальним ісламом і Заходом. Довіра до глобалізації після холодної війни зменшилася, оскільки багато країн шукали притулку в популізмі і міжнародне суперництво знову вийшли на перший план. Глобальний характер цієї кризи говорить про глобальні причини, і здається певним, що загальний економічний спад 2008 року забезпечив зливу іскор, які посилили вогонь. Масштаби цієї кризи пов'язані з паралельною кризою в ЗМІ, де нові технології забезпечили безпрецедентний доступ до інформації. Водночас, нові мережеві платформи гарантували, що спільним знаменником обсягу доступного **матеріалу є схожість за ідеологією, смаком чи демографічною нішею до особи, яка передає матеріал (поява інформаційних бульбашок –** це стан інформаційної ізоляції. Часто люди опиняються у ньому добровільно, отримуючи ту інформацію,

яка нам подобається і з якою люди уже згодні, готові погодитися. Так працює наш мозок, психіка. Утворення інформаційних бульбашок – це наші когнітивні упередження. Олександра Цехановська: *Форми подачі інформації у соцмережах впливають на наше сприйняття інформації, на те, що ми шукаємо, що зауважуємо чи ігноруємо. Механізми роботи соцмереж спонукають користувачів якомога більше часу проводити онлайн, одразу пропонуючи людям те, що їм подобається*).

«М'яка сила» була ідеальною ідеєю для світу після холодної війни. Вона привернула увагу до великої сили у світових справах і до переваг для міжнародного суб'єкта, які виявляються у сприйнятті цінностей і культури. Таким чином, це було бажаним виправданням для проектів, пов'язаних із проектуванням мистецтва та освіти на інші держави.

Однак, досвід суперництва великих держав і пандемії на рубежі другого десятиліття XXI ст. повернули світ до подвійного фокусу на роль репутації та співпраці. Проблеми світу надто великі, щоб будь-яка країна могла діяти поодинці: економіка, міграційна криза, клімат, пандемія, конфлікти – усе це вимагає співпраці. **Основою позитивного меседжу та позитивного іміджу має бути позитивна реальність. Здається очевидним, що у наступному десятилітті велика мета держав – безпека – залежить від сили прикладу, обміну та співпраці.** Усі такі стратегії вимагають спочатку уміння слухати інших.

Можна говорити і про параліч «м'якої» і «гострої сили» ЄС, адже війна в Сирії показала, що ЄС не може силою зупинити протистояння озброєних угрупувань, як і «м'яка сила» у випадку гуманітарної підтримки Лівану й Йорданії – не допомогла у вирішенні конфлікту. Все, що ЄС може – вливати фінансування в країну вже після закінчення конфлікту, як це сталося із Югославією у 1990-х та Афганістаном. «М'яка сила» не змогла переконати британців залишитися, вона не змогла переконати поляків і угорців від протистояння із ЄС (щодо мігрантів, польського конституційного суду і т.д.), вона не спрацювала у вирішенні російсько-українського протистояння.

Ключ до розвитку позитивного іміджу та репутаційної безпеки полягає в тому, щоб бути «хорошим» протягом тривалого періоду. Звичайно, «хорошість» може бути різною. Культура явно виступає як одна з її форм, з відповідними вимірами, такими як розваги, кухня чи бойові мистецтва, які витісняють менш захоплюючі або більш езотеричні культурні досягнення, такі як високовитончена каліграфія регіональним письмом. Поза цим лежить етичний вимір «хорошого»: відповідність міжнародно визнаним стандартам, встановленим світовим органом прав людини та релігійними конфесіями. Щоб заслуговувати на довіру, імідж повинен базуватися на реальності, і з цього випливає, що ворожі спроби підірвати репутацію країни показують невідповідність між іміджем і реальністю.

Можливо, найяскравішим доказом центральної ролі репутації в сучасній дипломатії та державному управлінні є зацікавленість зловмисних медіа-акторів у її руйнуванні. Фінансовані Кремлем ЗМІ, такі як веб-сайт Sputnik або телеканал, тепер відомий як RT, мають звичку наголошувати на наративах західного занепаду, політичного розколу та ненадійності альянсів, до яких входять західні країни. В одній вибірці 80% репортажів RT/Sputnik про країни НАТО демонструються негативні кадри, а деякі історії містять численні негативні наративи. Деякі з найбільш шанованих країн – скандинавські – мали випадки спроб підірвати їх репутацію. Навіть такі позитивні історії, як скандинавське усиновлення дітей з Росії, розглядалися як свідчення занепаду держави через падіння народжуваності.

У 2017 році відділ боротьби з дезінформацією ЄС визнав за необхідне опублікувати детальне спростування неправдивих новин із заголовком «Ні, Данія не легалізує сексуальне насильство над тваринами», щоб протистояти численним повідомленням, які тоді циркулювали в російських ЗМІ, про зоофільські публічні будинки в країні. Захист дітей є загальною темою таких культурних нападів. Неправильне ставлення Данії до догляду за дітьми стало проблемою у 2014 році, коли російські ЗМІ висловили обурення новиною про те, що школярів запросили подивитися на розтин жирафа, якого

нещодавно приспали в Копенгагенському зоопарку. Для такої країни, як Данія, яка зазнає нападу на репутацію, важливо знати про зовнішній шкідливі впливи та спростовувати їх.

Восени 2020 року міністр закордонних справ Йеппе Кофод зізнався у сексі з 15-річною дівчиною кілька років. Він просто вибачився, сказавши, що був «п'яний і дурний». Sputnik «деталізував» цю історію, яка знайшла подальший розголос, повідомивши наступного дня, що у датському телешоу, орієнтованому на підлітків, дорослі роздягалися з освітньою метою. Кожен із цих інцидентів можна пояснити по-своєму, але разом вони можуть об'єднатися в проблему для держави.

В умовах російсько-української війни ЄС почав реалізовувати більш жорсткі підходи у «м'якій силі». Насамперед, це стосується боротьби з російською дезінформацією. Дезінформаційна кампанія величезного масштабу була проведена Росією напередодні та під час її агресивної війни проти України, яка почалася 24 лютого 2022 року. У рамках гібридної війни Кремля Україна є об'єктом пропаганди та дезінформації, яку поширюють Кремль та інші проросійські групи. Після заклику Європейської Ради в березні 2015 р. вжити заходів, щоб кинути виклик поточним кампаніям дезінформації Росії, ЄС посилив свої можливості для виявлення та протидії дезінформації та боротьби з гібридними загрозами. Серед цих ініціатив Європейської служби зовнішніх справ (EEAS) є створення платформи **EUvsDisinfo.eu** в рамках діяльності **East StratCom TaskForce** – Оперативної робочої група зі стратегічних комунікацій. Її повноваження полягають у прогнозуванні, вирішенні та реагуванні на російські дезінформаційні кампанії, які впливають на Європейський Союз, його держави-члени та країни регіону. Загальна кількість викритих та опрацьованих випадків дезінформаційних атак (станом на 27.02.2025) – 18 586. З лютого 2022 року EU vs Disinformation відстежила понад 237 випадків дезінформації, пов'язаних з Україною, і більше 5500 випадків дезінформації про Україну з моменту свого заснування у 2015 р. Фактично 40% російської дезінформації стосується України. Окрім України, об'єктами атак Кремля є – європейські вибори, Молдова, Білорусь, країни Європи та ін.

Цікавими є дослідження ролі та значення ЄС, зокрема «м'якої сили» серед окремих держав світу.

Автори аналізують те, як ЄС ставиться до світу і світ ставиться до ЄС. Визначено, що для більшості людей у більшості країн – включно з деякими всередині самого ЄС – увійшли у світ à la carte, у якому можна змішувати та поєднувати своїх партнерів з різних питань, замість того, щоб підписати певне меню вірності одній чи іншій стороні. Китай і Росія не конкурують із Заходом у сенсі своєї привабливості як місця для життя чи цінностей, за якими люди хочуть жити. Люди також схильні віддавати перевагу тіснішій співпраці їхніх країн із блоком під проводом США у сфері безпеки, але віддають перевагу економічному співробітництву з Китаєм. Загалом люди за межами Заходу не хочуть повного політичного зближення ні з Китаєм, ні з Європою та США. У звіт включені питання про Україну, США, КНР, Росію. Звіт демонструє велику популярність і привабливість ЄС у світі, зокрема багато людей з інших «середніх держав» хотіли б жити у ЄС. Навіть більше чим у США. Крім цього, ЄС переважає у питанні прав людини, безпеки, свободи Інтернету. Водночас, ЄС вважають перешкодою миру в українсько-російській війні.

Окрім того, автори приходять до низки висновків, зокрема:

– для людей у всьому світі європейські країни видаються дуже привабливими з точки зору способу життя та системи цінностей. Але, якщо розглядати їх незалежно від їхнього партнера по той бік Атлантики, схоже, що їм бракує супровідної жорсткої сили для захисту європейських інтересів і цінностей у світі конкуруючих великих і середніх держав – і війн. І війна Росії проти України, і війна Ізраїлю з ХАМАС вплинуть на Європу більш безпосередньо, ніж на США. Перемога Росії в Україні буде сприйнята як екзистенційна загроза для більшості країн Центральної та Східної Європи, тоді як конфлікт на Близькому Сході може загрожувати внутрішній стабільності західноєвропейських країн із значною кількості меншин, що проживають в ЄС;

– «Геополітичний ЄС» залишається не більш ніж гаслом. І коли настає криза, люди очікують безпекових гарантій від США.

– З іншого боку, ті, хто закликає до «стратегічної автономії», швидше роз'єднають Європу, ніж об'єднають її. Гасло автономії стали сприймати як антиамериканське та відстоювали ідею діяти самостійно, а не спільно з трансатлантичним партнером. У будь-якому випадку, фокус ЄС бути сильним і автономним геополітичним гравцем, неодмінно матиме зворотний результат, якщо він буде відірваний від будь-якої реальної здатності змінити ситуацію. Тому автор і припускають, що альтернативним підходом може бути проведення політики «стратегічної взаємозалежності».

– Необхідно, щоб європейці більше інвестували у військові та безпекові аспекти «гострої сили», спираючись на те, що вони вже зробили для підтримки України. Успішне подальше розширення ЄС на схід, ще до завершення війни в Україні, також зробить ЄС більш потужним і надійним у світі жорсткої геополітичної та геоекономічної конкуренції. Замість того, щоб чіплятися за старий набір компромісів, європейські політики повинні шукати нових партнерів для вирішення актуальних питань у світі à la carte.

Проблеми реалізації «м'якої сили» ЄС

Більшість закидів щодо «м'якої сили» ЄС стосуються її непослідовності. ЄС закликає держави зменшувати викиди вуглецю і переходити на «зелену» енергетику, водночас сам активно вкладається у власні невідновлювальні джерела енергії. Це підриває авторитет ЄС у всьому світі. Всупереч проголошенню «партнерства на рівні очей» у енергетичній політиці щодо Африки, ЄС не бере до уваги потреби регіональних держав, самостійно визначаючи політику щодо тої чи іншої держави.

Окрім того, ЄС застосовує подвійні стандарти щодо подій в Газі та Україні. Зокрема серед арабських держав авторитет ЄС падає, зважаючи на європейську відповідь наступу Ізраїлю на Газу. Водночас, коли Росія порушила міжнародне право, коли вторгнулась в Україну у 2022 році, європейці запровадили «масові та безпрецедентні» санкції, позбулися бізнесу та бойкотували спорт. У ході величезних глобальних лобістських

зусиль лідери представили підтримку України як захист глобальних правил і норм. На відміну від цього, багато європейських лідерів чинили опір закликам до негайного припинення вогню в Газі та загалом відмовлялися засуджувати порушення Ізраїлем міжнародного права, навіть припинили фінансувати деякі палестинські неурядові організації.

Небажання Європи підтримувати міжнародне право в Газі завдає серйозної шкоди її претензіям захищати міжнародне право в Україні та в інших країнах. Ця втрата довіри вражає серцевину одного з ключових активів ЄС, а саме її «м'яку силу». Як показало згадуване вище дослідження ECFR та Оксфордського університету 2023 року, Європа має «величезні запаси» м'якої сили, що походить не лише від її відносного економічного процвітання, але й від пов'язаних із нею суспільних цінностей. Але події в Газі змінюють це відношення. Це має вплив на відношення урядів та громадськості арабських держав до неурядових організацій, які фінансуються Заходом, зокрема дає привід застосовувати репресивні дії щодо діяльності подібних організацій, окремі організації самі розірвали свої відносини з західними інституціями або шукають шляхи деверсифікації фінансування.

Нещодавнє опитування Інституту Дохи в 17 арабських країнах показало, що лише 8-10% респондентів позитивно оцінили реакцію Великобританії, Франції та Німеччини на Газу – лише трохи краще, ніж рейтинг США у 3%.

Російсько-українська війна змістила акценти щодо застосування «м'якої» та «гострої сили» ЄС. Мюнхенська безпекова конференція лютого 2024 р. пройшла під гаслом «Від м'якої розмови до жорсткої сили».

Зокрема: 1. ЄС планує розвивати доктринальну базу: три стратегічні документи будуть визначальними для Європейського оборонного союзу. Перший – це Європейська оборонно-промислова стратегія (EDIS), узгоджена в березні 2024 року, яка спрямована на збільшення ефективності європейських витрат, одночасно зміцнюючи європейську оборонно-технологічну та промислову базу (EDTIB). Переговори щодо проєкту регламенту, який перетворює EDIS у конкретні

заходи – Європейську програму оборонної промисловості (EDIP) – мають бути завершені в першій половині 2025 року. EDIS і EDIP базуються на нещодавніх оборонних ініціативах ЄС, спрямованих на створення стимулів для спільної розробки, закупівель і промислового нарощування. Результатом може стати створення Білої книги про майбутнє європейської оборони. Яка має відповідати цілям щодо спроможності НАТО, Плану розвитку спроможності ЄС та потребам держав-членів. Такі приклади є: це Європейський повітряний щит, вперше запропонований Польщею та Грецією; окрім того доктрина буде пов'язаною з німецькою Європейською ініціативою Sky Shield.

Другим ключовим документом є Стратегія готовності ЄС (Preparedness Union Strategy), яка має бути представлена 2025 р. Він спрямований на вирішення цивільних і військових аспектів готовності, включаючи кіберзахист, санкції проти гібридних атак, захист критичної інфраструктури та здоров'я. По-перше, це могло б допомогти з'єднати точки між численними кризовими службами ЄС і центрами екстреної допомоги. По-друге, це могло б спиратися на регулятивну роботу Комісії та встановити національні мінімальні стандарти готовності, враховуючи при цьому базові вимоги НАТО щодо стійкості. По-третє, це може спровокувати суттєву дискусію щодо введення в дію положень ЄС про солідарність і взаємодопомогу. Це питання, як правило, викликає занепокоєння щодо дублювання зі статтею 5 НАТО. Однак конкретні роздуми щодо потенційного цивільного та військового внеску ЄС у різних сценаріях криз – як нижче, так і вище порогу статті 5 – давно назріли.

Третім ключовим документом є Стратегічний компас безпеки та оборони, узгоджений у березні 2022 р. Compass потребує оновлення та модернізації, яка має завершитися до середини 2025 р.

2. ЄС матиме комісарів з оборонної промисловості та оборони і розподілить між ними повноваження, однак процес наражається на інституційні труднощі та має різні погляди щодо портфелю такої посади.

3. ЄС співпрацюватиме з партнерами по НАТО, Великобританією та інвестуватиме у оборонну промисловість України; варто врахувати досвід Данії та Канади. Приклади: спільне підприємство Rheinmetall і ВАТ «Укроборонпром», яке надає сервісне обслуговування та обслуговування на території України. Іншим життєздатним, менш ризикованим варіантом є створення спільних підприємств у сусідніх країнах ЄС, які фінансуватимуться у рамках Європейського фонду миру (EPF). У березні 2024 р. Рада вирішила, що його також можна використовувати для сприяння створенню спільних підприємств. До того ж варто серйозно розглянути можливості безпекового пакту з Великобританією.

4. ЄС збільшить витрати на оборону.

Brannagan and Giulianotti (2015) вводять концепцію «м'яке обезправлення», яка відноситься до «дій, бездіяльності та/або політики держави, яка в кінцевому підсумку засмучує, ображає або відчужує інших, що призводить до втрати довіри та привабливості». Є два шляхи, які ведуть до «м'якого обезправлення». По-перше, держави можуть бути звинувачені в порушенні міжнародних законів і правил. За словами Браннагана та Джуліанотті, такі звинувачення, як правило, висуваються пресою. Браннаган і Джуліанотті ілюструють, як досягнення Катару в рамках «м'якої сили» щодо проведення великої спортивної події було затьмарене висвітленням у ЗМІ хабарів, використаних Катаром для проведення чемпіонату світу. «М'яке обезправлення» також може мати місце, коли держави звинувачують у недотриманні міжнародних конвенцій або стандартів глобального розвитку, будь то у сферах клімату, гуманітаризму чи просування прав людини. Тут неурядові організації можуть бути тими, хто дискредитує держави. Бреннаган і Джуліанотті стверджують, що саме так було, коли неурядові організації підкреслили нелюдське ставлення Катару до трудових мігрантів. Обидва шляхи до «м'якого обезправлення» проходять через нормативні рамки, будь то закони та правила чи прийняті конвенції. На прикладі Криму і ЄС/США/РФ показують тактику «обезправлення» та як її застосовували.

Колишній міністр закордонних справ Німеччини назвав ЄС *вегетаріанцем у світі, повному м'ясоїдних тварин*, отож, щоб стати конкурентним у світі хижаків ЄС доведеться показати зуби.

Література:

1. Database. URL: https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/#
2. Dempsey J. Europe's Paralysis Over Hard and Soft Power. https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2016/10/europes-paralysis-over-hard-and-soft-power?lang=en
3. Garton T., Krastev A. I., Leonard M. Living in an à la carte world: What European policymakers should learn from global public opinion. European Council on Foreign Relations. 2023. URL: https://ecfr.eu/publication/living-in-an-a-la-carte-world-what-european-policymakers-should-learn-from-global-public-opinion/
4. https://euvsdisinfo.eu/
5. Koenig Nicole. "From Soft Talk to Hard Power: Ten To-Dos for the European Defence Union. MSC. URL: https://securityconference.org/en/publications/analyses/from-soft-talk-to-hard-power/
6. Lynch J. When soft power is spent: Gaza, Ukraine, and Europeans' standing in the Arab world. European Council on Foreign Relations. 2024. URL: https://ecfr.eu/article/when-soft-power-is-spent-gaza-ukraine-and-europeans-standing-in-the-arab-world
7. Manor I. IT'S A MAD WORLD. How diplomats' online framing of crises result in mutually assured delegitimization THE ROUTLEDGE HANDBOOK OF SOFT POWER. Second Ed. 2024. P. 307.
8. Pisarska Katarzyna. Americas and Europe (section overview). The Routledge Handbook of Soft Power. 2017. P. 236.
9. Seymour M. The problem with soft power. Foreign Policy Research Institute. 2020. URL: https://www.fpri.org/article/2020/09/the-problem-with-soft-power/
10. The fight against pro-Kremlin disinformation. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/the-fight-against-pro-kremlin-disinformation
11. The Routledge Handbook of Diplomacy and Statecraft. Ed. B.J.C. McKercher, 2022. 456 p.
12. Why the EU has a 'soft power' problem and how to fix it. Clingendael Spectator. 2023. URL: https://spectator.clingendael.org/en/publication/why-eu-has-soft-power-problem-and-how-fix-it

13. Мартинов А. «М'яка сила» як політичний інструмент Європейського Союзу (1990-ті – 20-ті рр. XXI ст.). Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2020. С. 118.
14. Мартинов А. «М'яка сила» як політичний інструмент Європейського Союзу (1990-ті – 20-ті рр. XXI ст.). Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2020. С. 116.
15. Цехановська О. У чому небезпека «інформаційної бульбашки» та як комфортно із неї вийти? Громадське радіо. 2022. URL: https://hromadske.radio/podcasts/myslennia-bazova-funktsiia/1065085

КІБЕРБЕЗПЕКА ЄС

Кібербезпекова стратегія ЄС (2013 р.) дає наступне визначення поняття кібербезпеки: «Кібербезпека зазвичай стосується заходів безпеки та дій, які можуть бути використані для захисту кібердомену, як у цивільній, так і у військовій сферах, від тих загроз, які пов'язані або можуть зашкодити його взаємозалежним мережам та інформаційній інфраструктурі. **Кібербезпека прагне зберегти доступність і цілісність мереж** та **інфраструктури**, а також конфіденційність інформації, що в них міститься».

Водночас, у наступних стратегіях ЄС вже не виділяв дефініцію кібербезпеки, посилаючись на розмитість терміну. Аналітики з Європейського агентства з мережевої та інформаційної безпеки відзначають, що «Кібербезпека повинна стосуватися безпеки кіберпростору, де сам кіберпростір відноситься до набору зв'язків і відносин між об'єктами, які доступні через узагальнену телекомунікаційну мережу, і до набору самих об'єктів, де вони представляють інтерфейси, що дозволяють дистанційне керування ними, віддалений доступ до даних , або їх участь у діях контролю в цьому кіберпросторі».

Політика ЄС у кібердомені постійно еволюціонувала і науковці виділяють <u>чотири</u> основні взаємопов'язані між собою тенденції:

1. Від політики захисту даних, до регулювання всієї сфери кібербезпеки. Першочерговим завданням ЄС, як регулятора внутрішнього ринку була розробка законодавства, яке б гарантувало однакові права і свободи в Інтернеті всім громадянам держав-членів. До подібного законодавства можна віднести **Директиву із захисту даних** (1995) та **Директиву про приватність (2002**), у **2016 р. Загальний регламент про захист даних** (General Data Protection Regulation, GDPR) став прикладом одного з найбільш якісних законів у сфері захисту та обробки приватних даних.

Перша кібербезпекова стратегія ЄС (2013) дещо розширила фокус Європейського Союзу до п'яти основних вимірів, чотири із яких – внутрішньоєвропейські. До цих вимірів

можна зарахувати: скорочення кіберзлочинності; досягнення кіберстійкості; розвиток законодавчої бази кіберзахисту; розвиток промислових і технологічних ресурсів для кібербезпеки; та просування основних цінностей ЄС у кіберпросторі.

Більша спрямованість на закордонний вимір розпочинається **із 2017 р.,** коли були опубліковані два важливі документи: **Cyber Diplomacy Toolbox** та **EU External Cyber Capacity Building Agenda**.

Стратегія кібербезпеки **від 2020 р.** ставить за мету забезпечити «глобальний та відкритий Інтернет» у співпраці з партнерами.

2. Від прерогативи держав-членів до більш компромісного, централізованого. На початку існування ЄС, кібербезпекові питання залишалися у віданні держав-членів тоді, як сама організація опікувалася політикою захисту даних. Водночас, потреба у централізованій політиці призвела до того, **що у 2016 р**. було прийнято **Директиву про Мережеву та інформаційну безпеку** (NIS Directive), яка мала на меті уніфікувати європейське законодавство у цій сфері та синхронізувати швидкість розвитку кібербезпекових можливостей у захисті критичної інфраструктури у всіх державах-членах.

У 2024 році рівень кіберзлочинності зріс до історичного максимуму, вплинувши на уряди та галузі в усьому світі та створивши загрозу інформаційній безпеці. Згідно з доповіддю Cybersecurity Ventures, очікується, що до 2025 року збитки від кіберзлочинності сягнуть **10,5 трлн доларів США** на рік проти 3 трлн доларів США 2015 року. Цей сплеск зумовлений дедалі складнішими кібератаками, інцидентами з програмами-вимагачами та витоками даних, частота й серйозність яких збільшується щороку. У звіті **Всесвітнього економічного форуму про глобальні ризики 2023 року**** підкреслюється, що кіберзагрози є одними з найбільших глобальних ризиків, які потребують негайного посилення заходів кібербезпеки. Для боротьби з цією загрозою Європейський Союз **запровадив Директиву NIS2, яка** є суттєвим оновленням оригінальної Директиви NIS (Директиви про мережеві та інформаційні системи) від 2016 року, з розширеною сферою дії, що охоплює

більше критично важливих об'єктів інфраструктури та провайдерів основних послуг.

Директива NIS2 спрямована на підвищення кібербезпеки критично важливої інфраструктури в усьому ЄС, забезпечуючи більшу стійкість і надійніший захист від витоків даних і збоїв, спричинених зловмисниками.

Директива NIS2 ще більше інтегрувала кібербезпекові політики у сферах енергетики, транспорту, банкінгу, фінансів, охорони здоров'я та цифрової інфраструктури. З 18 жовтня 2024 року нова директива ЄС із кібербезпеки – NIS 2 – стала обов'язковою для виконання. Цей обов'язковий до виконання регламент встановлює стандарти кібербезпеки на всій території Європейського Союзу і змушує компанії з різних секторів документувати свою стратегію безпеки.

3. Від внутрішнього ринку до глобального провайдера. Важливою частиною стратегій кібербезпеки ЄС була регуляція внутрішнього ринку ЄС, зокрема сертифікація програмного забезпечення та техніки, а також будівництво кіберстійкості Європейського Союзу. Водночас, Стратегія **кібербезпеки від 2020** р. містить пропозиції з більш активної ролі ЄС на зовнішніх ринках, зокрема у створенні міжнародних стандартів, розширенням співпраці із закордонними партнерами, обміни інформацією та посилення кібербезпеки держав-сусідів.

4. Від кібероборони до стримування та обмеженого покарання. До останнього часу фокус ЄС на кібербезпеці був виключно оборонним: захист даних користувачів, критичної інфраструктури та безпечних комунікацій. Активні дії передбачалися лише щодо кіберзлочинців. Водночас, зараз спостерігається **тренд до обмеженого наступу**, зокрема через прийняте Європейською Радою рішення про можливість введення санкцій у відповідь на кібератаки.

Основні структури кібербезпеки ЄС

Комп'ютерна група реагування на надзвичайні ситуації. Розміщується в Генеральному директораті з інформатики Європейської Комісії; складається з експертів з інформаційних

технологій з органів ЄС з метою обміну інформацією, координації відповідей та надання оперативної допомоги.

Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю при Європолі (ЕС3). Посилює реагування правоохоронних органів на кіберзлочини; працює як центральний центр кримінальної інформації та розвідки, підтримуючи кримінальні розслідування; підвищує обізнаність про кіберзлочини в ЄС.

Європейське оборонне агентство (EDA). Підтримує країни-члени ЄС у розвитку можливостей кіберзахисту для підвищення кіберстійкості; співпрацює з EEAS для сприяння обміну інформацією щодо національних доктрин кіберзахисту.

Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки (ENISA). Допомагає Європейській Комісії та державам-членам ЄС у виконанні вимог **Директиви про мережеву та інформаційну безпеку (NIS)** шляхом обміну інформацією, найкращих практик та підвищення обізнаності. Створила систему сертифікації кібербезпеки для всього ЄС. Підтримує координацію відповіді ЄС у разі широкомасштабних транскордонних кібератак.

Служба зовнішньої діяльності Європейського Союзу (EEAS). Відповідає за зовнішню координацію політики кібербезпеки ЄС. Відіграє центральну роль у розвитку та популяризації основних цінностей і стратегії ЄС у сфері кібербезпеки. Зміцнює міжнародну співпрацю в галузі кібербезпеки, особливо з НАТО.

Військовий штаб Європейського Союзу (EUMS). Підтримка розвитку можливостей кіберзахисту держав-членів ЄС.

Європейський Союз ввів найбільш жорстке законодавство щодо приватних даних користувачів мережі – **Загальний регламент про захист даних (General Data Protection Regulation, GDPR).** GDPR поширюється на всі компанії, навіть ті, що поза ЄС, які обробляють дані європейських користувачів. Регламент про захист даних визначає наступні принципи:

– Законність, справедливість і прозорість – обробка має бути законною, справедливою та прозорою для суб'єкта даних.

– Обмеження мети – компанії повинні обробляти дані для законних цілей, чітко пояснених суб'єкту даних під час їх збору.

– Мінімізація даних – компанії повинні збирати та обробляти стільки даних, скільки абсолютно мінімально необхідно для зазначених цілей.

– Точність – компанії повинні підтримувати точність і актуальність персональних даних.

– Обмеження щодо зберігання – Компанії можуть зберігати особисті дані лише стільки часу, скільки необхідно для вказаної мети.

– Цілісність і конфіденційність – обробка повинна здійснюватися таким чином, щоб забезпечити відповідну безпеку, цілісність і конфіденційність (наприклад, за допомогою шифрування).

– Підзвітність – контролер даних несе відповідальність за можливість продемонструвати свою відповідність принципам GDPR.

Якщо у компанії стався витік даних, вона повинна повідомити про це користувачів протягом 72 годин, інакше вона платитиме штраф. Європейське законодавство визначає **найбільші штрафи за порушення GPDR і вони можуть становити до 20 млн доларів.**

Також, відповідно до міжнародних законів, таких як **Загальний регламент ЄС щодо захисту даних (GDPR**), і деяких законів штатів, як-от **Каліфорнійський закон про конфіденційність споживачів (CCPA),** багато сайтів зобов'язані запитувати дозвіл на використання певних файлів cookie у вашому браузері та надавати вам надати інформацію про те, як використовуватимуться їхні файли cookie, якщо ви погодитеся.

Станом на сьогодні, актуальною є **Стратегія кібербезпеки ЄС від 2020 р.** Автори стратегії визнають ключову роль кіберпростору в усіх основних сферах життя людства починаючи від Інтернету речей і завершуючи банкінгом, охороною здоров'я та організацією демократичного процесу. Автори документу виділяють наступні особливості сучасних цифрових трансформацій у комплексному середовищі загроз:

– Цифрові технології все більше використовуються у геополітичних процесах. Все більше держав створюють цифрові

кордони, кіберпростір все частіше використовується для політичних та ідеологічних цілей.

– Основним глобальним ризиком залишаються атаки на критичну інфраструктуру. Інтернет та його функціонування все більше залежить від небагатьох приватних компаній і, таким чином, це залишає ЄС та його громадян у залежність від цих небагатьох.

– Стурбованість через безпеку є головною причиною того, що люди не користуються онлайн-сервісами. Дві п'ятих жителів ЄС мали проблеми із безпекою онлайн, а три п'ятих не можуть себе захистити у випадку кіберзлочинів. Середня вартість «злому» для бізнесу тепер становить понад 3.5 млн євро.

– У ЄС залишається низькою готовність та усвідомленість бізнесів протистояти кіберзагрозам. Спостерігається брак навичок кібербезпеки серед робочої сили.

– Розслідування практично усіх видів злочинів включає у себе цифрову компоненту. Вартість кіберзлочинів для світової економіки сягає **5.5 млрд євро у 2020 році,** що становить ріст у два рази, порівняно із 2015-м роком.

– ЄС переживає брак ситуаційної обізнаності про кіберзагрози. Уряди держав несистематично надають та збирають інформацію і повідомляють про частку з усіх випадків.

ЄС намагатиметься підтримати стратегію безпрецедентним рівнем **інвестицій протягом 2021-2027 рр**. Кібербезпека повинна бути інтегрованою у всі цифрові інструменти та технології, зокрема штучний інтелект (AI), шифрування та квантові обчислення.

1. **Цифрові суверенітет, стійкість та лідерство**

– Стійкість інфраструктури та критичних сервісів. ЄС обновить технічний документ з вимогами до кібербезпеки (вже оновив – NIS2). Документ містить вимоги до стратегічно важливих секторів на кшталт енергетики, транспорту, фінансів, авіації, демократичних процесів та інституцій і сфери охорони здоров'я.

– Будівництво Європейського кіберщита. Комісія пропонує побудувати Центри безпекових операцій по всьому ЄС для постійного моніторингу кібер-загроз та збиратиме інформацію

про них для подальшого опрацювання і поширення. Для швидкого та ефективного виявлення основних кіберзагроз Єврокомісія пропонує створити "**Європейський кіберщит"** – загальноєвропейську інфраструктуру, що складається з національних і транскордонних оперативних центрів безпеки (SOC) по всьому ЄС. Це організації, на які покладено завдання виявляти кіберзагрози і реагувати на них. Вони використовуватимуть найсучасніші технології, такі як штучний інтелект (ШІ) і передовий аналіз даних, для виявлення і своєчасного попередження про кіберзагрози та інциденти на транскордонному рівні. Своєю чергою, органи влади і відповідні організації зможуть більш ефективно і оперативно реагувати на серйозні інциденти.

Ці центри можуть запрацювати на початку 2024 року. На підготовчому етапі створення "Європейського кіберщита" у квітні 2023 року Комісія в рамках програми "Цифрова Європа" відібрала три консорціуми транскордонних оперативних центрів безпеки (SOC), що об'єднують державні органи з 17 країн-членів ЄС та Ісландії. Механізм реагування на кібернетичні надзвичайні ситуації перевірятиме організації в таких критично важливих секторах, як охорона здоров'я, транспорт та енергетика, на предмет потенційної вразливості. План також передбачає створення **Резерву кібербезпеки ЄС,** що складається зі служб реагування на інциденти, які втручатимуться на прохання країни або установи ЄС у разі значного або масштабного інциденту в сфері кібербезпеки. Загальний бюджет усіх заходів, передбачених Актом ЄС про кіберсолідарність, становить **1,1 мільярда євро, з яких близько 2/3 буде профінансовано Євросоюзом через програму "Цифрова Європа".**

– Безпечна комунікаційна інфраструктура. GOVSATCOM (European Union Governmental Satellite Communications, запущена у 2021 р.) повинна стати основою безпечних, бюджетних комунікацій для місій і операцій ЄС та держав-членів. ЄС, також, планує розміщувати квантову комунікаційну інфраструктуру (Ініціатива у розробці).

– Безпека мобільних мереж. ЄС приділятиме увагу мобільним мережам, зокрема 5G і створив вже 5G Toolbox.

– Інтернет безпечних речей (гра з терміном «Інтернет речей»). ЄС створюватиме нові правила для покращення кібербезпеки всіх пристроїв, які підключаються до Інтернету.

– Покращення глобальної Інтернет-безпеки. ЄС працюватиме над створенням європейського DNS сервісу (DNS4EU, вже є). ЄС працюватиме з іншими міжнародними структурами для покращення безпекових стандартів, зокрема з введення IPv6. Напр. *кожен пристрій в Інтернеті має свій унікальний IP. Система DNS допомагає прив'язати ім'я сайту з IP сервера, на якому розташовані його дані. Відповідно, коли ви вводите оа.edu.ua, вас перекикидає спочатку на сервер DNS, де є запис про сайт і його IP сервера і вже потім на сервер, де створений сайт.*

– Збільшення європейської присутності у виробництві технологічних продуктів.

– Поширення тренінгів з кібер-безпеки серед населення і робітників у ЄС.

2. Створення операційних потужностей для запобігання, стримування і відповіді.

– **Спільний кібер-підрозділ. Матиме три функції**. По-перше, забезпечення готовності серед кібербезпекових спільнот. По-друге, за допомогою поширення інформації, він забезпечить постійну ситуаційну обізнаність для всіх держав-членів. По-третє, за допомогою кібер-підрозділу, можна забезпечити координовану відповідь на загрози і відновлення роботи систем.

– Боротьба з кіберзлочинцями. Розширення можливостей правоохоронних органів та Європолу як центру експертизи та підтримки національних поліцій. Боротьба з незаконним використанням доменів, розповсюдженням незаконного контенту.

– **Cyber Diplomacy Toolbox**. Дипломатична відповідь ЄС на злочинні кібер-активності. **Інструментарій кібердипломатії ЄС-** набір інструментів кібердипломатії ЄС є спільною дипломатичною відповіддю ЄС на зловмисну кібердіяльність. Це частина підходу ЄС до кібердипломатії в рамках Спільної

зовнішньої політики та політики безпеки, і це сприяє запобіганню конфліктам, пом'якшенню загроз кібербезпеці та зміцненню стабільності в міжнародних відносинах. Це впливає на поведінку потенційних агресорів. Дипломатична реакція ЄС на зловмисну кіберактивність є пропорційною обсягу, масштабу, тривалості, інтенсивності, складності, витонченості та впливу кожної кіберактивності. Усі дипломатичні зусилля сприяють безпеці та стабільності в кіберпросторі через розширення міжнародного співробітництва та зменшують ризик неправильного сприйняття, ескалації та конфлікту, які можуть виникнути через інциденти ІКТ.

24 лютого 2025 р. – Новий план кібербезпеки покращує координацію ЄС у кіберкризі. Він базується на наборі інструментів кібердипломатії ЄС. Зокрема, Cyber Blueprint – це необов'язковий інструмент, який визначає конкретні дії для відповідних учасників кіберкризи та може підвищити загальну ефективність системи управління кіберкризою. Він оновлює схему, викладену в **Рекомендації Комісії (ЄС) 2017/1584** щодо скоординованої реакції на широкомасштабні інциденти та кризи в сфері кібербезпеки, і ґрунтується на результатах і уроках, отриманих під час навчань на рівні Союзу з моменту прийняття цієї рекомендації.

– Розширення можливостей з кібер-оборони. У 2018 році ЄС визначив кібер-домен одним з доменів ведення бойових дій. ЄС сприятиме подальшим дослідженням, інноваціям і розширенням можливостей через різні структури та плани типу EDF (Європейський оборонний фонд), Military CERT-Network.

3. Вперед до глобального відкритого кіберпростору

– Лідерство у стандартизації кіберпростору. ЄС необхідно активніше працювати у міжнародних стандартизаційних процесах, формувати міжнародне законодавство відповідальної поведінки держав у кіберпросторі, підтримувати Будапештську конвенцію з кіберзлочинів.

– Розширення співпраці з партнерами. ЄС необхідно створити структуровані обміни з АСЕАН, Африканським Союзом, ОБСЄ, НАТО і т.д.

– Посилення глобальних можливостей у протистоянні кібер-загрозам з фокусом на сусідів та регіон Західних Балкан.

4. Кібербезпека в інституціях ЄС

– Забезпечення безперешкодного і безпечного поширення таємної інформації між різними агенціями і підрозділами Союзу та державами-членами.

– Інвестиції у безпекове обладнання, інфраструктуру і т.д.

– Створення програми з поширенням інформації про кібер-загрози для всіх інституцій, агенцій ЄС.

Із початком повномасштабного російського вторгнення до України, Стратегію було адаптовано через документ **EU Policy on Cyber Defence**.

– У рамках посилення спільних дій, у документі було запропоновано створити **EU Cyber Defence Coordination Centre** (EUCDCC) для посилення ситуаційної обізнаності та **CyDef-X** для організації навчань кіберпідрозділів держав-членів, а також проведення регулярних обмінів між командувачами національних кібер-підрозділів.

– Посилення кібер-стійкості оборонних секторів держав-членів через посилення командних структур та їхньої інфраструктури. Високий представник за підтримки Комісії допомагатиме державам-членам у розробці юридично необов'язкових рекомендацій для оборонного співтовариства на основі **Директиви NIS2,** оскільки оборонний сектор виключений зі сфери застосування ирективи. Комісія, також ухвалить **Cyber Resilience Act** – закон про кібернетостійкість набув чинності **10 грудня 2024 року.** Основні зобов'язання, запроваджені Законом, застосовуватимуться з 11 грудня 2027 року. Крім того, створюється експертна група Cyber Resilience Act (CRA Expert Group) . Експертна група допомагатиме та консультуватиме Комісію з питань, пов'язаних із впровадженням Закону про кібернетостійкість (CRA). **Закон про кіберстійкість базується на Стратегії кібербезпеки ЄС до 2020 року та Стратегії Союзу безпеки ЄС. Він доповнює інше законодавство в цій сфері, зокрема Директиву NIS2.** Закон зобов'яже виробників обладнання повідомляти протягом 24 годин до

ENISA про слабкі сторони їхньої продукції, яку можуть активно використати.

ЄС виробить план дій на випадок критичних ситуацій для кібер-безпеки громадянської інфраструктури. Увагу звернено на безпеку морських кабелів та морської безпеки (EU Maritime Security Strategy оновлена у 2023). Автори документу закликають до посилення безпеки у космосі відповідно до Strategic Compass, імплементації 5G Toolbox та створення сертифікаційної схеми для оборонних компаній у сфері кібер-безпеки.

– **European Cybersecurity Organisation** (ECSO) оцінює потребу ЄС у кібер-безпеці у 500 тис людей, станом на 2022 рік. Щоб вирішити цю потребу, ЄС створить **Cyber Skills Academy** (уже створена). European Security and Defence College (ESDC) займатиметься організацією обміну найкращих практик та досвіду між військовими закладами та громадянським суспільством. Організація навчання також повинна проводитися через PESCO та у державах-членах ЄС.

– Документ передбачає, що кібер-безпека буде частіше включатися у пріоритети перемовин із закордонними партнерами. Зокрема, найбільш плідна співпраця є із США, адже на двосторонньому рівні існують «EU-US Cyber Dialogue» і «EU-US Security and Defence Dialogue». ЄС надаватиме підтримку Україні, в тому числі через регулярний кібер-діалог, а також готовий розширювати сфери співпраці зокрема у сфері ситуаційної обізнаності та аналізу загроз.

15 липня 2024 р. Європейський Союз (ЄС) та Україна провели **третій Кібердіалог у Брюсселі, Бельгія.** На тлі триваючого повномасштабного вторгнення Росії в Україну та початку переговорів про вступ України до ЄС, ЄС і Україна домовилися про подальше поглиблення співпраці у сфері кібербезпеки.

ЄС та Україна обговорили мінливий ландшафт кіберзагроз, поділилися останніми оновленнями щодо останніх законодавчих змін, з огляду на **узгодження України, включно з Директивою про мережеву та інформаційну безпеку (NIS) 2 та безпеку та сертифікацію продуктів, а також обговорили відповідні зусилля для підвищення кіберстійкості**

та кіберзахисту. Вони далі досліджували практичні зусилля щодо співпраці з метою запобігання, виявлення, стримування та реагування на зловмисну кібердіяльність, зокрема шляхом посилення стійкості критичної інфраструктури та ланцюгів поставок, а також за допомогою інструментарію **EU Cyber Diplomacy Toolbox**. Крім того, у контексті, коли використання кібероперацій стало можливим і супроводжувало агресивну війну Росії проти України та продовжує впливати на глобальну стабільність і безпеку, вони домовилися посилити обмін інформацією про ситуаційну обізнаність, оцінку кіберризиків, управління кіберкризами, а також щодо використання **Інструментів кібердипломатії ЄС і режиму кіберсанкцій.**

Флагманські проекти, такі як «CyberEast», спрямовані на підвищення кіберстійкості в країнах Східного партнерства, також триватимуть. Крім того, зусилля з кіберпідтримки будуть координуватися з державами-членами та партнерами, в тому числі через **Талліннський механізм, – м**іністерства закордонних справ України, Канади, Данії, Естонії, Франції, Німеччини, Нідерландів, Польщі, Швеції, Великої Британії та Сполучених Штатів Америки оголосили про започаткування нового інструменту співробітництва в сфері кібербезпеки – Талліннський механізм, 2023 р.

ЄС і Україна також обговорили шляхи, які дозволять Україні отримати вигоду від використання **Резерву кібербезпеки ЄС,** а також організувати додаткові тренінги для цивільних і військових організацій на основі потреб України Європейським коледжем безпеки та оборони, Консультативною місією Європейського Союзу (EUAM) і Військовою місією ЄС з підтримки України (EUMAM).

ЄС і Україна мають намір продовжувати тісну співпрацю між відповідними органами, включаючи структуровану співпрацю, яка забезпечується робочою домовленістю з Агентством ЄС з кібербезпеки (ENISA) та операційною угодою з Європолом. У контексті спільного зобов'язання щодо стійкого кібер-партнерства ЄС та Україна погодилися досягти конкретних операційних результатів з метою проведення 4-^{го} **кібер-діалогу Україна-ЄС у 2025 році.**

Діалог відбувся під головуванням Манон ЛЕ БЛАНК, координатора з кіберпитань та виконувача обов'язків керівника відділу гібридних загроз і кібернетики в Європейській службі зовнішніх дій (EEAS), Крістіани КІРКЕТЕРП де ВІРОН, виконуючої обов'язки директора з питань цифрового суспільства, довіри та кібербезпеки, Генерального директорату комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG CONNECT) Європейської комісії, а також Володимир КАРАСТЕЛЬОВ, в.о. начальника Департаменту кібербезпеки СБУ; за участю Генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) та Генерального директорату з питань міграції та внутрішніх справ (DG HOME) Європейської Комісії, Агентства Європейського Союзу з кібербезпеки (ENISA), CERT-EU, Європейського центру компетенції з кібербезпеки, Європолу, Європейського коледжу безпеки та оборони, Консультативної місії Європейського Союзу (EUAM), Місії військової допомоги Європейського Союзу Також присутні Міністерство оборони України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство цифрової трансформації України, Рада національної безпеки і оборони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Ситуаційний центр кібербезпеки СБУ, Генеральний штаб Збройних Сил України.

Література:

1. Cyber Resilience Act. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cyber-resilience-act
2. Cybersecurity Skills Academy. URL: https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/cybersecurity-skills-academy
3. Definition of Cybersecurity – Gaps and overlaps in standardisation. URL: https://www.enisa.europa.eu/publications/definition-of-cybersecurity
4. JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL EU. Policy on Cyber Defence/ 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Comm_cyber%20defence.pdf
5. JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open,

Safe and Secure Cyberspace. 2013. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013JC0001
6. NIS2 Directive: new rules on cybersecurity of network and information systems. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/nis2-directive
7. Saalman L., Su Fei and Saveleva Larisa. Dovgal Cyber Posture Trends in China, Russia, the United States and the European Union. 2022. URL: https://www.sipri.org/publications/2022/research-reports/cyber-posture-trends-china-russia-united-states-and-european-union
8. Saalman L., Su Fei and Saveleva Larisa. Dovgal Cyber Posture Trends in China, Russia, the United States and the European Union. 2022. P. 29. URL: https://www.sipri.org/publications/2022/research-reports/cyber-posture-trends-china-russia-united-states-and-european-union
9. The Cyber Diplomacy Toolbox. URL: https://www.cyber-diplomacy-toolbox.com/
10. The EU's Cybersecurity Strategy for the Digital Decade. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eus-cybersecurity-strategy-digital-decade-0
11. What is GDPR, the EU's new data protection law? URL: https://gdpr.eu/what-is-gdpr/
12. Директива NIS2: Посилення протидії кіберзлочинності. URL: https://www.kingston.com/ua/blog/data-security/nis2-directive-cybersecurity

ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА ЄС В УМОВАХ НОВИХ ЗАГРОЗ

Загальний огляд після 2022 р.

На сучасному етапі, основним чинником, який впливає на енергетику ЄС є російсько-українська війна. Із початком вторгнення, ЄС відмовився від російського викопного палива і уклав понад 100 угод з державами-постачальниками енергоресурсів, щоб замінити РФ. Зокрема, до таких держав відносять США, Норвегію (новий найбільший постачальник природного газу до ЄС), Катар та Азербайджан. Через енергетичну війну із РФ, ЄС спалює більше вугілля і передбачається, що робитиме це до 2025 р.

ЄС, також, вніс корективи у «Зелений Курс» у стратегії «REPower EU» у травні 2022 р.

Влітку 2022 р., ЄС застосував програму термінового скорочення споживання газу «**Save Gas for the Safe Winter**». План передбачав добровільне скорочення державами-членами (в першу чергу, бізнесами та державними установами) споживання природного газу **на 15% з 31 серпня 2022 до 31 березня 2023.** Завдяки новому правовому інструменту, Єврокомісія також може оголосити тривогу за власною ініціативою у разі дефіциту газу або за запитом принаймні 3 держав-членів. Стан тривоги дозволяє запровадити обов'язкову мету скорочення попиту на рівні ЄС.

Основним внутрішнім інструментом політики ЄС щодо парникових газів є **Торгова система викидами вуглекислого газу (EU ETS),** яка фокусується на енергозатратних промисловостях (важка промисловість, електростанції, авіація, морські і дорожні перевезення = 45% від усіх викидів ЄС). **Крім цього, починаючи із Лісабонської стратегії (2000-2010 рр.), ЄС поступово стимулював використання нових енергоефективних технологій у державах-членах.**

Починаючи із 2007 р. ЄС встановив ціль зменшити викиди вуглецю до 20% від рівня 1990 року до 2020 р. за допомогою двох інструментів (так звані 20-20-20 by 2020). По-перше, було переглянуто цілі EU ETS – важка промисловість повинна

була викидати щороку на 1.74% менше вуглекислого газу. По-друге, держави-члени ЄС вперше взяли на себе зобов'язання скоротити викиди вуглецю у таких сферах як транспорт, сільське господарство та будівництво.

Разом із тим, заохочувалося використання енергоефективних технологій. Комісія розробила пакет пов'язаних стратегій, які перевершують уподобання найменш амбітних учасників, надаючи щось усім державам-членам ЄС. **Пакет був створений Німеччиною, Великою Британією та Францією.** Нова політика щодо збільшення споживання відновлюваної енергії та енергоефективності зменшить залежність ЄС від імпорту енергії, що стимулювала б промисловість із створення відновлювальної енергетики та екологічний рух і були б особливо привабливими для Німеччини.

Основна увага на вловлювання, утилізація та зберігання вуглецю мала на меті полегшити компроміс між пом'якшенням наслідків зміни клімату та безпекою поставок для країн, які сильно залежать від вугілля, таких як Польща (держава-лідер у таборі тих, хто користується вугіллям. Разом із нею переважно ще Чехія, Угорщина і Естонія. Саме поляки хотіли порушити єдність ЄС під час підписання Паризької Угоди). Це також могло зменшити опір нафтової промисловості, надаючи їй можливість накопичувати викиди від виробництва. Перегляд ETS із продажем квот на аукціоні принесе доходи, які будуть використані для субсидування модернізації енергетичних систем у країнах-членах із низьким рівнем доходу в Центральній та Східній Європі.

Фінансування досліджень та інновацій з низьким вмістом вуглецю значно зросло з 2008 року завдяки **Стратегічному плану енергетичних технологій ЄС** (План SET), сконцентрувавши дослідницькі та інноваційні ресурси на шести перспективних технологіях з низьким вмістом вуглецю: вітрова, сонячна, біоенергетика, уловлювання, утилізація та зберігання вуглецю, електрична мережа та ядерний поділ.

Наближення ЄС до держав Затоки

Першим та поки єдиним договором, що регулює відносини між ЄС та арабськими державами Затоки в енергетичній сфері є **Договір про співпрацю між Європейським Економічним Співтовариством** з одного боку та Радою співробітництва арабських держав Затоки з іншого, підписаний 20 лютого 1989 року на невизначений термін. Сторони визначають три основні цілі підписання Договору:

1. Інституціоналізація відносин через створення механізму координації співпраці (Спільної Ради);

2. Розширення економічної співпраці;

3. Диверсифікація економік арабських держав Затоки та підтримка регіональної стабільності.

Договір складається із 26 статтей та передбачає намір сторін поглибити співпрацю у таких сферах як: технічне співробітництво, енергетика, промисловість, торгівля, сфера послуг, сільське господарство, рибальство, інвестиції, наука та навколишнє середовище. Зокрема у сфері енергетики договір передбачає тісну співпрацю між енергетичними секторами держав-членів двох організацій, спільний аналіз особливостей нафтових та газових ринків з метою покращення торгівельних показників, обмін інформацією про стан енергетики, спільну підготовку фахівців, а також спільне дослідження джерел альтернативної, відновлювальної енергетики (стаття 6). Сторони домовлялися створити Спільну раду, яку очолював почергово обраний голова, який ініціював скликання засідання ради один раз у рік. Окрім ради було створено і Спільний комітет із співробітництва (стаття 15), засідання якого відбуваються почергово у Брюсселі та Ер-Ріяді.

В ході реалізації Договору про співпрацю, у 1990 році були розпочаті переговори про створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) між двома блоками.

Є три ключові інтереси ЄС щодо ЗВТ із РСАДЗ. Зокрема: налагодження дружніх відносин із державами у ключовому для світової торгівлі регіоні; можливість посередництва Затоки у відносинах між європейськими державами та лобіювання сприятливих цін на енергоносії. Спираючись на дослідження

Джакомо Лучіані (Giacomo Luciani), Н. Салех стверджує, що об'єднання розвинених нафто- і газопереробної індустрій європейських країн та видобувної промисловості Затоки могло сприяти стабілізації цін і, як наслідок, енергетичній безпеці держав-імпортерів та, водночас, гарантувати державам-експортерам прибутки. **Ключові перешкоди для поглиблення економічного та зокрема енергетичного діалогу**: лобіювання європейської хімічної промисловості, європейська кліматична політика, спрямована на зменшення викидів та протекціоністська діяльність арабських держав Затоки, метою якої було збереження місцевої промисловості та ринку послуг. Не зважаючи на значні двосторонні інтереси та рекомендації Європейської комісії, опубліковані у комюніке «**Глобальна Європа: змагання у світі»** (Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Global Europe: Competing in the world. A Contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy), переговори про ЗВТ між ЄС та РСАДЗ були призупинені у липні 2006 року.

Домінування РФ на енергетичних ринках ЄС призвело до зменшення взаємної зацікавленості спільною ЗВТ із державами Затоки. Можна спостерігати звуження регіональних інтересів ЄС до виключно безпекових.

Так, перша європейська безпекова стратегія 2003 р. (**European Security Strategy) виділяла держави Затоки як важливих партнерів у розбудові регіональної безпеки на фоні загрози ядерної програми Ірану**. Хоча автори стратегії визнавали залежність ЄС від енергетичних поставок із цих держав, енергетичне питання мало менше значення, порівняно із підтримкою безпеки у регіоні. **Через тринадцять років «Глобальна стратегія європейської зовнішньої та безпекової політик» 2016 року** (European Union Global Strategy, EUGS) згадує арабські держави Затоки невід'ємно від Ірану лише у контексті безпечної та стабільної периферії ЄС. «Стратегія» передбачала взаємодію між ЄС, державами-членами Ради співробітництва арабських держав Затоки та Іраном у контексті реалізації іранської ядерної угоди (2015 р.) для налагодження

торгівлі, співробітництва у науковій, екологічній, енергетичній сферах, вирішення питань міграційного та соціального характеру, боротьби з контрабандою та тероризмом, дотримання прав людини та вирішення регіональних конфліктів.

18 травня 2022 р. було опубліковано **три важливі документи для** європейської енергетики та європейських відносин із державами Затоки. Одним з перших стало **Повідомлення Європейської Комісії до Європейського Парламенту, Європейської Ради, Ради ЄС, Європейського економічно-соціального комітету та комітету з питань регіонів "REPowerEU. Affordable, secure and sustainable energy for Europe".** Документ є розширенням основних положень, які були викладені ще 8 березня 2022 року. Згідно документу, відзначено, що РФ використовує енергетику для тиску на держави ЄС та фінансує за її допомогою війну проти України. Відтак, основною метою необхідності прийняття та реалізації цього документу є усунення залежності ЄС від російських енергоносіїв та швидший перехід на відновлювальні джерела енергії. Досягти енергетичної незалежності від РФ Європейський Союз планує за допомогою чотирьох основних кроків:

– Економії енергії громадянами та приватним сектором.

– Диверсифікації імпорту енергоресурсів.

– Прискорення "зеленого переходу".

– Інвестицій в енергетику, перш за все в термінали прийому зрідженого природного газу, та взаємодоповнюваність енергетичних систем держав-членів ЄС. Як бачимо з документу, три з чотирьох основних кроків до енергонезалежності є внутрішньоєвропейськими (економія енергії, прискорення "зеленого переходу" та інвестиції у європейську енергетику) та один крок пов'язаний із зовнішньою політикою (диверсифікація імпорту енергоресурсів).

Спільне комюніке Європейської комісії **«Зовнішньоенергетична діяльність ЄС у світі, що змінюється»** присвячене деталям взаємодії із зовнішньополітичними акторами для подолання енергетичної залежності від РФ. Зокрема, відзначається важлива роль Катару як постачальника зрідженого природного газу та сторону, яка готова сприяти переспрямуванню

енергетичних потоків від держав Азії, зокрема Японії та Кореї, до ЄС. Важливість регіону Затоки для ЄС підкреслюється наявністю там значних ресурсів для масштабного виробництва водню, підтримки транзиту до «зеленої енергетики» та можливості спільних інвестицій у середземноморських сусідів Союзу.

Одночасно із «REPowerEU» та «Зовнішньоенергетичною діяльністю ЄС у світі, що змінюється», Високий представник ЄС із закордонних справ та політики безпеки і Європейська комісія **ухвалили Спільне комюніке «Стратегічне партнерство з країнами Затоки**». У Комюніке зазначається, що на тлі безпекових викликів для світового порядку, ЄС прагне досягти більш тісного стратегічного та взаємовигідного співробітництва з Радою співробітництва арабських держав Затоки та її державами-учасницями. Пропозиція Європейської комісії визначає шість сфер для поглибленої співпраці: процвітання, енергетичний перехід, глобальна безпека, гуманітарна допомога, контакти між людьми та інституційні відносини. Зміцнення партнерства з регіоном зможе зіграти ключову роль у реалізації європейської стратегії REPowerEU та Стратегії зовнішньої енергетичної взаємодії ЄС, які передбачають збільшення поставок зрідженого природнього газу (ЗПГ), заходи щодо стабілізації нафтових ринків, співробітництво у галузі водневої енергетики, нарощення енергоефективності та пришвидшеного запровадження відновлюваних джерел енергії. У структурі документу, енергетика є другим за величиною розділом та займає головне місце серед шести сфер потенційної взаємодії після економічної співпраці. Автори комюніке відзначають, що арабські держави Затоки є надійними постачальниками зрідженого природного газу та відіграють важливу роль у світовій енергетичній безпеці й переході до “зеленої економіки”, адже теж зацікавлені у диверсифікації власних економік. Таким чином, як ЄС так і держави регіону зацікавлені в більш тіснішому стратегічному співробітництві, інтенсифікації «зеленого» переходу та переходу до «циркулярної» економіки, забезпеченні відповідних торгівельних, фінансових та інвестиційних інтересів двох регіонів

та успішної реалізації ініціатив по боротьбі зі змінами клімату.

Водночас, документ окреслює і сфери потенційної співпраці, зокрема: у галузі водневої енергетики, приєднання арабських держав до ініціативи **Mediterranean Green Hydrogen Partnership,** обміну досвідом та розвитком потенціалу держав регіону в сферах вітрової і сонячної енергетик. Пропонується створити спеціальну експертну групу з питань енергетики і клімату між ЄС та РСАДЗ для активізації політичного діалогу на регіональному і двосторонньому рівні з проблем «зеленого» переходу. Окрім того передбачається проводити щорічні зустрічі міністрів ЄС та РСАДЗ для обговорення питань «зеленої» енергетики, стимулювати приватні ініціативи та форуми, сприяти створенню експертних груп щодо визначення потенційно привабливих для співпраці ініціатив.

За даними Євростату, у 2022 році, розмір імпорту ЄС із держав Затоки зріс із 40 до 87 млрд. євро, що становить 115%, порівняно із попереднім роком. Зокрема, вартість імпорту паливних продуктів зросла майже у два з половиною рази із 25 млрд євро у 2021 р. до 65 млрд євро у 2022 р. Таким чином, продукти енергетичної сфери складають 74% від всього експорту GCC до держав-членів ЄС та 7.9% від всього європейського імпорту. Сумарно, ЄС є другим за величиною ринком для держав Затоки, а держави-члени GCC є восьмим за величиною торговим партнером ЄС. Окрім збільшення обсягів імпорту, на ріст вартості обсягів імпорту із GCC, також впливали такі чинники як вторгнення РФ до України та висока вартість долара США. Так, за даними американської Адміністрації енергетичної інформації, середня вартість бареля нафти марки Brent у 2022 була на збільшилася майже на 30% порівняно із 2023.

Фінський науковець Тімо Бер (Timo Behr) та нідерландська дослідниця Саскія ван Генугтен (Saskia M. van Genugten) у статті «Чи може нова європейська стратегія зблизити ЄС та держави Затоки?» розглядають позитивні та негативні чинники у відносинах ЄС-РСАДЗ, а відтак і в контексті прийнятого документу. Автори відзначають, що не зважаючи на довгу історію, взаємини між ЄС та РСАДЗ є спорадичними та

«стрибають» від кризи до кризи, не зважаючи на низку спільних інтересів. Відносини між організаціями програють білатеральному рівню між окремими державами-членами. «М'яка сила» ЄС сприймається арабськими державами як наївна та нав'язлива, натомість мілітаристська риторика та політика «нульової суми» держав Затоки для ЄС має виражені ознаки авторитаризму. Нова стратегія, на думку авторів, вперше здійснила спробу наблизити дві організації одна до одної та дозволяє сфокусуватись на спільних успіхах і переосмислити минулі невдалі проекти ще й зважаючи на небезпеку так званого «дрейфу» держав регіону у бік КНР та РФ. ЄС ставить перед собою низку амбітних цілей: збільшити присутність у регіоні шляхом збільшення кількості представництв; впровадження «зеленої енергетики» для диверсифікації економіки, насамперед з метою позбутися енергозалежності від РФ; грати більшу роль у політичному та безпековому житті держав Затоки та налагодити тіснішу міжлюдську комунікацію, яка буде сприяти дотриманню прав людини (що найбільше піддається критиці з боку європейських держав). Водночас, дослідники підкреслюють, що у стратегії відсутні чіткі цілі, завдання, часові рамки, траєкторія відносин. Документ не пропонує реальних механізмів взаємин у сфері нанотехнологій та стратегічних галузей, а відтак не викликає особливого ентузіазму держав регіону. Автори називають «Комюніке» надміру європоцентричним: «держави Затоки мають можливість приєднатися до інструментів ЄС, вивчити передовий досвід ЄС і взяти участь у програмах ЄС» і т.д.

Британський дослідник Роберт Месон (Robert Mason) у статті "Європейське стратегічне партнерство з державами Затоки: рух у половину швидкості" вважає спільне комюніке продовженням більш самостійної політики ЄС у регіоні Затоки після виходу США із Спільного Всеосяжного Плану Дій з Іраном у 2018 році. Він відзначає, що з того часу ЄС створив механізми обходу американських санкцій для торгівлі з Іраном, реалізував безпекову місію в Ормузькій протоці – ключовій для міжнародної торгівлі нафтою і нафтопродуктами. При цьому Р. Мейсон вважає, що основою подальшого поглиблення

відносин ЄС-РСАДЗ можуть стати саме успіхи в економічній співпраці (головно наскільки швидкими вони будуть), і прогрес відносин в енергетичній сфері.

Джакопо Марія Пепе (Jacopo Maria Pepe) у дослідженні під назвою "Геополітика і енергетична безпека Європи: Як ми просуваємось вперед?" наголошує на тому, що держави Затоки зможуть масово постачати ЗПГ до ЄС ймовірніше після 2025 року. Автор переконаний, що ЄС має бути більш ініціативним в енергетичній політиці (зокрема у водневій енергетиці), інфраструктурному та транспортному секторах регіону. Для диверсифікації поставок енергоресурсів після початку повномасштабного нападу РФ на Україну, запорукою реалізації цілей стратегії ЄС є налагодження більш тісного діалогу у сфері енергетичної безпеки з США, зокрема підписання угоди про створення Робочої групи із енергетичної безпеки, метою якої є обговорення коротко- та довготермінових поставок ЗПГ та координація кліматичних політик держав. На шляху просуванню ЄС в ефективній енергетичній політиці стоїть КНР, яка швидко адаптується до нових викликів та складатиме серйозну конкуренцію Європі.

У 2023 році була опублікована стаття Чінції Б'янко (Cinzia Bianco, Brussels International Center), у якій було проаналізовано досягнення стратегічного партнерства держав Затоки та ЄС за рік після оприлюднення Комюніке. На думку авторки результати нової стратегії ЄС є неоднозначними. Маючи на меті збільшити кількість представництв ЄС в регіоні, ЄС відкрили такі представництва в Катарі, Саудівській Аравії, ОАЄ та Кувейті, водночас відкриття представництва в Омані відкладене до 2024 року. Збільшення залучення приватного сектору до процесу диверсифікації економік держав регіону, інституційна, політична та оперативна складова відносин теж бажають кращого, однак почастішали візити на найвищому рівні (візити Ж. Борреля, Ш. Мішеля, У. фон дер Ляйєн та ін.). Натомість жодного візиту глав держав Затоки до Брюсселю не відбулося. На жаль, але й переговорний процес щодо Угоди про ЗВТ не має суттєвого прогресу, як і координація кліматичної політики та пов'язаний з нею перехід до «зеленої» економіки. Більш

суттєвий поступ у відносинах спостерігається в гуманітарному секторі, секторі розвитку та безпеці. Окрім того поміж ЄС та державами Затоки є серйозні геополітичні розбіжності, зокрема щодо відносин з РФ та агресії супроти України. Окрім того авторка стверджує, що ЄС потребує нового підходу до енергетичного співробітництва з державами Близького Сходу та Північної Африки, який відповідає як вимогам енергетичної безпеки, так і кліматичним цілям. Держави Затоки є хорошим тестом для такого підходу, завдяки їхнім екологічним амбіціям, багатим ресурсам і ролі у боротьбі зі зміною клімату. На думку авторки європейська геополітична позиція щодо своїх партнерів у регіоні є слабкою. Ситуація може ще більше погіршитися, якщо їхній статус споживачів енергії закріпиться, тим самим зменшуючи їхній вплив на такі питання, як права людини. Європейці також побоюються просто замінити проблематичну та геополітично ризиковану залежність від Росії проблематичною та геополітично ризикованою залежністю від інших країн світу. ЄС варто акцентувати на чотирьох перспективних сферах енергетичної співпраці з країнами РСАДЗ: енергоефективність, електрифікація, відновлювана енергетика та циркулярна вуглецева економіка.

За повідомленнями EU Energy Deals Tracker (за період з 1 січня 2022 р. до 11 серпня 2023 р. (останнє оновлення даних) з регіоном Затоки держави ЄС уклали 35 угод у сфері енергетики. 13 з них пов'язані із природним газом (8 укладені з Катаром, 4 з ОАЕ, 1 з Бахрейном), 10 угод стосуються водневої енергетики (9 заключено із ОАЕ та 1 із КСА), 1 угода – нафти-сирцю, 11 – вцілому сектору енергетики. Найбільше договорів були укладені Німеччиною (10), Грецією (8), Італією (5), Австрією (4) Францією (3). За час повномасштабного вторгнення жодна з країн ЄС не уклала нафтового договору з державами членами РСАДЗ (Польща підписала договір з КСА у січні 2022 р.). Таким чином, на підставі розгляду угод можна зробити висновок, що ЄС, реалізовуючи енергетичну політику, балансує між державами Африки (Єгипет, Марокко, Алжир, Намібія), європейськими країнами, що не входять до ЄС

(Норвегією), США, Ізраїлем, Азербайджаном та Казахстаном, з якими укладені здебільшого газові домовленості.

Попри активізацію двосторонніх взаємин ЄС та арабські держави Затоки так і не створили ЗВТ. Європейський інтерес до регіону падав і, як бачимо, довгий час залишався на периферії європейської енергетичної політики. Лише вторгнення Росії в Україну призвело до перегляду двосторонніх відносин між ЄС та державами Затоки загалом і енергетичної співпраці зокрема. Зважаючи на непрості відносини, відсутність стратегічних механізмів, політичні розбіжності ЄС та державам Затоки варто шукати інші взаємовигідні точки дотику, наприклад взаємини в енергетиці та кліматичних ініціативах з врахуванням змін безпекового середовища, перебіг російсько-української війни, гібридні впливи та зростання активності зовнішньої політики КНР, зокрема в енергетичній сфері.

На сьогодні енергетична безпека ЄС зосереджена на таких напрямах:

Енергетична безпека

Енергетична платформа ЄС

Агрегація попиту та спільна закупівля енергетичних продуктів і товарів, включаючи водень, газ та важливу сировину.

Безпека газопостачання

Законодавство ЄС допомагає підготуватися до криз газопостачання, запобігти їм і врешті-решт впоратися з ними.

Безпека морських нафтогазових операцій

Правила ЄС щодо запобігання і реагування на аварії на морських установках.

Сховище газу

Зберігання газу сприяє безпеці постачання в разі високого попиту або перебоїв у постачанні.

Диверсифікація джерел і маршрутів постачання газу

Диверсифіковані маршрути постачання допомагають уникнути надмірної залежності ЄС від одного постачальника.

Безпека електропостачання

Забезпечення безпечного та надійного постачання електроенергії для країн ЄС навіть під час кризи.

Безпека постачання нафти

Країни ЄС зобов'язані підтримувати запаси нафти, які можуть бути використані в разі перебоїв з постачанням.

Критична інфраструктура та кібербезпека

Енергетична безпека вимагає належного захисту критичної інфраструктури, зокрема від кібератак.

Література:

1. 30 листопада – 12 грудня в ОАЕ відбулася конференція ООН зі зміни клімату (COP28).
2. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. June 2016. P.35. URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
3. Behr T., van Genugten S.M. Can a new EU strategy bring EU and Gulf actors closer together? Middle East Institute. June 1, 2022. URL: https://www.mei.edu/publications/can-new-eu-strategy-bring-eu-and-gulf-actors-closer-together
4. Behr T., van Genugten S.M. Can a new EU strategy bring EU and Gulf actors closer together? Middle East Institute. June 1, 2022. URL: https://www.mei.edu/publications/can-new-eu-strategy-bring-eu-and-gulf-actors-closer-together
5. Bianco C. Renewable relations: A strategic approach to European energy cooperation with the Gulf states. European Council on foreign relations. URL: https://ecfr.eu/publication/renewable-relations-a-strategic-approach-to-european-energy-cooperation-with-the-gulf-states/
6. Bianco C. The EU'S Strategic Partnership with the GULF: one year on. Brussels International Center. URL: https://www.bic-rhr.com/research/eus-strategic-partnership-gulf-one-year
7. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Global Europe: Competing in the world. A Contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy. Brussels, 4.10.2006. P.8.
8. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. REPowerEU Plan. Brussels, 18.5.2022. 20 p.
9. Crude oil prices increased in first-half 2022 and declined in second-half 2022. Energy Information Administration. 2023. URL: https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=55079.

10. EU Energy Deals Tracker. URL:https://ecfr.eu/special/energy-deals-tracker/
11. EU-GCC Cooperation Agreement https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/tradoc_140300.pdf
12. EUROPEAN SECURITY STRATEGY. A SECURE EUROPE IN A BETTER WORLD. COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. P. 19, 31. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf
13. European Union, Trade in goods with GCC. European Commission. Directorate-General for Trade. 2023. URL: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/region/details_gcc-6_en.pdf
14. Ibidem.
15. Ibidem.
16. Joint Communication to the European Parliament and the Council a Strategic Partnership with the Gulf. Brussels. 18.5.2022. 7 p.
17. Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «EU external energy engagement in a changing world». 2022. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022JC0023.
18. Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: EU External Energy Engagement in a Changing World. (2022). Brussels 18.5.2022. 20 p.
19. Mason R. The European Union's "Strategic Partnership With the Gulf": Half-Speed Ahead. The Arab Gulf States Institute in Washington (AGSIW). Aug 3, 2022 URL: https://agsiw.org/the-european-unions-strategic-partnership-with-the-gulf-half-speed-ahead/
20. Official Journal of the European Communities. L 54 Volume 32. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1989:054:FULL&from=EN
21. Pepe J. M. Geopolitics and Energy Security in Europe. How do we move forward? 2022. P. 11. URL: https://justclimate.fes.de/fileadmin/user_upload/images/publications/FES_Just_Climate_Study_19012023_Geopolitics_and_Energy_Security_in_Europe.pdf (11 p.)
22. Pepe J. M. Geopolitics and Energy Security in Europe. How do we move forward? 2022. 17 p. URL: https://justclimate.fes.de/fileadmin/user_upload/images/publications/FES_Just_Climate_Study_19012023_Geopolitics_and_Energy_Security_in_Europe.pdf
23. Saleh N. The European Union and the Gulf Sates: A Growing Partnership. Middle East Policy, vol. 7.Nr.1. 1999. P. 52-56.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЄС

Екологічна безпека все більше домінує в національному та міжнародному порядку денному, змінюючи оборонну та геополітичну парадигми.

У всьому світі кількість переміщень, пов’язаних зі стихійними лихами, значно вища, ніж кількість тих, які пов’язані з конфліктом. Винятком є деякі охоплені конфліктами регіони Африки та Близького Сходу. Це тренд з 2018 року .

З приблизно 971 мільйона людей – понад 12% населення світу – які проживають у районах із високим або дуже високим рівнем кліматичних небезпек, 41% проживають у країнах із уже низьким рівнем миролюбності. Азіатсько-Тихоокеанський регіон і Південна Азія – регіони з вищим ризиком природних небезпек і слабкою здатністю долати – є домом для понад 66% тих, хто зазнає високого екологічного ризику.

За останні 40 років рівень впливу шести основних природних катаклізмів – землетрусів, вулканів, цунамі, повеней, вітрів тропічних циклонів і підвищення рівня моря – подвоївся. В даний час близько 33% населення світу зазнає землетрусів, близько 1 мільярда людей у 155 країнах зазнають повеней, а 414 мільйонів живуть поблизу одного з 220 найнебезпечніших вулканів.

За оцінками ООН, 40% внутрішніх конфліктів за останні 60 років були пов'язані з природними ресурсами. Крім того, конфлікти, пов’язані з природними ресурсами та/або погіршенням навколишнього середовища, мають удвічі більшу ймовірність повернутися до насильства або стати «повторними війнами» протягом п’яти років. Оскільки конфлікт і погіршення навколишнього середовища загострюють один одного, їх спектр і гострота можуть розширюватися, якщо їх не розглядати разом, як систему.

Рада Безпеки ООН посилює увагу до взаємозв’язку навколишнє середовище, безпека-розвиток, і кілька країн закликають розглядати зміну клімату як глобальну загрозу безпеці; проблеми варіюються від втрати засобів до існування та

незаконної експлуатації корисних копалин до впливу зміни клімату на національний суверенітет.

У 2016 році в усьому світі близько 108 мільйонів людей постраждали від кризового рівня продовольчої безпеки, що є значним збільшенням порівняно з 80 мільйонами в 2015 році, і прогноз на 2017 рік показує, що ситуація може погіршитися в деяких регіонах.

Майбутні наслідки зміни клімату можуть створити від 25 мільйонів до 1 мільярда екологічних мігрантів до 2050 року, які переміщатимуться всередині своїх країн або через кордони, на постійній чи тимчасовій основі, і 1-2 мільярди до 2100 року , що може посилити існуючі конфлікти або навіть створити нові одні.

Екологічна політика ЄС (англ. *Environmental policy of the European Union*) – сукупність дій і заходів ЄС, спрямованих на забезпечення екологічних потреб населення країн – учасниць, підтримку екологічної безпеки та раціональне використання, охорону і відтворення природних ресурсів.

З 1970 року ЄС підписав 200 угод з питань захисту довкілля. Проте законодавче визнання пріорітетності екологічної складової суспільного розвитку не має великого значення, якщо воно не виконується належним чином. Саме тому в даний час завдання екологічної політики ЄС полягає, насамперед, в ефективній реалізації прийнятих природоохоронних угод

Цілі екологічної політики

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля спрямована на досягнення наступних цілей:

• Збереження, захист і поліпшення якості довкілля.

• Охорона здоров'я людини.

Раціональне використання природних ресурсів.

Сприяння вживанню заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних або світових екологічних проблем і, зокрема сприяння боротьбі зі змінами клімату.

Реалізація європейської екологічної політики

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля повинна бути також спрямована на високий рівень захисту довкілля з урахуванням різноманітностей ситуацій у різних регіонах Союзу.

При підготовці своєї політики щодо довкілля, ЄС бере до уваги:

• Наявні науково-технічні дані.

• Умови довкілля в різних регіонах Союзу.

• Потенційні вигоди і витрати.

Економічний і соціальний розвиток Союзу в цілому і збалансований розвиток її регіонів.

Варто відзначити, що всі держави – члени несуть відповідальність за реалізацію ЄС природоохоронного законодавства. Формування політики Європейського Союзу у сфері охорони довкілля здійснюється поетапно шляхом прийняття так званих Програм дій з довкілля, які хоча і носять рекомендаційний характер, але завдяки встановленню чітких напрямків, цілей і принципів екологічної політики Європейського Співтовариства, разом з їх детальним описом і графіком реалізації сприяють розвитку та імплементації екологічного законодавства Європейського Союзу.

Інституції ЄС у природоохоронній сфері

Координаційну роль ЄС у сфері природоохоронної діяльності забезпечують **численні інституції** Функціонування кожного з інститутів ЄС торкається екологічної проблематики. Питаннями охорони довкілля на рівні ЄС займаються:

– Рада міністрів (Council of Ministers)

– Європейська Комісія (European Commission)

Європейський Парламент (European Parliament)

Екологічна рада (Environment Council)

Європейський Парламент

Екологічна політика: загальні принципи та базові основи

ЄС стикається зі складними екологічними проблемами, починаючи від зміни клімату та втрати біорізноманіття до

виснаження ресурсів і забруднення. Щоб вирішити ці проблеми, європейська екологічна політика дотримується принципів обережності, запобігання, виправлення забруднення в джерелі та «забруднювач платить». **У 2019 році Комісія запустила Європейську зелену** угоду (European Green Deal), висунувши екологічні проблеми на перший план у виробленні політики ЄС.

Правова основа

Статті 11 і 191-193 Договору про функціонування Європейського Союзу (Treaty on the Functioning of the European Union, TFEU) визначається ЄС як компетентний орган з екологічної політики. Сфери його діяльності включають забруднення повітря та води, управління відходами та зміну клімату.

Міжнародні декларації

У 1972 році в Стокгольмі відбулася перша конференція ООН з проблем навколишнього середовища людини (Human Environment took place in Stockholm). Зустріч визначила екологічні проблеми на перший план міжнародних проблем і прийняла принципи раціонального управління навколишнім середовищем, включаючи Стокгольмську декларацію та План дій щодо навколишнього середовища (Stockholm Declaration and Action Plan for the Human Environment.). Згідно Стокгольської декларації було визначено: 26 принципів збереження довкілля.

У 1992 році в Ріо-де-Жанейро відбувся «Саміт Землі». Ця конференція призвела до прийняття багатьох основоположних декларацій, таких як Порядок денний на XXI століття (Agenda 21), Декларація Ріо (the Rio Declaration), Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) і Конвенція про біологічне різноманіття (the Convention on Biological Diversity).

Європейські договори

У 1972 році Європейська Рада, що відбулася в Парижі, оголосила про необхідність вироблення екологічної політики Співтовариства, що б стала необхідною умовою економічної

політики, і закликала до програми дій щодо збереження та покращення навколишнього середовища та боротьби із забрудненням і шкідливими факторами.

У 1987 році Єдиний європейський акт (Single European Act) започаткував важливі правові зміни та додав (розділ VII), «Про навколишнє середовище», який забезпечив **першу правову основу для спільної екологічної політики**. Його цілями є збереження якості навколишнього середовища, охорона здоров'я людей і забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Подальший перегляд договору зміцнив прихильність Співтовариства захисту навколишнього середовища та роль Європейського парламенту в його розвитку.

У 1993 році Маастрихтський договір зробив сферу навколишнього середовища (Розділ XVI) офіційною лінією політики ЄС. Він запровадив процедуру спільного прийняття рішень і зробив голосування кваліфікованою більшістю в Раді загальним правилом. Крім того, він закликав держави-члени проаналізувати свій вплив на навколишнє середовище та підтримувати принцип сталого зростання.

У 1999 році стаття 3с Амстердамського договору зобов'язала інтегрувати захист навколишнього середовища в усі секторальні політики ЄС з метою сприяння сталому розвитку.

У 2007 році за Лісабонською угодою питання зміни клімату та сталого розвитку стали пріоритетними. Він також надав ЄС статус юридичної особи для укладення міжнародних угод.

Ці досягнення зміцнили роль ЄС як ключового гравця на глобальному екологічному фронті, провідуючи такі ключові ініціативи, як Європейська зелена угода (European Green Deal) та Європейський закон про клімат (the European Climate Law.)

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ

Екологічна політика ЄС базується на чотирьох принципах:

1. Попередження: якщо дія чи політика потенційно можуть завдати шкоди навколишньому середовищу чи здоров'ю населення, і існує триваюча наукова невизначеність щодо її наслідків, цю дію не слід застосовувати, доки не будуть надані додаткові докази;

Принцип запобіжних заходів – це підхід до управління ризиками, згідно з яким, якщо певна політика чи дія може завдати шкоди суспільству чи навколишньому середовищу, і якщо все ще немає наукової згоди щодо цього питання, відповідна політика чи дія повинні не виконуватися. Проте політику або дії можуть бути переглянуті, коли стане доступною більше наукової інформації. Цей принцип викладено в статті 191 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС).

Концепція принципу обережності була вперше викладена в повідомленні Європейської Комісії, ухваленому в лютому 2000 року, в якому було визначено концепцію та передбачено, як її застосовувати.

Принцип запобіжних заходів може використовуватися лише за наявності потенційного ризику і не може використовуватися для виправдання довільних рішень.

Приклади того, коли ЄС застосовує принцип запобіжних заходів, включають нормативно-правову базу для хімічних речовин (Регламент (ЄС) № 1907/2006 – відомий як REACH) і загальне положення про харчове законодавство (Регламент (ЄС) № 178/2002).

2. **Запобігання**: інструмент, спрямований на запобігання шкоди навколишньому середовищу, а не реагування на неї. Це вимагає вжиття превентивних заходів, щоб передбачити та уникнути шкоди навколишньому середовищу;

3. Усунення джерела забруднення: якщо шкода навколишньому середовищу вже сталася, забруднювачі зобов'язані вжити відповідних заходів для її усунення у місці виникнення;

«Забруднювач платить»: якщо шкода сталася, забруднювач зобов'язаний вжити відповідних заходів для її усунення та оплатити витрати. Це впроваджено через Директиву про екологічну відповідальність (Environmental Liability Directive), яка спрямована на запобігання або іншим чином відшкодування екологічної шкоди видам, що охороняються, або природним середовищам існування, воді та ґрунту.

Програми дій з охорони довкілля

Починаючи з 1973 року, Європейська Комісія підготувала багаторічну програму дій з навколишнього середовища (EAP), в якій викладаються майбутні законодавчі пропозиції та цілі екологічної політики ЄС. У травні 2022 року набула чинності the 8th EAP , як юридично узгоджений спільний порядок денний ЄС щодо екологічної політики до кінця 2030 року. У ній повторюється бачення сьомої EAP на 2050 рік: забезпечення добробуту для всіх, залишаючись у межах планети.

Нова програма спирається на екологічні та кліматичні цілі Європейської зеленої угоди разом із шістьма пріоритетними цілями:

• Досягнення скорочення викидів парникових газів до 2030 року та кліматичної нейтральності до 2050 року;

• Підвищення здатності до адаптації, посилення стійкості та зменшення вразливості до зміни клімату;

• Просування до моделі відновлювального зростання, відокремлення економічного зростання від використання ресурсів і погіршення стану навколишнього середовища, а також прискорення переходу до економіки замкнутого циклу;

• Прагнення до нульового забруднення, зокрема повітря, води та ґрунту, а також захист здоров'я та добробуту європейців;

• Захист, збереження та відновлення біорізноманіття та зміцнення природного капіталу (зокрема повітря, води, ґрунту, лісу, прісної води, водно-болотних угідь і морських екосистем);

• Зменшення тиску на навколишнє середовище та клімат, пов'язаного з виробництвом та споживанням (зокрема, у сферах енергетики, промислового розвитку, будівель та інфраструктури, мобільності та харчової системи).

Стратегії

1. Сталий розвиток

ЄС представив свою першу **стратегію сталого розвитку** (SDS) у 2001 році, додавши таким чином екологічний вимір до своєї Лісабонської стратегії. У відповідь на Порядок денний

сталого розвитку на період до 2030 року, прийнятий ООН у 2015 році, Комісія опублікувала повідомлення у 2016 році під назвою «Наступні кроки для сталого європейського майбутнього – Європейські дії для сталого розвитку» ('Next steps for a sustainable European future – European action for sustainability'), в якому описано, як інтегрувати Цілі сталого розвитку (ЦСР) (Sustainable Development Goals (SDGs)) у пріоритети політики ЄС.

У січні 2019 року Комісія представила для розгляду документ щодо ЦСР під назвою « На шляху до сталої Європи до 2030 року » ('Towards a Sustainable Europe by 2030'), в якому запропоновано три сценарії для просування ЦСР. У березні 2019 року парламент прийняв резолюцію про щорічний стратегічний звіт (resolution on the annual strategic report) щодо імплементації та досягнення ЦСР. У своїй резолюції парламент висловив підтримку одному зі сценаріїв, який пропонує спрямовувати всі дії ЄС та держав-членів шляхом визначення конкретних цілей реалізації ЦСР. Він окреслює конкретні результати до 2030 року та встановлює механізм звітування та моніторингу прогресу в досягненні ЦСР.

2. Біорізноманіття

У 2011 році ЄС прийняв свою стратегію біорізноманіття до 2020 року, що відображає зобов'язання, взяті в рамках Конвенції ООН про біологічне різноманіття (CBD), основної міжнародної угоди про біорізноманіття, учасником якої є ЄС. Комісія представила свою стратегію біорізноманіття на 2030 рік у травні 2020 року. Це комплексний, амбітний і довгостроковий план із захисту природи та припинення деградації екосистем. У червні 2021 року парламент схвалив цю стратегію.

У лютому 2024 року парламент схвалив Закон про відновлення природи (Nature Restoration Law), запевняючи, що до 2030 року буде відновлено принаймні 30% сухопутних і морських територій ЄС і 90% усіх екосистем, які потребують відновлення, до 2050 року. Наразі закон очікує на голосування в Раді.

3. Продовольчі системи

У травні 2020 року в рамках Європейської зеленої угоди Комісія представила свою стратегію «Від ферми до виделки» (Farm to Fork strategy) , яка спрямована на те, щоб зробити продовольчі ланцюги справедливими, здоровими та екологічно чистими. Парламент значною мірою схвалив бачення та цілі цієї стратегії у жовтні 2021 року.

Міжнародне екологічне співробітництво

ЄС відіграє ключову роль у міжнародних екологічних переговорах. Вона є учасником численних глобальних, регіональних або субрегіональних багатосторонніх екологічних угод з широкого кола питань, таких як охорона природи та біорізноманіття, зміна клімату та транскордонне забруднення повітря чи води. ЄС допоміг сформувати кілька важливих міжнародних угод, ухвалених у 2015 році на рівні ООН, таких як Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року (який включає 17 глобальних ЦСР і 169 пов'язаних з ними завдань), Паризьку угоду про зміну клімату та Сендайська програма зі зменшення ризику стихійних лих на 2015-2030 рр. Він також став учасником Конвенції про міжнародну торгівлю видами, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), підкреслюючи свою прихильність до збереження біорізноманіття та стримування незаконної торгівлі дикими тваринами.

Оцінка впливу на навколишнє середовище та участь громадськості

Певні проекти (приватні чи державні), які можуть мати значний вплив на навколишнє середовище, наприклад, будівництво автомагістралі чи аеропорту, підлягають оцінці впливу на навколишнє середовище (ОВНС). Крім того, низка державних планів і програм (наприклад, щодо землекористування, транспорту, енергетики, відходів або сільського господарства) підлягає подібному процесу, який називається стратегічною екологічною оцінкою (СЕО). Обидві директиви забезпечують проведення екологічної оцінки перед дозволом будь-яких планів, програм чи проектів.

В обох випадках консультації з громадськістю є центральним аспектом. Це сходить до Орхуської конвенції 1998 року, багатосторонньої екологічної угоди, учасниками якої є ЄС та всі його держави-члени. Він гарантує громадськості три права: участь громадськості в процесі прийняття екологічних рішень, доступ до екологічної інформації, якою володіють державні органи (наприклад, про стан навколишнього середовища або здоров'я людини, якщо це стосується першого), і право на доступ до правосуддя, якщо інші два права були знехтувані. Ці права були закріплені в законодавстві ЄС у двох основних директивах, а саме 2003/4/ЕС та 2003/35/ЕС .

Впровадження, виконання та моніторинг

Ефективність екологічної політики ЄС значною мірою визначається її реалізацією на національному, регіональному та місцевому рівнях. Недостатнє застосування та виконання залишаються важливою проблемою. Моніторинг має вирішальне значення – як стану довкілля, так і рівня імплементації екологічного права ЄС.

У 2001 році ЄС прийняв (необов'язкові) мінімальні стандарти екологічних інспекцій у державах-членах. Вони мають забезпечити ефективні, пропорційні та переконливі кримінальні санкції за серйозні екологічні правопорушення. До них належать, наприклад: незаконний викид або скидання речовин у повітря, воду чи ґрунт; незаконна торгівля дикими тваринами; незаконна торгівля озоноруйнівними речовинами; і незаконне перевезення або скидання відходів.

Мережа Європейського Союзу з імплементації та забезпечення виконання законодавства про навколишнє середовище (IMPEL) – це міжнародна мережа екологічних органів, створена для посилення правозастосування шляхом надання платформи для політиків, екологічних інспекторів і правоохоронних органів для обміну ідеями та найкращими практиками.

У травні 2016 року Комісія запустила Екологічний огляд впровадження (Environmental Implementation Review), новий інструмент, розроблений для досягнення повної імплементації екологічного законодавства ЄС, який йде рука об руку

з його перевіркою придатності (Регуляторна відповідність та програма ефективності – REFIT) моніторингу та звітності зобов'язань згідно з чинне законодавство ЄС, щоб зробити його простішим і менш дорогим.

У 1990 році в Копенгагені було засновано **Європейське агентство з навколишнього середовища** (ЄЕА) для підтримки розробки, реалізації та оцінки екологічної політики та інформування широкої громадськості з цього питання. У 2020 році він опублікував свій шостий звіт про стан навколишнього середовища про стан і перспективи європейського навколишнього середовища.

Що стосується моніторингу, ЄС також проводить Європейську програму спостереження за Землею (Copernicus), яка надає супутникові дані спостереження за навколишнім середовищем. Що стосується забруднюючих речовин, Європейський реєстр викидів і перенесення забруднювачів (E-PRTR) надає ключові екологічні дані з понад 30 000 промислових об'єктів у ЄС. Дані обох програм у відкритому доступі.

РЕЗУЛЬТАТИ:

Роль Європейського парламенту

Парламент відіграє важливу роль у формуванні екологічного права ЄС. Під час свого восьмого терміну **(2014-2019 рр.)** він займався законодавством, що випливає з плану дій у сфері економіки замкнутого циклу (щодо відходів, акумуляторів, зношених транспортних засобів, захоронення тощо), питань зміни клімату (ратифікація Паризької угоди, розподіл зусиль, облік землекористування, зміни землекористування та лісове господарство в зобов'язаннях ЄС щодо зміни клімату, реформа системи торгівлі викидами тощо) тощо.

Під час свого **дев'ятого терміну (2019-2024)** Парламент відігравав ключову роль в обговоренні пропозицій, висунутих Комісією в рамках Європейської зеленої угоди, яка була офіційно запущена в грудні 2019 року. Ця угода має допомогти зробити Європу першим кліматично нейтральним континентом світу.

У листопаді 2019 року парламент оголосив кліматичну та екологічну надзвичайну ситуацію в Європі та в усьому світі. За цим закликом у 2021 році було прийнято Європейський кліматичний закон. Цей закон зобов'язує ЄС досягти кліматичної нейтральності до 2050 року та встановлює ціль скорочення чистих викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року. Крім того, у квітні 2023 року парламент схвалив законодавство в рамках пакету «Придатний до 55, 'Fit for 55'. На шляху до кліматичної нейтральності », спрямоване на досягнення кліматичних цілей.

У березні 2024 року Комітет з питань навколишнього середовища, громадського здоров'я та безпеки харчових продуктів (ENVI) обговорив звіт Комісії та повідомлення про нагальну потребу в кліматичних та екологічних діях. Таким чином, парламент і надалі відіграватиме важливу роль у прийнятті екологічних рішень. Європейська Рада і Європейська Агенція з довкілля (ЄАЗД), що було утворено у 1990 році. Постановою про установу ЄАЗД і Європейської мережі екологічної інформації і спостережень (ЄМЕІС) передбачалося, що метою цих організацій є забезпечення ЄС і держав-учасників, а також країн, що не є членами ЄС, об'єктивною і достовірною інформацією, здійснення заходів для захисту довкілля, належне інформування громадськості. У діяльності ЄАЗД і ЄМЕІС беруть активну участь Європейський інвестиційний банк, Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет. З часу підписання Маастрихтського договору ЄС поступово перетворюється в «екологічний союз». Держави-члени ЄС зобов'язані інтегрувати задачі охорони довкілля в нормативно-правові акти, що діють у всіх сферах політики.

Екологічна програма до 2030 року

8-а програма дій з навколишнього середовища (ЕАР) керуватиме європейською екологічною політикою до кінця десятиліття.

8 ПДО набула чинності 2 травня 2022 року як юридично узгоджений спільний порядок денний екологічної політики ЄС до 2030 року.

Програма дій повторює довгострокове бачення ЄС до 2050 року щодо життя добре та в межах планети. Він визначає пріоритетні цілі на 2030 рік і умови, необхідні для їх досягнення. Спираючись на Європейську зелену угоду , програма дій спрямована на прискорення переходу до кліматично нейтральної, ресурсоефективної економіки, визнаючи, що добробут і процвітання людей залежать від здорових екосистем.

8 -й ЕАР закликає до активного залучення всіх зацікавлених сторін на всіх рівнях управління, щоб забезпечити ефективне виконання законів ЄС про клімат і навколишнє середовище. Він формує основу ЄС для досягнення Порядку денного ООН на період до 2030 року та її Цілей сталого розвитку .

Як ЄС сприяє розвитку бізнесу в рамках Європейської зеленої угоди

Довгострокова пріоритетна мета полягає в тому, щоб щонайпізніше до 2050 року європейці жили добре, у межах планети та в економіці добробуту, де нічого не витрачається. Зростання буде відновним, кліматична нейтральність стане реальністю, а нерівність буде значно зменшена.

Є шість пріоритетних завдань до 2030 року

– досягнення мети скорочення викидів парникових газів до 2030 року та кліматичної нейтральності до 2050 року

– підвищення адаптаційної здатності , посилення стійкості та зменшення вразливості до зміни клімату

– просування до моделі регенеративного зростання, відокремлення економічного зростання від використання ресурсів і погіршення навколишнього середовища, а також прискорення переходу до економіки замкнутого циклу

– досягнення амбіцій нульового забруднення , в тому числі повітря, води та ґрунту, а також захист здоров’я та добробуту європейців

– захист, збереження та відновлення біорізноманіття , а також збільшення природного капіталу

– зменшення тиску на навколишнє середовище та клімат, пов’язаного з виробництвом та споживанням (зокрема,

у сферах енергетики, промисловості, будівель та інфраструктури, мобільності, туризму, міжнародної торгівлі та харчової системи).

Допоміжна структура

Відповідно до клятви Європейської зеленої угоди «не нашкодити», 8 -й ПДО підтримує інтегрований підхід до розробки та впровадження політики. Стаття 3 програми дій визначає сприятливі умови, необхідні для досягнення пріоритетних цілей. Серед іншого, це підкреслює необхідність

– повне виконання чинного законодавства;

– значно зменшуючи матеріальні та споживчі сліди Союзу;

– досягнення екологічної справедливості;

– підвищення стійких фінансів;

– використання економічних і податкових стимулів для сприяння переходу до стійкості;

– припинення субсидій на викопне паливо;

– розробка інформаційної панелі «поза ВВП»;

– сприйняття та співпраця на всіх рівнях формування політики між різними рівнями учасників;

– використання потенціалу цифровізації;

– забезпечення того, щоб політичні дії міцно ґрунтувалися на новітніх науці та знаннях.

Моніторинг і звітність

26 липня 2022 року Комісія прийняла перелік головних показників для моніторингу прогресу в досягненні цілей ЄС у сфері навколишнього середовища та клімату, як це передбачено у 8- му ПДООС. Ця система моніторингу інформуватиме європейських громадян про вплив політики ЄС щодо клімату та навколишнього середовища та сприятиме обміну думками між політиками щодо того, де потрібні подальші зусилля, щоб залишатися в безпечних і справедливих межах нашої планети. Заголовні показники відповідають структурі 8 -го ЕАР, що базується на Європейській зеленій угоді.

Відповідно до статті 4.4 8 -го ЕАР та як зазначено в Повідомленні , Комісія за підтримки Європейського агентства з

навколишнього середовища (ЕЕА) та Європейського хімічного агентства (ECHA) здійснює моніторинг, оцінку та звітує щорічно про прогрес у досягненні пріоритетних цілей. На основі вибраних основних показників ЄЕА оцінює прогрес у досягненні цілей 8 -го ПДОС у щорічних звітах, які публікуються кожного грудня, починаючи з 2023 року.

13 березня 2024 року було проведено проміжний огляд (згідно зі статтею 5.1), який виявив, що цілі ЄС у рамках Європейської зеленої угоди є досяжними, якщо заплановані дії будуть повністю реалізовані. Він підкреслив важливість досягнення кліматичних і екологічних цілей також для їх позитивного економічного впливу, в тому числі з точки зору здоров'я, стійкості або самостійності у використанні матеріалів. У проміжному звіті додано, що хоча багато запланованих дій, таких як законодавчі зміни, було здійснено, ще зарано оцінювати їхній вплив на навколишнє середовище, оскільки вони ще мають бути реалізовані на місцях.

Деякі з ключових висновків огляду включають:

Помітний прогрес у пом'якшенні наслідків зміни клімату та адаптації до них , як-от прийняття ключового законодавства для досягнення кліматичної нейтральності, зокрема Закону ЄС про клімат , пакету зак**онодавства Fit for 55 (це набір пропозицій щодо перегляду та оновлення законодавства ЄС і впровадження нових ініціатив, з метою забезпечення відповідності політики ЄС кліматичним цілям. Пакет пропозицій спрямований на забезпечення узгодженої та збалансованої основи для досягнення кліматичних цілей ЄС**) та Стратегії адаптації до клімату до 2021 року . Водночас було зазначено, що потрібен швидший прогрес для досягнення цілі ЄС до 2030 року щодо скорочення викидів парникових газів принаймні на 55% і досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Вплив зміни клімату на природні екосистеми, соціально-економічні сектори та здоров'я та добробут людей уже

відчувається, зокрема, через більш часті та інтенсивні погодні явища.

Усі дії в рамках другого плану дій із циклічної економіки виконано, включно з Положенням про екологічний дизайн для екологічно чистих продуктів , який тепер має бути впроваджено на місцях.

Виконання більшості дій згідно з планом дій щодо нульового забруднення , зокрема перегляду Директиви про промислові викиди та Закону про моніторинг ґрунтів , але прогрес у напрямку нульового забруднення на місцях неоднозначний.

Більшість дій, викладених у стратегії біорізноманіття , було виконано, включаючи політичну угоду щодо Закону про відновлення природи, а також збільшення призначених охоронюваних земельних і морських територій.

Від дефіциту води щороку страждає майже третина населення ЄС. Це має прямий вплив на добробут нинішнього та майбутніх поколінь і, ймовірно, ще більше посилиться через зміну клімату та збільшення частоти та інтенсивності екстремальних погодних умов.

Очікується, що повна оцінка 8-го ПДООС буде проведена до 31 березня 2029 р. Після цього, якщо буде доцільно, буде подано пропозицію щодо наступної програми екологічних дій до 31 грудня 2029 р. (стаття 6).

2023 р. ЄС пропонує комплексний новий погляд на загрози зміни клімату та погіршення навколишнього середовища для миру, безпеки та оборони

Сьогодні **Європейська Комісія та Високий представник прийняли Спільне повідомлення , в якому викладено, як ЄС реагуватиме на зростаючий вплив зміни клімату та погіршення стану навколишнього середовища в сферах миру, безпеки та оборони** .

Постійні кліматичні екстремальні явища, підвищення температури та рівня моря, опустелювання, дефіцит води, загрози біорізноманіттю, забруднення навколишнього середовища та зараження загрожують здоров'ю та добробуту

людства та можуть призвести до більшого переміщення, міграційних рухів, пандемій, соціальних хвилювань, нестабільності та навіть конфлікти

Європейська безпека стикаються зі мінливими та складними умовами експлуатації через зміну клімату. Ці нові загрози вже спонукали союзників і партнерів також оновити свою політику.

Спільне повідомлення пропонує новий погляд і встановлює рамки ЄС для реагування на ці виклики, оскільки вони стосуються нашого суспільства та наших операцій безпеки, а також загострення геополітичної конкуренції за ресурси та технології, необхідні для зеленого переходу.

Новий погляд на зв'язок між кліматом і безпекою

За допомогою цього Спільного повідомлення ЄС прагне краще інтегрувати взаємозв'язок **клімату, миру та безпеки у зовнішню політику ЄС із набором конкретних дій у всьому спектрі даних, політики, місій, оборони та співпраці з третіми партнерами для забезпечення що впливи враховуються на всіх рівнях формування зовнішньої політики, планування та діяльності** . У ньому викладено **план ЄС щодо того, як Союз** та його партнери стануть більш стійкими та безпечними в міру посилення кліматичної кризи, а також покращує зв'язки між різними політиками, щоб гарантувати, що зовнішні дії та потенціал придатні для подолання цих викликів.

Спільне повідомлення визначає чотири основні пріоритети:

1. Посилення планування, прийняття рішень і реалізації за допомогою надійного та доступного аналізу взаємозв'язку між кліматом і безпекою, заснованого на фактичних даних;

2. Операціоналізація реагування на виклики клімату та безпеки у зовнішніх діях ЄС, зокрема шляхом інтеграції взаємозв'язку клімату та безпеки в аналізі регіональних та національних конфліктів;

3. Посилення заходів з адаптації до клімату та пом'якшення наслідків цивільних і військових операцій та інфраструктури

держав-членів для зниження витрат і вуглецевих слідів, забезпечуючи при цьому збереження оперативної ефективності;

4. Посилення міжнародного партнерства через багатосторонні форуми та з такими партнерами, як НАТО, відповідно до порядку денного ЄС щодо зміни клімату та навколишнього середовища.

Щоб досягти цих пріоритетів, ЄС здійснить близько 30 заходів, зокрема: **створення центру даних та аналізу клімату та безпеки навколишнього середовища в рамках Супутникового центру ЄС**; залучення консультантів з охорони навколишнього середовища до складу місій та операцій Спільної політики безпеки та оборони ЄС (CSDP); створення навчальних платформ на національному рівні та рівні ЄС, таких як Навчальна платформа ЄС з клімату, безпеки та оборони; розробка ретельного аналізу та досліджень відповідної політики та дій, особливо в уразливих географічних районах, таких як Сахель або Арктика.

Термін зв'язок між кліматом і безпекою, який використовується у Спільному повідомленні, стосується впливу як зміни клімату, так і деградації навколишнього середовища, включаючи **втрату біорізноманіття та забруднення, на мир, безпеку та оборону.**

Продовольча безпека

Зміна клімату та погіршення навколишнього середовища нерозривно пов'язані, посилюючи одне одного, і вже впливають на безпеку виробництва продуктів харчування, знижуючи врожайність основних культур, таких як кукурудза, рис і пшениця, і збільшуючи ризик одночасного неврожаю в основних країнах-виробниках. Водночас нестабільне виробництво продуктів харчування також призводить до **погіршення навколишнього середовища та дефіциту води.** За оцінками, до 2050 року понад один мільярд людей не матимуть достатнього доступу до води, деградація ґрунту може зрости до 90%, а попит на продукти харчування може зрости на 60%.

Нестабільність і дефіцит ресурсів, спричинені кліматом і навколишнім середовищем, можуть активно використовуватися та активно використовуються озброєними групами та організованими злочинними мережами, корумпованими чи авторитарними режимами та іншими сторонами, **зокрема через екологічні злочини.** Останній уже став четвертим за величиною та зростаючим світовим злочинним сектором, що ще більше прискорює екологічну кризу, в тому числі через нераціональну експлуатацію природних ресурсів.

Збройним силам Європи необхідно зменшити викиди парникових газів і залежність від викопного палива на місцях, поступово вводячи зелену енергію, не впливаючи на їх оперативну ефективність і стійкість критично важливої інфраструктури, пов'язаної з обороною.

Протягом багатьох років ЄС займає передову позицію щодо вирішення проблеми зміни клімату в цілому, зокрема розглядаючи її як фактор, що примножує загрозу, починаючи **з 2008 року, а також її зв'язки з управлінням кризою в ЄС та європейською обороною з 2020 року**. Це Спільне повідомлення відповідає березневому 2023 році. **Висновки Ради щодо кліматичної та енергетичної дипломатії закликають до кращої інтеграції клімату, миру та безпеки у зовнішню політику ЄС.**

«Кліматичні та екологічні кризи приносять кардинальні зміни в наш світ із швидкістю, якої ніколи раніше не бачили в історії людства. Вони вже впливають на глобальну безпеку, створюючи нові загрози та посилюючи напругу. Сьогодні ЄС пропонує новий погляд на зв'язок між кліматом і безпекою. Ми впорядкуємо та адаптуємо наші зовнішні інструменти, щоб допомогти захистити безпеку в усьому світі та підготувати ЄС до наслідків для безпеки всередині країни», – Франс Тіммерманс, виконавчий віце-президент Європейської зеленої угоди

Високий представник/віце-президент Жозеп Боррель: «Наш мир і безпека залежать від надійної кліматичної та

екологічної політики. Без цього не може бути миру. Зміна клімату також змінює спосіб планування, інвестування та роботи сил оборони держав-членів. Вони повинні адаптуватися до більш суворих кліматичних умов. У той же час їм необхідно зменшити викиди парникових газів і залежність від викопного палива, не впливаючи на ефективність їх роботи».

Література:

1. A Sustainable Europe by 2030. URL: https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_en
2. Biodiversity strategy for 2030. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en
3. Environment action programme to 2030. The 8th Environment Action Programme (EAP) will guide European environmental policy until the end of the decade.. URL: https://environment.ec.europa.eu/strategy/environment-action-programme-2030_en
4. Environmental Implementation Review. The Environmental Implementation Review (EIR) is a regular reporting tool designed to improve the implementation of EU environmental laws and policies. URL: https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-implementation-review_en
5. Environmental liability. URL: https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-compliance-assurance/environmental-liability_en
6. Nature Restoration Regulation. Supporting the restoration of ecosystems for people, the climate and the planet. URL: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-regulation_en
7. Next steps for a sustainable European future – European action for sustainability: Questions & Answers. 2016. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_16_3886
8. The European Green Deal Striving to be the first climate-neutral continent. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Здоров'я – це найбільший пріоритет Європейського Союзу. Політика ЄС у галузі охорони здоров'я доповнює політику держав-членів, щоб забезпечити кожному, хто живе в ЄС, захист від серйозних транскордонних ризиків для здоров'я та доступ до якісної медичної допомоги.

Хоча організація охорони здоров'я є відповідальністю кожної окремої держави-члена, але ЄС доповнює національні політики для досягнення спільних цілей. Політику ЄС у галузі охорони здоров'я зосереджено на протидії серйозним загрозам для здоров'я людини в ЄС, профілактиці захворювань і забезпеченні рівних шансів для всіх на збереження міцного здоров'я та отримання якісної медичної допомоги. Працювати разом також означає об'єднувати ресурси, що зумовлює масштабну економію.

Забезпечення доступних, ефективних і стійких систем охорони здоров'я в ЄС є далекосяжним наміром Союзу. Робота ЄС охоплює заходи з вакцинації (зокрема проти COVID-19), боротьби з резистентністю до антибіотиків, запобігання пандеміям й іншим інфекційним хворобам та їх обмеження.

Роль ЄС у підготуванні до серйозних транскордонних загроз здоров'ю та реагуванні на них є суттєвою для захисту людей у Європі. Голова Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн оголосила про міцніший **Європейський союз охорони здоров'я** для спільного подолання кризи в галузі охорони здоров'я, раку та нестачі лікарських засобів.

Рак є найчастішою причиною смерті в ЄС і дорого коштує для систем охорони здоров'я. ЄС підтримує профілактику, виявлення, раннє діагностування та лікування раку, а також високу якість життя для осіб, які хворіють на рак і які його здолали, шляхом реалізації Європейського плану боротьби з раком. ЄС активно бореться з курінням, запроваджуючи відповідне законодавство щодо тютюну та сприяючи здоровому способу життя.

Фармацевтична стратегія має на меті покращити доступ до прийнятних за ціною лікарських засобів для пацієнтів, зокрема тих, хто страждає на рідкісні хвороби. Вона також підтримує впровадження інновацій та урізноманітнення ланцюгів постачання з метою поліпшення нашої підготовки до кризи.

Основним інструментом для фінансування політики ЄС у галузі охорони здоров'я є програма «**EU4Health**» у обсязі **5,1 млрд євро**. Вона фінансуватиме заходи з поліпшення профілактики хвороб, підготовленості та стійкості систем охорони здоров'я в ЄС. Окрім того, програма «**Горизонт Європа» інвестує 5,4 млрд євро** в наукові дослідження й інновації, пов'язані з охороною здоров'я.

Європейський центр профілактики та контролю захворювань оцінює нові загрози, щоб ЄС і державні органи охорони здоров'я могли швидко реагувати. А щоб пацієнти отримували найкраще лікування, усі лікарські засоби в ЄС повинні бути схвалені на національному рівні або на рівні ЄС (через **Європейське агентство з лікарських засобів**) перед виходом на ринок.

Європейська картка медичного страхування допомагає мандрівникам отримати лікування, якщо вони захворіють під час відвідування іншої країни ЄС, а законодавство ЄС щодо транскордонної медичної допомоги встановлює права громадян під час перетину кордонів для отримання планової медичної допомоги. Завдяки **Європейським довідковим мережам** пацієнти з рідкісними або складними хворобами отримують найкращу в Європі фахову допомогу, не виїжджаючи за межі своєї країни.

Реагування на COVID-19

Пандемія COVID-19 спричинила трагедію людства, локдауни й економічний спад. ЄС швидко вжив заходів, щоб захистити життя та засоби для існування, а також виробив спільну європейську відповідь на виклики громадському здоров'ю та економіці.

Солідарність – це серце спільного реагування ЄС. ЄС мобілізує всі наявні ресурси, щоб допомогти державам-членам

координувати їхні національні заходи у відповідь. Вони охоплюють надання об'єктивної інформації про поширення вірусу, ефективні зусилля для стримування вірусу та дії з усунення спричиненої пандемією економічної та соціальної шкоди.

Медичний резерв – *Європейська комісія* *оновила механізм цивільного захисту ЄС і (the EU Civil Protection Mechanism an) створила rescEU для подальшого захисту громадян від катастроф і управління виникаючими ризиками.*

rescEU було створено як стратегічний резерв європейських можливостей і запасів реагування на катастрофи, що повністю фінансується ЄС. Він складається з флоту протипожежних літаків і вертольотів, літака для медичної евакуації, окрім того, до них належать польові госпіталі, транспортні засоби, енергетичні засоби та предмети укриття, критично важливе медичне приладдя та обладнання для реагування на хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні (ХБРЯ) надзвичайні ситуації.

Резерви розміщені в стратегічних місцях у 22 державах-членах і державах-учасницях), перший у ЄС спільний склад медичного обладнання для невідкладної допомоги, надав підтримку державам-членам, які зіткнулися з браком обладнання. Стратегія ЄС щодо вакцинації мала на меті пришвидшити розроблення, виробництво та розповсюдження вакцин проти COVID-19. ЄС покрив певні початкові витрати виробників вакцини, щоб у рамках своєї стратегії закупівлі вакцини пришвидшити розроблення та виробництво перспективних вакцин.

Комісія забезпечила до 2,6 млрд доз вакцини до квітня 2021 року. У січні 2021 року Комісія закликала держави-члени пришвидшити розгорнення вакцинації в ЄС. Комісія також співпрацює з відповідною промисловістю, щоб збільшити потужність виробництва вакцин.

Розпочалась робота зі швидкого виробництва ефективних вакцин проти нових штамів вірусу. У лютому 2021 року Комісія **започаткувала інкубаторій «HERA»**, щоб підготуватися до штамів COVID-19, які викликають занепокоєння, і забезпечити швидке розроблення та виробництво ефективних вакцин проти них.

У бюджеті ЄС **на 2021–2027 роки** та в плані відновлення «NextGenerationEU» передбачено 1,8 трлн євро для підтримки людей, компаній і регіонів, зокрема тих, які найбільше постраждали від кризи. Окрім того, ініціатива «SURE» («Підтримка для зниження ризиків безробіття у надзвичайних ситуаціях») допомагає зберегти робочі місця та підтримувати сім'ї в 19 державах-членах.

У березні 2021 року Комісія представила законопроєкт про створення цифрового **COVID-сертифіката ЄС**, щоб сприяти безпечному вільному переміщенню громадян територією ЄС під час пандемії.

Комісія та держави-члени ЄС внесли понад 2,2 млрд євро для глобальної ініціативи «COVAX».

2020 р. В час поширення пандемії було оголошено про створення **Європейського Союзу охорони здоров'я.**

Його ефективність, насамперед, має визначатися **:**

– посилення державних закупівель для основних та екстрених медичних контрзаходів;

– поліпшення координації з питань охорони здоров'я й комунікації з громадянами Європейського Союзу (ЄС) під час спалахів;

– посилення виконавчої влади Комітету з питань охорони здоров'я;

– посилення ролі ЄС у реагуванні на загрози інфекційних захворювань та інші загрози здоров'ю, які мають транскордонний аспект.

Перешкоди:

Чи означитиме, що створення Європейського Союзу охорони здоров'я, забезпечить однаковий доступ до високоякісної медичної допомоги у всіх країнах? Це **здається малоймовірним,** оскільки існуючі відмінності та нерівності між країнами-членами є значними. В ЄС середня очікувана тривалість життя становить 80,6 років, але становить до 74,7 років у Болгарії і досягає 82 і 83 років відповідно у Франції та Іспанії. Крім того, кишенькові витрати як частка поточних витрат на охорону здоров'я в ЄС коливається від 9% у Франції до 47% у Болгарії, державні програми щеплень абсолютно однакові; смертність

розраховується на основі єдиної методології і кошик доступних медичних послуг, що підлягає страхуванню, не є однаковим у всіх країнах-членах. Національні уряди не готові віддавати свої повноваження європейським інституціям.

У результаті громадських зустрічей та обговорень було прийнято Маніфест про Європейський Союз охорони здоров'я (Manifesto for a European Health Union), який пропонує набагато ширший підхід до того, де ЄС може разом з державами-членами активізувати свою позицію.

В умовах поширення коронавірусу було створено і новий **європейський план біологічного захисту від варіантів COVID-19 під назвою «Інкубатор HERA»**, який працюватиме з дослідниками, біотехнологічними компаніями, виробниками та державними органами в ЄС і в усьому світі для виявлення нових варіантів, надання стимулів для розробки нових і адаптованих вакцин, прискорення процесу схвалення цих вакцин і забезпечення збільшення виробничих потужностей.

Ключові дії для підвищення готовності, розробки вакцин проти варіантів і збільшення промислового виробництва:

1. **Виявляти, аналізувати та оцінювати варіанти**

o Розробка спеціалізованих тестів для нових варіантів і підтримка геномного секвенування в державах-членах за рахунок фінансування ЄС щонайменше 75 мільйонів євро;

o Досягнення цільового показника 5% секвенування генома позитивних тестів, щоб допомогти ідентифікувати варіанти, контролювати їх поширення в популяціях і перевіряти їх вплив на трансмісивність;

o Посилення досліджень і обміну даними щодо варіантів із фінансуванням у розмірі 150 мільйонів євро;

o Запуск мережі клінічних випробувань **VACCELERATE** COVID-19, яка об’єднує 16 держав-членів ЄС і п’ять асоційованих країн, включаючи Швейцарію та Ізраїль, для обміну даними та поступового залучення дітей і молодих дорослих до клінічних випробувань.

2. **Прискорення регулятивного схвалення адаптованих вакцин**: на основі щорічної моделі вакцини проти грипу ЄС

забезпечить прискорене схвалення адаптованих вакцин проти COVID-19 шляхом:

о Адаптація нормативно-правової бази, наприклад внесення змін до нормативно-правової процедури, щоб дозволити схвалення адаптованої вакцини з меншим набором додаткових даних, що подаються до EMA на постійній основі;

о Надання вказівок щодо вимог до даних для розробників від Європейського агентства з лікарських засобів, щоб вимоги до варіантів були відомі заздалегідь;

о Сприяння сертифікації нових або перепрофільованих виробничих майданчиків шляхом раннього залучення регуляторних органів;

о Розгляд нової категорії екстреного дозволу на вакцини на рівні ЄС із спільною відповідальністю між державами-членами.

3. **Нарощувати виробництво** вакцин проти COVID-19: ЄС:

о Оновити або укласти нові угоди про попередню закупівлю для підтримки розробки нових та адаптованих вакцин за рахунок фінансування ЄС, з детальним та надійним планом, який демонструє можливість виробництва вакцин у ЄС у надійний часовий масштаб. Це не повинно перешкоджати ЄС розглядати джерела з-за меж ЄС, якщо це необхідно, за умови, що вони відповідають вимогам безпеки ЄС;

о Тісно співпрацюйте з виробниками, щоб допомогти контролювати ланцюжки поставок і усунути виявлені вузькі місця виробництва;

о Підтримувати виробництво додаткових вакцин для нових варіантів;

о Розробити механізм добровільного спеціального ліцензування для сприяння передачі технологій;

о Підтримка співпраці між підприємствами;

о Забезпечити виробничі потужності ЄС шляхом створення проекту «EU FAB».

Дії, оголошені сьогодні, відбуватимуться пліч-о-пліч із глобальною співпрацею через Всесвітню організацію охорони здоров'я та глобальні ініціативи щодо вакцин. Вони також підготують ґрунт для **Європейського органу з питань**

готовності та реагування на надзвичайні ситуації в галузі охорони здоров'я (HERA).

Інституції ЄС:

Агентство/Установа	Поточні ролі та обов'язки
Генеральний директорат з питань охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів (DG-SANTE)	• Забезпечує форум для координації та обміну передовим досвідом через Комітет ЄС з безпеки охорони здоров'я (HSC) та незалежні наукові комітети • Закуповує медичні засоби протидії та обладнання за Угодою про спільні закупівлі ЄС
Генеральний директорат з питань досліджень та інновацій (DG-RTD)	• Розподіляє та координує інвестиції ЄС у дослідження та розробки для медичних протидій та діагностики
Європейський центр профілактики та контролю захворювань (ECDC), огляд детальніше див нижче.	• Забезпечує епіднагляд за інфекційними захворюваннями • Надає наукові консультації з питань епідеміології, профілактики та боротьби з інфекційними захворюваннями • Проводить навчання з питань охорони здоров'я
Європейське агентство з лікарських засобів (EMA)	• Оцінює безпеку та ефективність новітніх технологій охорони здоров'я
Механізм цивільного захисту ЄС (включаючи Координаційний центр реагування на надзвичайні ситуації та програму)	• Координує доставку медичних засобів протидії та обладнання до країн, які цього потребують

– **Форум регуляторів біобезпеки ЄС.** Європейський форум регуляторів біозахисту (EBRF) бере свій початок з діяльності групи з шести європейських країн (Данія, Франція, Нідерланди, Швеція, Швейцарія та Велика Британія) у 2013-2014 роках у контексті Плану дій ЄС щодо ХБРЯ. Група зосередилася на

способах захисту біологічних речовин із потенціалом подвійного використання. Результатом проекту стали Інструкція з кращими практиками та прикладами національного впровадження біозахисту. У 2014 році група продовжила співпрацю, зосередившись на діяльності з підвищення обізнаності щодо питань біозахисту та подвійного використання. З моменту засновницької зустрічі в 2015 році представники національних регуляторних органів EBRF продовжували зустрічатися кожні півроку для обговорення важливих тем біозахисту та подвійного використання. **Члени:** членами EBRF є Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Швеція, Швейцарія та Велика Британія. Члени повинні представляти європейську країну, бути залученими до біозахисту в людському, тваринному чи рослинному секторі та представляти державну установу, яка виконує регулятивні функції щодо біозахисту або сприяє регулюванню біозахисту.

– **Європейський центр профілактики та контролю захворювань** (ECDC) – це агенція громадської охорони здоров'я Європейського Союзу (ЄС), яка працює з 2005 р. Метою ECDC є захист понад 500 млн людей від інфекційних захворювань, які в основному спричиняються паразитами та мікробами (наприклад, як віруси, бактерії та гриби). Штаб-квартира ECDC розташована в Стокгольмі, Швеція, і налічує близько 300 співробітників. ECDC збирає, аналізує та ділиться даними з більш ніж 50 тем інфекційних захворювань, таких як COVID-19, грип, ВІЛ/СНІД, гепатит, кір, туберкульоз, антимікробна резистентність і вакцинація. Експерти ECDC оцінюють ризики для Європи та надають вказівки, щоб допомогти країнам запобігти спалахам і загрозам громадському здоров'ю та реагувати на них.

З якими проблемами стикається ECDC?

– Обмеження ресурсів: обмежені фінансові та людські ресурси можуть вплинути на здатність агентства реагувати на кілька спалахів одночасно.

– Обмін даними: відмінності в якості даних і звітності між державами-членами можуть перешкоджати ефективному нагляду та реагування.

– Нові загрози: природа інфекційних захворювань, що постійно розвивається, створює постійні виклики щодо готовності та реагування.

– Політичні фактори: відмінності в політиці та пріоритетах охорони здоров'я між державами-членами ЄС можуть ускладнити скоординовані зусилля.

Чому ECDC була настільки неефективною?

Криза Covid-19 показала, що нинішній Європейський центр профілактики та контролю захворювань (ECDC) не має ні фінансування, ні персоналу, ні – можливо, найважливіше – повноважень, щоб очолити ефективну відповідь на пандемію в Європі. Коли Covid-19 охопив усю Європу, ECDC, що базується в Стокгольмі, не зміг скоординувати єдину відповідь, що має вирішальне значення для боротьби з пандемією.

Незважаючи на те, що ECDC може надавати і надавав рекомендації країнам ЄС на основі своєї діяльності з моніторингу та оцінки ризиків, наразі організація не має повноважень **або ресурсів для впровадження заходів з охорони здоров'я**.

У нещодавно опублікованій заяві про посилення мандату ECDC та нову постанову ЄС про серйозні транскордонні загрози здоров'ю, Федерація європейських академій медицини (FEAM) та її членські академії привітали рішення комісії продовжити мандат ECDC та встановили список рекомендацій з цією метою. Вкрай необхідний сильніший, краще фінансований ECDC, який матиме як ресурси, так і повноваження очолити об'єднану європейську відповідь на будь-яку кризу в галузі охорони здоров'я в майбутньому.

Коронавірус не зважав на кордони держав-членів, як і будь-яке майбутнє пандемічне інфекційне захворювання.

Скоординовані, узгоджені рамки мають бути розроблені вже зараз, щоб у майбутньому було чітке і швидке реагування. Немає жодних сумнівів у тому, що **було б врятовано більше життів, якби в лютому 2020 року вже існувала структура з сильнішим і краще забезпеченим ресурсами ECDC з більшими повноваженнями**.

Новий мандат ECDC має бути зосереджений виключно на інфекційних захворюваннях, і це має включати епіднагляд та реагування.

В даний час ведуться дискусії щодо того, чи слід розширювати сферу застосування ECDC. FEAM та його академії-члени твердо переконані, що краще мати компетентний, ефективний, цілеспрямований та ефективний ECDC, який має чітку експертизу в галузі інфекційних захворювань. Зосередження уваги на інфекційних захворюваннях дозволить ECDC демонструвати впевнене, поінформоване керівництво та керівництво в часи кризи.

У міру того, як Covid-19 поширювався по всій Європі, країни намагалися реагувати та намагалися збирати дані відповідно до своїх індивідуальних національних правил.

Боротьба за дані

Спроба порівняти ситуацію в різних європейських країнах не була глобально скоординованою. Це стало додатковим викликом для державних службовців, які шукали в інших країнах «найкращі практики» та плани щодо можливого узгодженого відкриття країн.

На даний момент ECDC не має повноважень забезпечувати дотримання стандартів щодо того, як повинні подаватися дані, а також щодо допомоги та джерела спостереження та звітності даних у державах-членах.

Розширення мандату ECDC – це можливість переглянути цю ситуацію, щоб ECDC став важливим центром даних про інфекційні захворювання для держав ЄС.

ECDC може збирати уніфіковані дані з різних держав-членів (забезпечуючи при цьому дотримання конфіденційності громадян відповідно до GDPR) і видавати обґрунтовані рекомендації на основі цих даних. Він може сформувати мережу, за допомогою якої країни могли б швидко та легко обмінюватися інформацією про здоров'я, роблячи реагування на несподівані катастрофи швидким та ефективним. Він також може стати точкою зв'язку для зв'язку з іншими важливими

міжнародними органами, такими як Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).

Нинішня пандемія також підкреслила важливість інтеграції підходу «Єдине здоров'я» в усі майбутні реформи ECDC.

Пандемія Covid-19 показала, що відсутність скоординованої реакції ЄС спричиняє затримки у реагуванні. Віруси та інші хвороби не зважають на кордони, тому об'єднані зусилля дозволять отримати більше плодів у боротьбі з майбутніми загрозами громадському здоров'ю.

У контексті Європейського союзу охорони здоров'я новий ECDC може стати вкрай необхідним центральним вузлом збору та обміну інформацією між державами-членами, національними організаціями та міжнародними органами, такими як ВООЗ.

Європейське агентство з безпеки харчових продуктів. Функції та порівняння за американською FDA https://datafisher.com/news/is-the-european-efsa-really-better-than-the-american-fda/

HERA (**Health Emergency Preparedness and Response, HERA, Готовність до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров’я та реагування (HERA -**передбачає загрози та потенційні кризи в галузі охорони здоров’я шляхом збору розвідувальних даних і створює необхідні можливості реагування, усуваючи прогалини в готовності ЄС. Коли оголошується надзвичайна ситуація у сфері охорони здоров’я, ми координуємо розробку, виробництво та закупівлю важливих ліків, вакцин та інших медичних контрзаходів, таких як рукавички та маски, і стежимо за тим, щоб розподіл здійснювався на справедливій основі, забезпечуючи доступність і доступ для всіх.

Об’єднуючи країни-члени ЄС, промисловість та ключові зацікавлені сторони, HERA також прагне зміцнити системну співпрацю між учасниками на всіх фронтах глобальної архітектури безпеки охорони здоров’я. Наша місія полягає в зміцненні спроможності Європи запобігати, виявляти та швидко

реагувати на транскордонні надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, забезпечуючи розробку, виробництво, закупівлю та справедливий розподіл основних медичних засобів протидії. Створений після пандемії COVID-19, щоб замінити спеціальні рішення для боротьби з пандемією, він є ключовим стовпом Європейського союзу охорони здоров'я і основний актив для посилення готовності ЄС до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я та реагування на них.

Об'єднуючи країни-члени ЄС, промисловість та ключові зацікавлені сторони, HERA також прагне зміцнити системну співпрацю між учасниками на всіх фронтах глобальної архітектури безпеки охорони здоров'я. Ми постійно працюємо над усуненням вразливостей і створенням міцних альянсів, гарантуючи готовність ЄС швидко й рішуче реагувати на майбутні кризи в галузі охорони здоров'я.

Під час фази кризи HERA здійснює цілеспрямовані заходи реагування, визначені в Рамковому регламенті ЄС про надзвичайні ситуації. Ця структура дає йому повноваження діяти як центральний закупівельний орган для медичних контрзаходів, а також активувати надзвичайні заходи для посилення досліджень, фінансування та виробничих потужностей.

Управління

HERA не працює ізольовано. Для реалізації нашого мандату нам допомагають Рада HERA та Консультативний форум HERA, останній підтримується Форумом громадянського суспільства та Спільним форумом промислового співробітництва.

Фінансування

Операції HERA вимагають значного та стабільного бюджету. Виділення ресурсів на профілактику та готовність зараз призведе до значно нижчих витрат у довгостроковій перспективі не лише для економіки, але безпосередньо для нашого суспільства та здоров'я європейських громадян. **Повідомленні за вересень 2021 року**, що представляє HERA, Генеральний директорат отримує бюджет з багатьох джерел

у розмірі 30 мільярдів євро, що надходить від різних фінансових інструментів, зокрема:

NextGenerationEU,

EU4Health,

Горизонт Європа,

Механізм цивільного захисту Союзу,

Європейський фонд оборони,

Фонд відновлення та стійкості,

REACT-EU,

А також інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва

Також може бути додана додаткова підтримка з фондів.

Статистика на 2025 р. Факти та цифри

– є невід'ємною частиною механізму цивільного захисту ЄС, забезпечуючи додатковий рівень **захисту від катастроф** для європейських громадян.

– посилює готовність Європи до стихійних лих шляхом створення **стратегічних резервів** можливостей реагування на надзвичайні ситуації, таких як:

• пожежні літаки та вертольоти

• медичні можливості

• хімічні, біологічні, радіологічні та ядерні (ХБРЯ) можливості

• стратегічні запаси медичних та ХБРЯ предметів

• мобільні укриття

• екстрене транспортування

• генератори електроенергії

Ці потужності розміщені в **22 країнах-членах і державах-учасницях. повністю фінансується ЄС** , покриваючи витрати на придбання, експлуатацію та обслуговування.

HERA також отримує вигоду від **мобілізації приватного фінансування** (у формі позик, гарантій, акціонерного капіталу або квазіакціонерного капіталу), підтриманого бюджетними гарантіями в рамках InvestEU та Європейського фонду сталого розвитку для зовнішніх дій, у співпраці з Групою

Європейського інвестиційного банку та іншими фінансовими учасниками.

Діяльність HERA також покладається **на національні бюджети,** виділені на заходи, спрямовані на підтримку національних планів щодо готовності та реагування на загрози здоров'ю (наприклад, процедури спільних закупівель із залученням лише національних бюджетів). Багатонаціональні проекти, такі як запланований IPCEI Health, також сприятимуть виконанню місії HERA.

З початком повномасштабної війни Рф проти України ініціатива розширилася і на території України.

Зокрема, Після вторгнення Росії в Україну та пов'язаних з цим потреб у країні та навколишньому регіоні ЄС розгорнув служби медичної евакуації, а також допомогу зі своїх запасів медичного (ХБРЯ) ресурсів , енергетичних ресурсів та укриття, розміщених у різних місцях по всьому ЄС.

Допомога включає такі медичні предмети, як (i) апарати штучної вентиляції легенів, (ii) інфузійні насоси, (iii) монітори пацієнтів, (iv) маски та халати, (v) ультразвукові пристрої, (vi) кисневі концентратори, (vii) протиотрути, (viii) таблетки йодиду калію, (ix) засоби дезактивації, (x) протигази, (xi) хімічні детектори тощо. Він також включає генератори електроенергії, щоб допомогти українцям задовольнити їхні основні потреби, і тисячі притулків для тих, хто переміщений через війну по всій країні. Допомога доповнює допомогу, яку пропонують європейські країни, і координується в рамках Механізму цивільного захисту ЄС. Загалом це найбільша та найскладніша операція ЄС із цивільного захисту з моменту створення Механізму в 2001 році.

Програма EU4Health – це важливий крок до зміцнення систем охорони здоров'я в ЄС, підвищення рівня захисту громадян і підготовки до майбутніх викликів у сфері охорони здоров'я.

15 липня 2022 року у Львові було підписано Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України в **програмі EU4Health.** Угоду підписали Міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко та Європейський комісар із питань

охорони здоров'я та безпеки харчових продуктів Стелла Киріакідес.

12 січня 2023 року Верховна Рада України ратифікувала Угоду про приєднання України до програми EU4Health. Угода набула зворотної дії, що дозволило Україні стати учасником програми з 1 січня 2022 року та отримати негайне фінансування в рамках **робочої програми EU4Health за 2022 рік**.

Ця угода надає Україні можливість отримувати фінансування ЄС у сфері охорони здоров'я на рівних умовах з країнами ЄС, Норвегією, Ісландією та Молдовою.

Для України приєднання до EU4Health означає:

– прямий шлях до євроінтеграції;

– доступ до найкращих європейських практик та експертного досвіду;

– розвиток систем, що наближаються до європейських;

– гармонізацію політик із європейськими;

– інтеграцію українських фахівців у європейське середовище.

У липні 2023 року було призначено членів Програмного комітету програми EU4Health.

Серед результатів роботи Національних координаторів програми можна відзначити розвиток мереж зацікавлених сторін та надання рекомендацій щодо номінування кандидатів для реалізації робочих програм EU4Health.

Учасники реалізації програми:

– Центр громадського здоров'я МОЗ України;

– Національний інститут раку;

– Інститут урології імені В.О. Возіанова;

– Державний експертний центр МОЗ України (ДЕЦ);

– Центр координації трансплантації;

– Державне підприємство «Електронне здоров'я»;

– НДСЛ «Охматдит»;

– Державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками;

– Державна установа «Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф МОЗ України»;

– Національний інститут фтизіатрії та пульмонології імені Ф.Г. Яновського НАМН України.

Проєкти:

Програма EU4Health забезпечує тісну співпрацю між українськими та європейськими установами, сприяючи інтеграції та підвищенню рівня охорони здоров'я в Україні.

Станом на січень 2025 року, Україна підписала грантові угоди та впроваджує 14 спільних дій як у консорціумі, так і самостійно:

JACARDI – спільна дія щодо серцево-судинних захворювань та діабету.

Бюджет України 1,066,420 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

JA PreventNCD – профілактика раку та інших неінфекційних захворювань – дія щодо соціальних детермінант здоров'я. 1,128,768 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

EU-JAMRAI 2 – спільна дія з антимікробної резистентності та інфекцій, пов'язаних із наданням медичної допомоги 2. 1,040,142 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

JA GHI – європейська спільна дія для максимізації впливу глобальної стратегії охорони здоров'я ЄС. 184,142 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

JARDIN – спільна дія, спрямована на інтеграцію європейських референтних мереж (ERNs) у національні системи охорони здоров'я. Участь в якості наглядача, без бюджету

IncreaseNET – підтримка підвищення потенціалу та нарощування компетенцій регуляторної мережі ЄС у сфері ліків. 105,904 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

GAPP – спільна дія, спрямована на полегшення розвитку спільного та оптимального підходу до оцінки та авторизації процесів підготовки в установах крові та тканин. 40,354 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

EU-WISH – інтегрована система спостереження за стічними водами для охорони здоров'я населення.539913.76 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

EUCanScreen – впровадження програм скринінгу раку. 260,200 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

MENTOR – психічне здоров'я разом. 118,628 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

JADE Health – спільна дія, яка стосується деменції та здоров'я. 60,66 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

EUNetCCC (CraNE2) – мережа комплексних онкологічних центрів.781,858 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

JANE2 – спільна дія щодо мереж експертизи. 538,244 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок

MISUPH – сучасне поліпшення нагляду за громадським здоров'ям в Україні. 2,479,930 євро, частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок.

Робоча програма 2025 очікується від Єврокомісії орієнтовно в березні 2025 року.

Загальний підтверджений бюджет України за 14 спільними діями на 01. 01.2025 – 8,84 млн євро (частка фінансування ЄК – 80%, 20 % – власний внесок установ).

Будь-яка стратегія безпеки для Європи має включати безпеку охорони здоров'я. Як зазначив Жан Моне, ЄС рухається вперед, коли стикається з кризою, тому що ми можемо забезпечити ефективну відповідь на спільні виклики європейців. Коли мова йде про охорону здоров'я, це один із таких моментів.

Література:

1. Coronavirus: preparing Europe for the increased threat of variants. Press-release. 2021. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_641
2. European Biosecurity Regulators Forum – EBRF. URL: https://www.ebrf.eu/about.html
3. European centre for disease prevention and control (ecdc). What are some challenges faced by the ECDC? URL: https://epidemiology.blog/knowledgebase/what-are-some-challenges-faced-by-the-ecdc

4. European Centre for Disease Prevention and Control. URL: https://www.ecdc.europa.eu/en/about-ecdc
5. Griffin George. Covid-19 pandemic – why was the ECDC so ineffective? URL: https://euobserver.com/health-and-society/arbd71e97a
6. Overview. HERA. URL: https://health.ec.europa.eu/health-emergency-preparedness-and-response-hera/overview_en
7. Public Health.URL: https://health.ec.europa.eu/index_en
8. Ruijter A. What do we actually mean by a 'European Health Union'? URL: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/338951/Eurohealth-26-3-30-31-eng.pdf

РЕГІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ЄС

У звіті 2022 р. представлено огляд усіх 21 військових і цивільних операцій і місій СПБО. Для кожної місії вона описує їхній мандат з урахуванням останніх подій та підсумовує їхні досягнення та діяльність. У звіті також згадуються регіональні зміни в середовищі, в якому проводяться місії – Східне сусідство, Західні Балкани, Середземномор'я, Близький Схід, Сахель, Східний Ріг, Африка та Центральна і Південна Африка.

У звіті розглядаються всі цивільні місії, їхній **мандат і контекст**, а також згадуються деякі **заходи**, які були завершені у 2022 році. Місії згруповані за 7 регіонами взаємодії – це 7 основних розділів звіту. Контекст регіонів оцінюється на початку кожного розділу.

Звіт починається з висвітлення бачення Стратегічного компаса, прийнятого в березні 2022 року. Мета підвищення ефективності та оперативності була успішно реалізована в **рамках Східного партнерства**, коли 200 цивільних експертів були направлені в Україну протягом 30 днів. Після російського вторгнення **EUAM Ukraine** змогла швидко адаптувати діяльність, включивши в неї управління кордонами, розслідування та судове переслідування воєнних злочинів, водночас надаючи консультації з питань реформування сектору цивільної безпеки (РСР). **EUMM Georgia** продовжує робити свій внесок у стабільність у Грузії та регіоні, здійснюючи моніторинг прикордонного регіону між Грузією та Росією та сприяючи діалогу між Грузією, Росією та фактичною владою Південної Осетії. Крім того, місія направила свій персонал до Вірменії для просування заходів зміцнення довіри між Азербайджаном і Вірменією та підготовки до початку EUM Armenia, який був розгорнутий у січні 2023 року.

На Західних Балканах EULEX Kosovo продовжував прагнути до зміцнення інститутів верховенства права та зміг зробити свій внесок у деескалацію напруженості на півночі Косова, особливо під час кризи в грудні 2022 року. З цією

метою успішно використовувався стратегічний зв'язок, здійснювалося патрулювання.

У доповіді наголошується, що **Середземномор'я** має особливе значення для ЄС, а Лівія – як важливий партнер у регіоні – навіть з урахуванням конфлікту, що триває в країні. Незважаючи на відсутність стабільності, **EUBAM Лівія** розвинула управління лівійськими кордонами шляхом розбудови потенціалу, стратегічного планування та реформування інститутів. Однак Міністерство закордонних справ вимагало призупинити значну частину роботи наприкінці 2021 року.

На Близькому Сході ЄС підтримує розбудову палестинської держави за допомогою **EUPOL COPPS** та **EUBAM Rafah,** щоб уможливити рішення двох держав. Серед інших завдань, EUPOL COPPS допомагає владі Палестини у реформуванні сектору безпеки та судочинства. EUBAM Rafah зосереджується на розбудові потенціалу управління кордонами, оскільки початковий мандат – присутність третьої сторони на прикордонному переході Рафах між сектором Газа та Єгиптом – більше не виконувався після захоплення влади ХАМАСом. **EUAM в Іраку** консультує іракські міністерства та профільний комітет з реформування сектору безпеки. Це завдання зараз також виконується в регіоні Іракського Курдистану з нещодавно створеним офісом в Ербілі.

Дві цивільні місії та Регіональний консультативно-координаційний центр (RACC) присутні в **Сахелі** поруч з EUTM Mali. **EUCAP Сахель Малі** підтримує РСР та відновлення адміністрації на всій території. Однак останні політичні події та погіршення ситуації з безпекою призвели до згортання діяльності місії. **Основна увага EUCAP Сахель Нігер** зосереджена на роботі з внутрішніми силами безпеки над розбудовою потенціалу для боротьби з тероризмом, організованою злочинністю та протидії міграції. Семінари з прав людини та гендерних аспектів коротко згадуються поруч із підтримкою зусиль з регіоналізації.

Позитивні сигнали на кшталт мирного процесу в Ефіопії та прогресу в боротьбі проти «Аш-Шабааб», а також політичних

реформ у Сомалі є приводами для обережного оптимізму для деяких країн на **Африканському Розі**. Однак наслідки зміни клімату – посухи в Сомалі, на півночі Кенії та Ефіопії, повені в Судані та Південному Судані – та криза в Судані негативно впливають на регіон. **EUCAP Сомалі** бере участь у мирних процесах у Сомалі на багатьох рівнях. Місія надає підтримку плануванню відповідей на різноманітні виклики безпеці Сомалі, зміцненню державної легітимності та зміцненню регіональної співпраці. Місія діє в Сомаліленді, Пунтленді та Могадішо.

У Центральній Африці відносини між урядом Центральноафриканської Республіки (ЦАР) та групою Вагнера вплинули на місії СПБО у їхній взаємодії з владою ЦАР. Тим не менш, реформування сектору безпеки, забезпечення прав людини та гендерної рівності, а також координація з іншими суб'єктами для побудови інтегрованого підходу залишаються в основі мандату та діяльності **EUAM RCA**.

Звіт про роль ЄС у безпековій ситуації в Африці. Огляд інструментів, місії, проблем, які переживають місії.

АФРИКА

Зі створенням у 2021 році Європейського фонду миру (EPF) Європейський Союз (ЄС) зробив більший акцент на **військових інструментах у своїй зовнішній** політиці. Вона вжила низку заходів допомоги в рамках EPF для підтримки України проти агресії Росії, а також на користь африканських країн та регіональних організацій. Рішення ЄС (2023 р.) надати летальне обладнання збройним силам Нігеру демонструє, що блок посилює свої зусилля з розбудови військового потенціалу.

Необхідна чітка стратегія діяльності ЄС **із запобігання конфліктам та розбудови миру в Африці**, посилення захисних заходів EPF для запобігання нецільовому використанню поставленого обладнання, а також новий поштовх для співпраці між АС та ЄС у сфері миру та безпеки.

Військова допомога для Нігеру

8 червня 2023 року Рада ЄС ухвалила захід допомоги в рамках EPF для підтримки Збройних сил Нігерії на суму 4,7 мільйона євро. Він доповнює два попередні пакети допомоги EPF

для країни загальною вартістю 65 мільйонів євро, прийняті у липні 2022 року та березні 2023 року.

Хунта Нігеру, яка прийшла до влади в результаті перевороту в липні 2023 р., в понеділок оголосила про розривання військового партнерства з Європейським Союзом та відкликання дозволу на розгортання місії ЄС у країні. Партнерство між ЄС і Нігером почалось у 2012 році після створення місії EUCAP (Місії ЄС із розбудови спроможностей) у Сахелі-Нігері. Згідно з офіційними даними, місія налічувала до 150 працівників. Завдання **місії EUCAP** у Нігері полягало в допомозі зі зміцнення сектора внутрішньої безпеки країни та його спроможності протистояти різноманітним загрозам безпеці. Здійснювалось це шляхом навчання, стратегічних консультацій та надання обладнання. Колишня французька колонія, Нігер до перевороту був партнером Франції і США у сфері безпеки. Ці держави використовували його як базу для боротьби з ісламістським повстанським рухом у регіоні Сахеля в Західній і Центральній Африці. У жовтні Рада ЄС схвалила "рамку" обмежувальних заходів проти Нігеру, де після держперевороту до влади прийшла хунта.

Примітно, що це фактично був перший випадок, коли ЄС використовує EPF для надання летального обладнання – тобто зброї та боєприпасів – африканській країні-партнеру. Конкретний тип обладнання, який мав бути доставлений, зазвичай не розголошується. У цьому випадку, за повідомленнями ЗМІ, йдеться про ракети класу "повітря-земля" для використання вертольотами.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну швидко перевернуло цю передумову. Згідно з даними, наданими останнім інформаційним бюлетенем EPF, 83 відсотки з 6,8 мільярдів євро фінансування EPF, виділених на даний момент, підтримують Україну. Тим часом, частка фінансування, що надається на заходи допомоги в Африці (як національні, так і регіональні заходи), становить приблизно 14 відсотків.

Не випадково всі військові тренувальні місії ЄС досі були розгорнуті в африканських країнах-партнерах: Сомалі (з 2010 року), Малі (з 2013 року), Центральноафриканській Республіці

(з 2016 року) та Мозамбіку (з 2021 року) – задовго до створення місії військової допомоги ЄС для України (EUMAM) у жовтні 2022 року.

Співпраця ЄС у сфері безпеки з Африкою сьогодні: що сприяє підвищенню геополітичного авторитету Брюсселя?

На 6-му саміті АС-ЄС у Брюсселі у 2022 році лідери домовилися про відновлення та посилення співпраці з питань миру та безпеки в Африці. Декларація саміту підтвердила давні зобов'язання, такі як підтримка Африканської архітектури миру та безпеки (APSA) для просування «африканських рішень африканських проблем» та заклик до інтегрованого підходу, який охоплює весь цикл конфлікту. Цей пріоритет також відображений у Стратегічному компасі ЄС на 2022 рік, який закликає до діалогу з питань безпеки та оборони, а також партнерства з окремими африканськими країнами.

Політики ЄС формують EPF відповідно до цього загального стратегічного напрямку. Як нещодавно зазначили аналітики, EPF, який спочатку зображувався **як інструмент запобігання конфліктам і розбудови миру, тепер описується як інструмент для захисту геополітичних прагнень ЄС**.

Переорієнтація на профілактику та регіональне співробітництво

Необхідно розглянути три пункти дій, щоб збалансувати підхід ЄС та ширше партнерство Африка та ЄС у сфері миру та безпеки: (1) посилення стратегічного профілю ЄС у сфері запобігання конфліктам та миротворчої діяльності, (2) посилення гарантій для заходів допомоги EPF та (3) надання нового імпульсу для співпраці з регіональними акторами, насамперед з Африканським Союзом (АС).

Перш за все, ЄС має доповнити свій «надійний» підхід чіткою стратегією запобігання конфліктам та діяльності з розбудови миру. Спільна процедура скринінгу аналізу конфліктів для 68 нестабільних та постраждалих від конфлікту держав, запроваджена зі створенням Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI-Global Europe), є важливим першим кроком для зміцнення узгодженості та ефективності діяльності ЄС. Щоб бути ефективним, ЄС

потребує стратегії, яка забезпечить послідовну «теорію змін» для запобігання конфліктам та діяльності з розбудови миру. Посилення цього виміру участі ЄС у сфері миру та безпеки в Африці фактично посилює його геополітичну силу, і його не слід розглядати як протидію цьому баченню.

По-друге, щоб запобігти перетворенню EPF на інструмент сприяння експорту озброєнь, заходи допомоги EPF повинні бути спрямовані насамперед на підтримку африканських країн у військових тренувальних місіях ЄС на місцях.

По-третє, ЄС має надати новий імпульс партнерству між АС та ЄС у сфері миру та безпеки. Через EPF ЄС змістив акцент у бік двостороннього партнерства з окремими африканськими країнами. АС має мінімальну участь у прийнятті рішень EPF у порівнянні з попереднім Африканським фондом миру. Як запропонували аналітики, надання АС офіційного статусу спостерігача в EPF може стати гарною відправною точкою. Ще однією ідеєю було б посилення співпраці у сфері запобігання конфліктам та посередництва у встановленні миру. Протягом останніх років АС виступав посередником у численних конфліктах та поступово нарощував свій кадровий потенціал та експертизу для мирного посередництва та підтримки посередництва. Більш тісна співпраця в галузі мирного посередництва дозволила б двом партнерам вчитися один в одного – що є важливим кроком на шляху до побудови справжнього партнерства рівних.

Однак, у 2024 р. Євросоюз остаточно згорнув військову навчальну місію у Малі, у суботу країну залишили останні її учасники., про це повідомив головний дипломат ЄС Жозеп Боррель: «що навчальна місія ЄС завершила діяльність у Малі в суботу 18 травня і усі її учасники залишили цю африканську країну».

"Місія EUTM у Малі підтримувала збройні сили Малі та об’єднані сили G5 Sahel force, допомагаючи силам безпеки й оборони Малі, які розвиваються, боротися з тероризмом. Ця місія завершилася, проте ми зберігаємо увагу до Сахелю та будемо посилювати співпрацю з країнами Гвінейської затоки", – заявив Жозеп Боррель. Він зазначив, що після військових

переворотів у Нігері, Малі й Буркіна-Фасо терористичні сили у регіоні зміцніли, а нові суб'єкти підтримання безпеки не можуть належно протистояти їм. "Канали діалогу і співпраці залишаються відкритими для тих, хто хоче співпрацювати з ЄС", – додав Боррель.

Британія також слідом за Францією достроково виводить свій контингент з Малі.

Навчальна місія ЄС у Малі діяла з 2013 року і мала на меті допомогти владі Малі розбудовувати армію, щоб вона була спроможна здійснювати операції і протидіяти терористичним групам. Окрім того, EUTM Mali надавала підтримку об'єднаним силам п'ятьох країн цього регіону – **Мавританії, Малі, Буркіна-Фасо, Нігеру і Чаду**. У березні 2020 року Рада ЄС продовжила мандат місії до 18 травня 2024 року та розширила зону діяльності місії на всю територію африканської країни. Того ж року у Малі стався військовий переворот, нова влада відвернулася від співпраці з країнами Заходу, натомість почала співпрацювати з російською ПВК "Вагнер".

За останні два роки і Франція була змушена вивести свої війська з трьох країн Західної Африки – **Малі, Нігеру та Буркіна-Фасо** – після військових переворотів. У низці випадків країни намагалися налагодити тісніші зв'язки з Китаєм і Росією. Додамо, ще одним ударом по позиціях Франції в Африці став президент Сенегалу Бассіру Діомай Фай, який заявив вчора, що французьким військам недоцільно зберігати присутність у його країні.

Відзначається секурітизація політики ЄС щодо Африки – ЄС фокусується на мілітарній розбудові у взаємодіях. ЄС, також зобов'язується підтримувати African Peace and Security Architecture (APSA – **Act in Support of Ammunition Production** (ASAP – гра слів із As Soon as possible) надає додаткові 500 млн євро для посилення виробничих потужностей. ЄС у першу чергу намагається знизити вартість допомоги Україні державами-членами і на це спрямовані його програми. Важливою проблемою є трансфери зброї та нематеріальних речей усередині ЄС, які вкрай зарегульовані і перешкоджають розвитку інтегрованої оборонної промисловості. Держави всередині ЄС

також суперечать одну одному щодо короткострокового і довгострокового підходів до європейської стратегії) та вирішення африканських проблем африканцями. Однак, на сьогоднішній день це не є ефективним.

Місії:

Цивільні:

ЦАР

На запрошення Президента Центральноафриканської Республіки у грудні 2019 року Європейською Радою було створено Консультативну місію Європейського Союзу в Центральноафриканській Республіці (EUAM RCA). У липні 2020 року місію було розгорнуто в Бангі. У липні 2022 року Рада ЄС продовжила мандат EUAM RCA до 9 серпня 2024 року. Основним мандатом Місії є надання стратегічних консультацій Міністерству внутрішніх справ та громадської безпеки ЦАР, а також Силам внутрішньої безпеки. Таким чином, Місія підтримує функціонування узгоджених і підзвітних постачальників послуг безпеки під повною національною власністю.

Військова: EUTM-RCA сприяє реформуванню оборонного сектору Центральноафриканської Республіки в рамках ширшої реформи сектору безпеки у тісній координації з іншими міжнародними місіями підтримки, такими як Представництво ЄС у Бангі, Багатовимірна інтегрована стабілізаційна місія ООН у Центральноафриканській Республіці (MINUSCA) та Консультативна місія Європейського Союзу (EUAM). Місія надає підтримку владі Центральної Африки і займається у трьох сферах: стратегічне консультування, оперативна підготовка та освіта. З вересня 2024 року Рада ЄС вирішила продовжити мандат EUTM на один рік, до 19 вересня 2025 року. Місія продовжить виконувати свою дорадчу функцію та переорієнтує свою діяльність на розвиток лідерських якостей молодих військових лідерів та стратегічне консультування. EUTM RCA готова відновити тренувальну діяльність, коли будуть створені необхідні умови.

Цивільна:

Сомалі. Місія Європейського Союзу з розбудови потенціалу в Сомалі (EUCAP Somalia) – це цивільна місія Спільної

політики безпеки та оборони, яка надає допомогу Сомалі з 2016 року. Місія підтримує розвиток секторів морської безпеки та поліції Сомалі, а також сприяє верховенству права. EUCAP Сомалі надає консультації на стратегічному рівні, наставляє та навчає сомалійські правоохоронні органи для посилення їхньої спроможності щодо функцій берегової охорони, поліції та розробки законодавчих актів. У дусі інтегрованого підходу ЄС співпрацює зі Спеціальним представником Європейського Союзу з питань Рогу Африка, Представництвом Європейського Союзу в Сомалі, військовою Тренувальною місією Європейського Союзу в Сомалі та операцією Європейських військово-морських сил «Аталанта». Наприкінці 2016 року, після стратегічного огляду, місію було перейменовано на EUCAP у Сомалі, а діяльність була зосереджена лише на Сомалі, включаючи Сомаліленд.

Військова. EUTM Сомалі реалізує свій мандат, використовуючи трикомпонентний підхід, який зосереджений на підготовці, наставництві та наданні стратегічних порад Національним збройним силам Сомалі. Протягом багатьох років тренувальна місія ЄС переорієнтовувала свої завдання і має на меті підтримувати внутрішній розвиток спеціалізованих функцій, таких як лідерство, командування та управління, протидія СВП, медична допомога та логістика. EUTM Сомалі бере участь в інтенсивній навчальній програмі в навчальному центрі «Генерал Дагабадан» поблизу Могадішо. У тісній співпраці з Європейським фондом миру, EUTM Сомалі надає консультації щодо потреб Національних збройних сил Сомалі та навчальні курси для нового обладнання.

Мозамбік

Військова: **Місія EUMAM у Мозамбіку, започаткована 1 вересня 2024 року,** забезпечує навчання та підтримку збройних сил Мозамбіку для захисту цивільного населення та відновлення безпеки в провінції Кабо Делгадо. ЄС і Мозамбік мають давнє партнерство, яке охоплює широкий спектр сфер, включаючи сектор безпеки і оборони. Прекрасна співпраця та тісне партнерство між Республікою Мозамбік та Європейським

Союзом триватиме. Ми можемо розраховувати на повну підтримку Мозамбіком успіху EUMAM.Першочерговим завданням місії є підтримка більш ефективної та результативної реакції збройних сил Мозамбіку на кризу в Кабо-Дельгадо відповідно до законодавства про права людини та міжнародного гуманітарного права. EUTM Mozambique надаватиме підтримку у розбудові потенціалу підрозділів Збройних сил Мозамбіку, обраних для формування майбутніх Сил швидкого реагування, з метою розвитку необхідних та стійких можливостей для відновлення безпеки та захисту в Кабо-Дельгадо. З цією метою місія сприятиме розбудові потенціалу підрозділів збройних сил Мозамбіку, зокрема, за такими напрямами: військова підготовка, включаючи оперативну підготовку; спеціалізована підготовка, у тому числі з питань боротьби з тероризмом; підготовка та освіта з питань захисту цивільного населення та дотримання норм міжнародного гуманітарного права та прав людини; просування порядку денного «Жінки, мир і безпека».

EUTM Mozambique тренуватиме одинадцять рот: п'ять рот морської піхоти ВМС Мозамбіку в Катембе та шість рот армійського спецназу в Чимойо.

Магриб

Регіональні пріоритет Франції, Іспанії, Італії та Німеччині у регіоні Магрибу та спроби їх координації останнім часом.

• Магрибська політика чотирьох найвпливовіших країн-членів ЄС розходиться в поглядах на національну політику та їхню взаємодію з подіями в регіоні.

• **Італія** просуває стратегію «залучення в першу чергу» для Тунісу і побудови енергетичних зв'язків з Алжиром, в той час як **Іспанія** сильно схиляється в бік Марокко.

• Відносини **Франції** з країнами Магрибу ускладнюються історичною спадщиною та регіональними очікуваннями, Німеччина відступає, оскільки надії на демократичні реформи згасли.

• Ці розбіжності ризикують дозволити лідерам Магрибу визначати порядок денний відносин з Європою, що підриває

довгострокові інтереси Європи у сприянні стабільності, реформам та ефективному врядуванню.

• Кращий європейський підхід передбачав би використання міцних двосторонніх відносин як відправних точок для проведення більш скоординованої політики, заснованої на сферах, в яких інтереси ЄС збігаються.

Туніс. У липні 2021 року през. Саїд призупинив роботу парламенту Тунісу та захопив фактично необмежену владу, поклавши край епосі демократизації в країні. У відповідь як на **економічні проблеми** (міграцію з Лівії, ковід, падіння ВВП, і тд.) Тунісу, так і на зростання міграції **ЄС у липні 2023 року** уклав меморандум про взаєморозуміння з Тунісом. Угода об'єднала частину фінансування ЄС, яке вже було виділено Тунісу на управління кордонами з подальшою бюджетною підтримкою. Це було доповнено обіцянкою додаткової макрофінансової підтримки в розмірі **900 млн євро,** яка буде надана після підписання угоди з МВФ. Угода також окреслює ширший порядок денний співпраці, що охоплює обміни між людьми, економічний розвиток, інвестиції та торгівлю, відновлювані джерела енергії та міграцію. Але угода викликала суперечки в Європі. Його заява збіглася з викриттям того, що туніські сили безпеки доставили великі групи мігрантів на південь від Сахари в пустельні регіони на кордонах країни і вислали їх без їжі та води – практика, яку Туніс продовжує. **А в жовтні 2023 року Саїд** оголосив, що **відхилить платіж у розмірі 60 мільйонів євро від ЄС,** стверджуючи, що **він занадто малий і не зміг продемонструвати «повагу», яка має бути основою партнерства**.

Алжир

Алжир отримав вигоду від війни Росії в Україні. Стрибок цін на нафту і газ і пошук європейськими країнами альтернативних постачальників на заміну російському газу принесли благо лідерам Алжиру, дозволивши їм зміцнити суспільний договір, який використовує доходи від вуглеводнів для приглушення суспільного невдоволення. Алжирський газ, що поставляється як трубопроводами, так і у вигляді зрідженого природного

газу, відіграв важливу роль у тому, що дозволив ЄС досягти своєї мети щодо заповнення газових сховищ до 90 відсотків потужності до кінцевого терміну в листопаді 2023 року. Експорт алжирського газу до Європейського Союзу зріс з 41,8 млрд кубометрів (млрд кубометрів) у 2021 році до 55,2 млрд кубометрів у 2022 році. Зміцнивши своє економічне становище Алжир пішов на ескалацію з Марокко. Їхнє суперництво зосереджене на спірній території Західної Сахари, на яку Марокко претендує (і значною мірою ним окупована), але де Алжир підтримує право на самовизначення місцевого народу сахраві та рух «Фронт Полісаріо», який його представляє. У 2021 розірвав дип.відносини.

Марокко

Тепер Марокко ставиться до Західної Сахари як до «призми, через яку [воно] дивиться на своє міжнародне середовище», як сказав король Мохаммед VI у промові у 2022 році. Він додав, що це питання є "зрозумілим і простим мірилом щирості дружби" між Марокко та його **міжнародними партнерами**. Цьому сприяла позиція США: Д. Трамп погодився визнати Західну Сахару частиною Марокко в грудні 2020 року в обмін на нормалізацію відносин Марокко з Ізраїлем. Адміністрація Байдена не скасувала це рішення, хоча також не просунулася вперед з жодними діями. **ЄС** – держави мають різні погляди на найбільш бажаний результат у Західній Сахарі, вони дотримуються спільної позиції підтримки процесу за підтримки ООН для досягнення «справедливого, тривалого та взаємоприйнятного політичного рішення». Однак власні суди неодноразово змушували ЄС чітко заявити, що він не розглядає Західну Сахару як марокканську територію, і що Марокко не може законно укладати угоди, які включають цю територію, без справжньої згоди народу сахраві. В останньому рішенні, винесеному у вересні 2021 року, Загальний суд Європейського Союзу визначив, що угоди між ЄС та Марокко щодо торгівлі та рибальства не поширюються на Західну Сахару.

Небажання ЄС спровокувати кризу з Марокко свідчить про дипломатичну майстерність країни у становленні себе

ефективним партнером для Європи. Окрім тісних зв'язків **з Іспанією та Францією**, Марокко пішло далі, ніж його сусіди, щоб диверсифікувати свою економіку, залучити європейські інвестиції та використовувати відновлювані джерела енергії. **Марокко** підписало **партнерство з ЄС у сфері зеленої енергетики у жовтні 2022 року,** перше між ЄС та будь-яким партнером, і яке мало стати шаблоном для майбутніх угод. Партнерство спрямоване на посилення координації політики та сприяння зеленим проектам. У Марокко вже розташована одна з найбільших у світі концентрованих сонячних електростанцій. Нарешті, відносини Марокко з деякими європейськими установами загострилися через звинувачення в тому, що країна використовувала шпигунське програмне забезпечення Pegasus для спостереження за комунікаціями європейських цілей і проводила кампанію хабарництва в Європейському парламенті.

Середземномор'я

Італія

Демонструє лідерство в регіоні, хоч для неї це було нехарактерно. зокрема Однак протягом 2023 року її уряд доклав рішучих зусиль для визначення політики ЄС щодо Тунісу. Італійські лідери наполягають на політиці прагматичної взаємодії, зосередженої на міграції та економіці. Меморандум про взаєморозуміння, який президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн підписала з Саїдом у липні 2023 року, став результатом італійської ініціативи. Відбулися візити Дж. Мелоні, аналітики вважають, що вони були не стратегічними, а радше тактичними, зв'язаними з величезною кількістю мігрантів. Важливість зв'язків між Італією і Тунісом дає італійському уряду сильний стимул для підтримки хороших відносин. У 2022 році Італія вперше обігнала Францію як провідний торговельний партнер Тунісу.

Крім Тунісу, італійський уряд бачить себе піонером нової моделі відносин з Північною Африкою в більш широкому сенсі. Італія вже давно має добрі відносини з Алжиром, частково засновані на ролі, яку відіграв засновник енергетичної

компанії Eni Енріко Маттеї у підтримці незалежності Алжиру. На честь Маттеї названо газопровід, який проходить з Алжиру через Туніс до Італії. **У 2022 році тодішній прем'єр-міністр Італії Маріо Драгі** підписав низку угод з Алжиром, які перетворили країну на найбільшого постачальника газу в Італію, замінивши Росію. Імпорт газу з Алжиру до Італії зріс приблизно з 20 млрд кубометрів у **2021 році до 22,4 млрд кубометрів у 2022 році,** тобто на 12 відсотків. У січні 2023 року Джорджія Мелоні відвідала Алжир разом із керівниками Eni, і компанія підписала угоди з алжирською державною газовою компанією Sonatrach про співпрацю над підвищенням енергоефективності та експортного потенціалу Алжиру, а також над розвитком проєктів зеленої енергетики. Щоб розвинути ці події, Мелоні в січні 2024 року представила широкий план співпраці Італія та Африка з енергетики, міграції та розвитку, також названий на честь Маттеї. Широко розрекламований «план Маттеї». Значна частина інвестицій, передбачених у плані Маттеї, служить амбіціям Мелоні зробити Італію енергетичним хабом для поставок із Африки до Європи, приділяючи особливу увагу як газу, так і зеленій електроенергії та водню. Проте для успіху цього плану Італії знадобиться європейська підтримка. Мелоні розповіла, що початковий розподіл фінансування становитиме близько 5,5 мільярдів євро – сума, яка матиме реальне значення лише в тому випадку, якщо вона буде гармонізована з ширшою європейською політикою.

Франція

Складні політичні зв’язки, які пов’язані з колоніальним минулим щодо Тунісу, Алжиру, Марокко. Окрім цього дражливим є сахарське питання. Але Західна Сахара – не єдине джерело напруженості. У вересні 2021 року Франція оголосила, що скоротить усі типи віз для всіх трьох центральних країн Магрибу, встановивши рівень відмов на рівні 50 відсотків для заявок з Марокко та Алжиру та 30 відсотків для Тунісу. Цей захід став відповіддю на ймовірну відсутність співпраці з боку цих країн у прийнятті повернення нелегальних мігрантів із Франції. Цей крок викликав особливе обурення в Марокко, еліти якого

звикли регулярно подорожувати між двома країнами. Після протесту, який він викликав, Франція відмовилася від обмеження для всіх трьох країн у грудні 2022 року – крок, вперше оприлюднений міністром закордонних справ Франції Катрін Колонна в Рабаті.

Ще одним подразником стала ініціатива президента Е. Макрона щодо покращення відносин Франції з Алжиром. 2018 р. він став першим французьким лідером, який офіційно визнав застосування Францією тортур під час війни за незалежність Алжиру. Але потім у 2021 році президент виступив проти алжирців, прокоментувавши, що «політико-військова система» країни жила за рахунок історії колоніальної війни як «меморіальна рента» для легітимізації свого правління. Щоб налагодити зв'язки, Макрон у серпні 2022 року здійснив гучний візит. Це спровокувало напруження з Марокко. Політика щодо Тунісу лише формується і немає визначених рамок.

Іспанія

У березні 2022 року марокканський палац повідомив, що король отримав приватного листа від прем'єр-міністра Іспанії Педро Санчеса, в якому він описав план автономії Марокко щодо Західної Сахари як «найбільш серйозну, реалістичну та надійну» основу для вирішення конфлікту. Це ознаменувало чіткий крок Іспанії на шляху до позиції Марокко. У квітні 2022 року Санчес і король Мохаммед VI підписали декларацію принципів, у якій викладено дорожню карту майбутніх дій, включаючи запуск або перезапуск серії робочих груп, що охоплюють усі основні сфери взаємного інтересу, такі як міграція, визначення морських кордонів, торгівля, освіта, наука та культура. Крім того, вони домовилися працювати над повною нормалізацією торгівлі між Марокко та Сеутою і Мелільєю. На 2023 – почали налагоджуватися відносини між Ісп. і Алжиром.

Німеччина

Новий гравець. Розчарувавшись у реформах у регіоні, Німеччина тепер дивиться на Магриб через більш транзакційну призму, але без відчуття терміновості, як у Франції, Італії

та Іспанії. У серпні 2022 року Німеччина та Марокко домовилися налагодити стратегічний діалог, першим пунктом якого буде кліматична політика. Незабаром після цього Німеччина погодилася виділити 243 мільйони євро на співпрацю з Марокко щодо сталого розвитку та кліматичних заходів, включаючи будівництво першого заводу з виробництва зеленого водню в Африці. Інтереси: інвестиції та відновлювальна енергетика, зокрема водню з Алжиром, можливо і зброї.

Відсутність злагодженої політики ЄС щодо регіону. Отже, підсумовуючи, ЄС як актор повинен вирішити, куди він хоче йти, з ким і що робити зі своїми африканськими партнерами, так само, як держави-члени ЄС повинні замислитися над тим, чи збільшує або зменшує їхній вибір вагу ЄС як міжнародного гравця в глобальній конкуренції сил.

Цивільні місії:

Лівія

Місія Європейського Союзу з інтегрованої допомоги в управлінні кордонами в Лівії (EUBAM Libya) була створена у 2013 році для підтримки потенціалу лівійської влади у підвищенні безпеки своїх сухопутних, морських та повітряних кордонів у короткостроковій перспективі та розробки ширшої стратегії інтегрованого управління кордонами (IBM) у довгостроковій перспективі. EUBAM доповнює Місію ООН (UNSMIL), створену у 2011 році на прохання лівійської влади для підтримки нових перехідних органів влади країни в їхніх постконфліктних зусиллях. Місія є відповіддю на запрошення Лівії і є частиною комплексного підходу ЄС до підтримки переходу до демократичної, стабільної і процвітаючої Лівії. З вересня 2019 року Місія базується в Тріполі, але має підофіс у Тунісі. 26 червня 2023 року Рада продовжила мандат Місії ще на два роки до 30 червня 2025 року. Фінансова довідкова сума, призначена для покриття витрат EUBAM Лівія з 1 жовтня 2023 року до 30 червня 2025 року, визначається Радою ЄС.

Сахель, Малі

EUCAP Сахель Малі – це цивільна місія Європейського Союзу, яка займається розбудовою потенціалу внутрішніх сил безпеки Малі (ISF). Місія була започаткована у 2015 році у відповідь на офіційне запрошення малійського уряду. Як невиконавча місія, вона надає підтримку ISF та їхнім профільним міністерствам через навчальну та консультативну діяльність, а також через реалізацію проектів, включаючи інфраструктурні проекти.

Місія прагне сприяти верховенству права, з повною повагою до прав людини та гендерної рівності. Вона забезпечує навчання та надання консультацій з питань врегулювання криз цивільного населення, інтегрованого управління кордонами, боротьби з організованою злочинністю, відносин між ISF та цивільним населенням, доступу до правосуддя та боротьби з безкарністю. EUCAP Сахель Малі підтримує покращення управління ISF та реалізує інфраструктурні проекти у партнерстві з місцевими органами влади та організаціями громадянського суспільства. Штаб-квартира місії розташована в Бамако. 10 січня 2023 року Рішення Ради 2023/96 адаптували структуру та діяльність Місії до мінливого оперативного середовища та потреб її партнерів, зокрема, для:

– підвищити ефективність ISF з точки зору цивільного потенціалу;

– сприяти присутності ISF та їхній оперативній сумісності на всій території Малі; посилити роль адміністративних та судових органів, сприяючи запобіганню корупції та безкарності.

Як невиконавча цивільна місія, EUCAP Сахель Малі зосереджується на розбудові потенціалу та національній власності своїх різних малійських партнерів, доповнюючи при цьому Спільну політику безпеки та оборони ЄС. 27 січня 2025 року мандат EUCAP Сахель Малі було продовжено на Рішення Ради 2025/166 до 31 січня 2027 року. Як невиконавча цивільна місія, EUCAP Сахель Малі зосереджується на розбудові потенціалу та національній власності своїх різних малійських партнерів, доповнюючи при цьому Спільну політику безпеки та оборони ЄС.

Фактично, протягом 2022 три держав Сахелю – Малі, Нігер і ЦАР **вибрали тіснішу співпрацю із РФ, а не ЄС.** Серед перших була місія CSDP була у Конго у 2003 і з того часу 22 із 41 місій були в Африці. Перша морська місія – Аталанта біля берегів Сомалі. Починаючи із 2011, ЄС розмістив три місії державах Сахелю, а із 2015 європейські держави намагалися адаптувати місії до стримування мігрантів у державах перебування. Водночас, жоден із цих конфліктів не вдалося успішно вирішити.

З точки **зору Малі та ЦАР зокрема**, європейцям не вдалося досягти тривалого миру: громадяни бачили велику міжнародну та європейську присутність, але водночас загострення конфлікту. Згідно з логікою експерименту, ЄС вирішив продовжувати брати участь у конфліктах в Африці, щоб випробувати нову політику, досягнувши при цьому дуже обмеженого прогресу або не досягнувши жодного прогресу в покращенні конфлікту для громадян цих країн. Ці тривалі втручання тепер викликають обурення громадськості через їх неспроможність покращити умови конфлікту, оскільки альтернативні військові партнери стають дедалі популярнішими.

Після десятиліття проектів безпеки **та розвитку ЄС і Франції кількість** смертей серед цивільного населення досягла рекордного рівня у 2020 році, а антифранцузькі та проросійські протести стали звичним явищем. Прихід Вагнера поставив ЄС перед складними питаннями щодо привабливості його моделі допомоги у сфері безпеки та СЗБП. Коли ЄС вважав себе єдиним життєздатним партнером для Африки, вони були менше стурбовані ефективністю своїх втручань, а більше зосереджувалися на тестуванні проектів, які сприяли їхньому власному «дозріванню» як учаснику безпеки. З приходом Вагнера ЄС був змушений зважати на можливість того, що переваги розміщення місії СЗБП можуть бути неочевидними для африканських країн.

Близький Схід

Європейські країни та ЄС також брали участь в управлінні конфліктами на Близькому Сході в період «війни з терором», однак конфлікти в Сирії, Іраку, Ємені та Афганістані мали

значну участь «великих держав», а управління конфліктами в Іраку та Афганістані було домінуючим. завдяки широкомасштабним втручанням під проводом США.

Сирійська криза і ЄС (до 2024). Розглядається місце Сирії у регіональній політиці до громадянської війни, міжнародна реакція на конфлікт і підтримка сторін. Розглядається єдність ЄС щодо конфлікту протягом часу, EU Strategy for Syria, яка в цілому співпадає з позицією GCC. Огляд політичних інструментів впливу – міграції, боротьби з наркоторгівлею та ІД, допомогою. Підсумовується, що ЄС має мало інструментів для вирішення конфлікту.

Що ЄС може зробити після Асада: підтримати процес під головуванням ООН, тісніше співпрацювати із Туреччиною, сприяти помірності Хайят Тахрір аш-Шам, підтримувати інтеграцію курдів у нову державну структуру, надати гуманітарну і економічну підтримку.

Що ЄС може зробити у Лівії, щоб порушити вплив Туреччини і РФ.

В ЄС відбувся процес «екстерналізації» кордонів – вирішення кризи мігрантів у державах походження біженців і транзитних державах за допомогою. Автори відзначають ріст недержавних акторів у безпекових питаннях, адже приватні компанії можуть займати ніші, де держава абсолютно відсутня. Приватні компанії залучаються для керування місцями затримання мігрантів, міграційними потоками, прикордонними контрольно-пропускними пунктами та надання обладнання та/або навчання для інших державних чи недержавних суб'єктів, залучених до міграційної роботи і охорони кордонів.

Протягом кількох років і Італія, і ЄС дотримувалися стратегії стримування різними засобами, включаючи надання навчання, обладнання та різні форми допомоги лівійській владі із залученням приватних структур. На європейському рівні співпраця з управління міграцією почалася наприкінці 1990-х років, коли Лівію почали визнавати ключовим пунктом входу до Європи. Роль Італії була вирішальною у формуванні європейської міграційної стратегії в Лівії та в прокладанні шляху

до співпраці шляхом успішного проектування національних пріоритетів щодо ЄС. Починаючи з 2000-х років, Італія та Лівія підписали кілька угод про безпеку кордонів, які включали, серед іншого, фінансову допомогу для будівництва центрів утримання мігрантів, курси підготовки для лівійських поліцейських сил, угоди про реадмісію, схеми депортації та постачання різного обладнання (суден, гумових човнів, дорожних транспортних засобів, біноклів тощо).

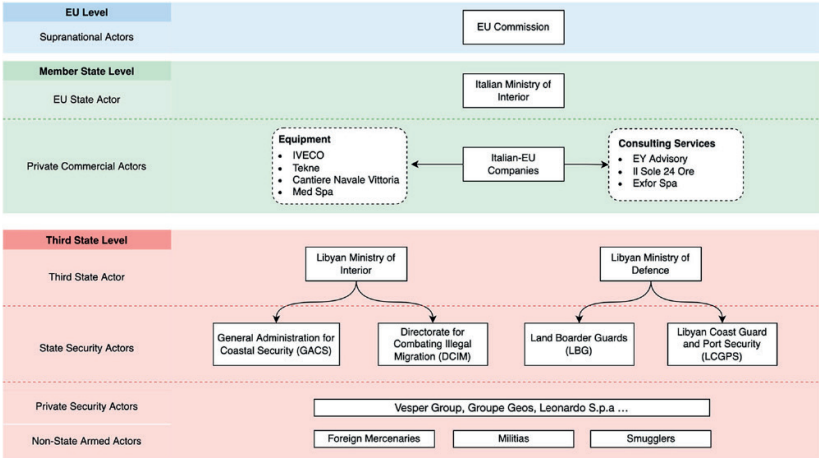

Як європейці можуть допомогти Лівії реформами

ЄС повинен підтримати цілісний підхід до реформи безпекового сектору Лівії. Також, Європі потрібно працювати з усіма сторонами, які представлені у Лівії і їхніми покровителями із закордону. Потрібно посилити існуючі проекти співпраці з громадянськими суспільствами і військовими.

Західні Балкани

Роль ЄС у безпекових питаннях Західних Балкан. ЄС протягом довгого часу посилював безпекові установи на Західних Балканах у сферах протидії транскордонним загрозам, тероризму, нелегальній міграції, гібридних загрозах. Щоб

досягти цих цілей, ЄС запровадив широкий спектр інструментів, включаючи програми Twinning та іншу технічну допомогу, що фінансується Співтовариством заради реконструкції, розвитку та стабілізації (CARDS) у 2000-06 роках та Інструментом допомоги перед вступом. (IPA) з 2007 р.; відбувається структурований діалог; укладаються угоди про співпрацю з такими агентствами ЄС, як Європол та Європейське агентство прикордонної та берегової охорони; а також експертні поради від військових, поліцейських і місій верховенства права, започаткованих під егідою CSDP у Боснії та Герцеговині, колишній Югославській Республіці Македонія та Косово. Однією з переваг ЄС як постачальника безпеки є той факт, що він може використовувати широкий спектр політичних інструментів відповідно до свого комплексного/інтегрованого підходу до безпеки.

Цивільна. Місія Європейського Союзу з питань верховенства права в Косово **(EULEX**) була започаткована у 2008 році як найбільша цивільна місія під егідою Спільна політика безпеки і оборони Європейського Союзу. Загальна місія EULEX полягає в підтримці обраного правила правових установ у Косово на їхньому шляху до підвищення ефективності, стійкості, багатоетнічності та підзвітність, вільна від політичного втручання та відповідно до міжнародних стандартів прав людини та найкраще Європейські практики.

Поточний мандат EULEX був запущений на період до 14 червня 2025 року на основі рішення Ради 2023/1095. У межах свого мандату Місія здійснює моніторингову, наставницьку та консультативну діяльність і обмежила виконавчі функції. Місія працює в рамках резолюції Ради Безпеки ООН 1244.

Військова. 2 грудня 2004 року, через 9 років після закінчення війни, Європейський Союз (ЄС) розпочав військову операцію «АЛТЕЯ» в БіГ. Це сталося після рішення НАТО передати свою власну миротворчу місію, яка забезпечувала безпеку в регіоні після закінчення війни. ЄС розгорнув потужні військові сили (EUFOR) для забезпечення подальшого дотримання Дейтонсько-Паризької угоди та сприяння створенню безпечного та надійного середовища (SASE) у БіГ.

Виклики ЄС на Балканах – непослідовність, брак потужностей та стійкості.

В 2024 р. ЄС розпочав переговори про вступ БіГ до ЄС.

На позицію ЄС впливає щодо Балкан впливає позиція США. Протягом свого першого терміну, Трамп фокусувався на економічних взаємодіях із Балканами, вважаючи що економіка переможе внутрішні регіональні протиріччя. Водночас, критичне ставлення до НАТО може призвести до посилення позицій РФ та КНР у регіоні.

Важливу проблему в регіоні представляє Сербія. Її армія переозброїлася протягом останніх років. Сербська армія більша за армії всіх інших держав колишньої Югославії. Серби активно співпрацюють із росіянами у блокуванні членства Косово у ООН. Іншою проблемою є Республіка Сербська у Боснії, яка підтримується Сербією і Росією. Відділення із БіГ може дестабілізувати країну і регіон у цілому. ЄС думає залучити Британію до місії у Боснії і посилити координацію із США в питанні Західних Балкан. Також, ЄС треба представити альтернативу китайським інвестиціям у регіоні.

Багато країн стурбовані переозброєнням Сербії, особливо в Косово і політикою «Сербского світу» президента Вучича. Серби скуповують французьке, російське і китайське озброєння та іранські дрони.

На території БіГ працює операція «Алтея», офіційно відома як EUFOR, яка є єдиною сухопутною операцією ЄС із виконавчим мандатом. Її місія щодо підтримки «безпечного середовища» є частиною військового виконання Дейтонської угоди згідно з Додатком 1А. З 2004 року він став наступником місій НАТО IFOR і SFOR і щорічно поновлюється в Раді Безпеки ООН відповідно до глави 7 Статуту ООН. Критики давно попереджають, що місії бракує надійних можливостей стримування та недостатньо можливостей для повного виконання свого мандату в БіГ. Дійсно, EUFOR розпочався в 2004 році з контингенту в 3500 військовослужбовців, який скоротився приблизно до 600 військовослужбовців до 2016 року після Brexit і виходу британських військ з місії. Лише після російського вторгнення

в Україну та потенційного поширення нестабільності EUFOR вирішив розгорнути додаткові 500 осіб.

Однак цього недостатньо для безпеки БіГ. Як уже багато обговорювалося, силам бракує як розміру, так і засобів. Поточна чисельність приблизно 1100 військовослужбовців не може одночасно ефективно охоплювати необхідну територію по всій території БіГ у потенційних зонах конфлікту – наприклад, Зворник, Брчко, Вишеград, Фоча та Сараєво. Крім того, сили не мають достатньої бронемашин, важкого озброєння та недостатньо гелікоптерів для швидкого переміщення сил і обладнання, що робить місію нездатною стримати серйозну ескалацію.

EUFOR використовує 19 груп зв'язку та спостереження по всій території БіГ для збору розвідувальної інформації та обізнаності про ситуацію. Проте залишається невідомим, наскільки ефективними будуть ці групи в середньо- та великомасштабному конфлікті, оскільки збір розвідданих у режимі реального часу без значного збільшення можливостей спостереження та розвідки стане додатковим викликом. Місії не вистачає літаків і безпілотних літальних апаратів для цієї мети, і поки вона покладається на зовнішню підтримку для спостереження та розвідки, щоб відстежувати будь-які можливі переміщення. Таким чином, батальйон легкої піхоти, як було зазначено, ймовірно зосередиться на забезпеченні безпеки бази EUFOR у Бутмірі та прилеглого аеропорту Сараєво для підкріплення за горизонтом.

Іншим викликом для EUFOR є внутрішній обмін інформацією в апараті безпеки ЄС. Щоб запросити додаткові війська, командувач EUFOR повинен оцінити ситуацію на місці щодо потенційної небезпеки, враховуючи як розвідувальні дані від військ, що надають свій внесок, так і інформацію, отриману завдяки роботі груп зв'язку та спостереження. Однак командир не має одноосібних повноважень активувати резервні, загоризонтні війська. Це рішення належить командувачу операціями, заступнику начальника штабу Верховного штабу ОЗС НАТО в Європі (SHAPE).

Що чекає ЄС в 2025 р.

Балкани

На тему розширення ЄС у 2025 році, ймовірно, буде схвалене історичне рішення про відкриття кількох із 33 розділів законодавства ЄС для країн-кандидатів під час польського головування. (про Біг я згадала) Однак це не можна вважати остаточно вирішеним питанням. Щоб залучити всі держави-члени, враховуючи скептично налаштовані Угорщину та Словаччину, які дедалі критичніше ставляться до планів інтеграції України в ЄС, ймовірно, Сербії дозволять відкрити нові розділи вперше з моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році. При цьому країни Балтії, Польща та Нідерланди, незадоволені близькістю Белграда до Росії та станом демократії в Сербії, погодяться з цим лише з великим небажанням.

Серед західнобалканських країн-кандидатів **Албанія** продовжуватиме активний рух до членства, відкриваючи нові переговорні розділи на додаток до семи, відкритих у другій половині 2024 року.

Північна Македонія та Боснія і Герцеговина, ймовірно, залишаться заблокованими через недостатність реформ, тоді як Чорногорія, яка вже відкрила всі розділи, сподіватиметься закрити деякі з них у 2025 році. Наразі країна закрила близько п'ятої частини своїх розділів, і в Брюсселі є багато доброї волі для того, щоб Чорногорія стала 28-ю державою-членом ЄС до кінця десятиліття – щоб продемонструвати, що процес розширення все ще можливий.

Сербія і Косово. Невипадково, що новий комісар з питань розширення ЄС, Марта Кос, ймовірно, здійснить свій перший візит до регіону саме в Подгорицю на початку цього року. Ключовим для регіону, як завжди, залишається процес нормалізації відносин між Белградом і Приштиною, що триває з 2011 року.

Що майже напевно залишиться без змін, так це процес вступу Грузії до ЄС. Досі не існує спільної позиції ЄС щодо того, як працювати з Тбілісі, де правлячу партію «Грузинську

мрію» звинуватили у відступі від демократичних норм. Хоча щодо санкцій проти осіб, пов'язаних із правлячою партією, які запровадили США, немає консенсусу, символічний крок про припинення візової лібералізації для власників дипломатичних паспортів перебуває на стадії розгляду.

Нова головна **дипломатка ЄС Кая Каллас здійснить** свій перший тур Західними Балканами, ймовірно, після виборів у Косові. Враховуючи, що Курті та президент Сербії Александар Вучич наразі не проявляють особливого інтересу до успішного завершення переговорів, перед Каллас стоятиме складне завдання. Їй допомагатиме данський дипломат і колишній спеціальний представник ЄС у Боснії та Герцеговині Петер Соренсен, який супроводжуватиме її на цих переговорах, подібно до того, як це робив її попередник Жозеп Боррель за допомогою Мирослава Лайчака. Візит розпочався 7 квітня, з Чорногорії.

Британські аналітики зазначають, що що **всі шість західнобалканських держав намагаються стати членами ЄС**, що є тривалим процесом, у якому геополітика може бути настільки ж важливою, як і виконання завдань приєднання. Вони стикаються зі значними проблемами як усередині країни, так і з сусідами. Боснія і Герцеговина, наприклад, опинилася в кризі, оскільки Мілорад Додік (очільник Республіки Сербської на території Боснії і Герцеговини) уникає арешту за свою сепаратистську політику. Тим часом Сербія звинувачує Косово у придушенні сербської меншини, а Косово звинувачує Сербію в насильстві на своїй території. Експерти із зовнішньої політики та міністри побоюються, що Кремль спробує скористатися глибокою етнічною та релігійною напругою, щоб розпалити подальші заворушення на Балканах, закріпивши власні інтереси Росії та створивши ще більше проблем на задньому дворі ЄС.

Україна

Цивільна:

КМЄС в Україні: Консультативна місія Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки в Україні

Консультативна місія ЄС в Україні була розгорнута у грудні 2014 року для надання консультацій органам державної безпеки з питань безпеки, поліції, судочинства, прокуратури, боротьби з корупцією та прав людини. З весни 2022 року Місія надає підтримку правоохоронним органам для сприяння потоку біженців з України до сусідніх держав-членів та ввезенню гуманітарної допомоги в Україну. КМЄС також підтримує установи верховенства права для сприяння розслідуванню та судовому переслідуванню міжнародних злочинів. Події Революції Гідності у 2013-2014 роках поглибили недовіру української громадськості до влади та її силовиків після серії жорстоких зіткнень за участю протестувальників, спецпризначенців та невідомих стрільців у Києві. Згодом український уряд звернувся до ЄС за допомогою у реформуванні правоохоронних органів та інститутів верховенства права, прагнучи відновити довіру з боку народу. Як наслідок, у 2014 році на запрошення української влади було створено Консультативну місію Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки в Україні (КМЄС).

Відтоді КМЄС в Україні тісно співпрацює зі своїми українськими колегами, щоб прискорити стале реформування сектору цивільної безпеки, надаючи стратегічні консультації та практичну підтримку конкретним заходам з реформування відповідно до стандартів ЄС та міжнародних принципів належного врядування та прав людини.

Сектор цивільної безпеки включає органи, відповідальні за дотримання законів та верховенство права, у тому числі Міністерство внутрішніх справ та його відомства (Національна поліція України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України та інші), Міністерство юстиції, Офіс Генерального прокурора разом з обласними органами прокуратури, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, суди, антикорупційні органи. Крім того, громадянське суспільство та парламент (Верховна Рада України) відіграють важливу роль у забезпеченні процесу реформування цього сектору.

Військова: Місія ЄС з військової допомоги на підтримку України (EUMAM Ukraine) є скоординованою відповіддю ЄС на посилення військової спроможності Збройних Сил України та розбудови їхньої довгострокової стійкості. Метою місії є вирішення нагальних та довгострокових потреб у навчанні, які посилять зусилля України у захисті її територіальної цілісності та здатності ефективно проводити військові операції зі стримування Росії.

Щодо України, ЄС, здається, діє лише на периферії. Наприклад, остання пропозиція президента України Володимира Зеленського використовувати мільярди **заморожених російських активів** на Заході для закупівлі зброї США. ЄС отримає від такої домовленості мало вигоди. По-перше, гроші потраплять до американської скарбниці, а не європейських; по-друге, більшість цих російських коштів знаходяться в ЄС, а це може підірвати єврозону як безпечне місце для бізнесу третіх країн.

ЄС використав ці заморожені активи як гарантію останньої позики «Групи семи» Україні, яка покриватиме потреби Києва щонайменше до 2025 року. Але наразі в плані ідей та ініціатив це все, на що готова Європа.

Висока представниця ЄС із зовнішніх відносин й політики безпеки Кая Каллас підтвердила намір продовжувати наполегливо працювати з країнами-членами, щоб вже у поточному році забезпечити постачання Україні не **менше 2 мільйонів артилерійських снарядів.**

10 квітня у Брюсселі відбулося 10-е засідання Ради асоціації між Україною та ЄС під головуванням високої представниці ЄС із зовнішніх відносин й політики безпеки Каї Каллас. Українську делегацію на цій зустрічі очолив прем’єр-міністр України Денис Шмигаль. Під час зустрічі сторони підписали 5 міжурядових угод, які мають на меті посилити економічну співпрацю між Україною і ЄС, та прискорити процеси відновлення України.

JANUARY 2025
#EUDefence
#StrategicCompass

EUROPEAN UNION MILITARY ASSISTANCE MISSION UKRAINE

Russia's unprovoked and unjustified war of aggression against Ukraine has brought war back to Europe. The EU and international partners are providing substantial political, military, financial and humanitarian support to Ukraine. This support includes unprecedented aid and assistance to Ukrainian Armed Forces (UAFs), including the provision of military equipment as well training to the Ukrainian Armed Forces.

MISSION MANDATE

The EU Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine) is aimed at strengthening the capacity of the Ukrainian Armed Forces to defend Ukraine's territorial integrity within its internationally recognised borders and to deter and respond to possible future military offensives by Russia and other potential aggressors.

Concretely, EUMAM Ukraine provides training to the Ukrainian Armed Forces personnel at basic, advanced and specialised levels on medical assistance, on chemical, biological, radiological and nuclear defense (CBRN), on demining, logistics and communication, on maintenance and repair, among others. It also provides junior leadership training from section/squad and platoon levels up to company, including operational training: preparation of companies, battalions and brigades in collective manoeuvres and tactics up to battalion level; and advice on the planning, preparation and conduct of live firing exercises.

EUMAM Ukraine works closely together with all other like-minded international partners to provide training support to the Ukrainian Armed Forces. EUMAM Ukraine is open to the participation of third states. All mission activities take place in a multinational Combined Arms Training Command (CAT-C) established in Poland, a multinational Special Training Command (STC) responsible for training activities in Germany, and in other multiple locations across the European Union.

So far, 24 EU Member States and Norway have offered training modules and personnel. The training is supported by the provision of equipment for lethal and non-lethal purposes to the Ukrainian Armed Forces. This equipment is provided by Member States and funded by the European Peace Facility.

THE EUROPEAN PEACE FACILITY PROVIDES:

- Ammunition, military equipment and platforms designed to deliver lethal force for defensive purposes.
- Transportation, custody and maintenance and repair of the military equipment provided for the training purposes.
- Non-lethal equipment is provided separately.

FACTS AND FIGURES

EU MISSION COMMANDER
Lieutenant-General Michiel van der Laan

LAUNCHED ON
15 November 2022

INITIAL OPERATIONAL CAPABILITY
Declared on 30 November 2022

FUNDING UNDER THE EUROPEAN PEACE FACILITY

COMMONS COSTS	ASSISTANCE MEASURES
€106.7 million	€255 million

TRAINING PROVIDED
Training activities are currently underway

NUMBER OF SOLDIERS TRAINED
70,000 soldiers trained (18 Brigade units)

NUMBER OF SOLDIERS TO BE TRAINED
75,000 troops trained by the end of winter

Література:

1. Barnes-Dacey Julien. The fall of Assad: Europeans have an opportunity to help forge a new Syria. 2024. URL: https://ecfr.eu/article/the-fall-of-assad-europeans-have-an-opportunity-to-help-forge-a-new-syria/
2. Bergmann Julian. Heading in the Wrong Direction? Rethinking the EU's Approach to Peace and Security in Africa. URL: The EU Should Rethink its Approach to African Peace and Security – Stiftung Wissenschaft und Politik
3. Dworkin Anthony The Maghreb maze: Harmonising divergent European policies in North Africa. 2024. URL:https://ecfr.eu/publication/the-maghreb-maze-harmonising-divergent-european-policies-in-north-africa/ ; Wilén Nina. Security Collaboration between Europe and Africa in an Age of Amorality and Impunity. 2024. URL: https://www.egmontinstitute.be/security-collaboration-between-europe-and-africa-in-an-age-of-amorality-and-impunity/
4. Ejdus Filip and Juncos Ana E. Security Sector Reform as a Driver of Resilience in the Western Balkans: The Role of the Common Security and Defence Policy. 2018. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/20181008_EU18_AUT_MoD_SSR_as_driver_for_resilience_DCAF_STUDIY.pdf
5. European Union Common Security and Defence Policy Missions and Operations Annual Report 2022. URL: European Union Common Security and Defence Policy Missions and Operations Annual Report 2022
6. Levallois Agnès, Kasapoğlu Can, Özlem Morina Engjellushe. America first, Europe next: Trump will change dynamics in Western Balkan security. 2024. URL: https://ecfr.eu/article/america-first-europe-next-trump-will-change-dynamics-in-western-balkan-security/
7. Rhotert Alexander. What's behind Serbia's rearmament? 2024. https://www.dw.com/en/whats-behind-serbias-rearmament/a-70712413
8. Tür and Dalay Galip. Syria: A Multifaceted and Challenging Crisis for EU Foreign and Security Policy. JOINT Research Papers. No. 17. February 2023https://www.iai.it/sites/default/files/joint_rp_17.pdf

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА ТА ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ

Анатолій ХУДОЛІЙ,
доктор політичних наук, професор кафедри англійської філології
Національний університет «Острозька академія»

EU's tough challenges in 2024: Trump, Russia and more

Bernd Riegert 01/01/2024January 1, 2024

Whether it's Russia's war on Ukraine, a possible Donald Trump comeback or changes to the bloc's own policies, the EU has a lot on its plate in the coming year.

1) Russia's war in Ukraine

The 27 member states of **the European Union** have repeatedly promised to help Ukraine for as long as it needs to defend itself against Russia. EU leaders generally agree that a victory by Russia would be dangerous for the European Union's security. But the question now is whether they will continue to stand by Ukraine in 2024.

Recent weeks have seen a lot of discussion of **war fatigue** and waning solidarity in Brussels. EU member states are finding it difficult to unanimously sign off on the financial aid that the European Union has promised. The current approach, that it's up to Ukraine to decide whether to negotiate with Moscow, may be called into question in the coming year.

"The first objective must be to continue to work for a just and lasting peace, not another frozen conflict," European Commission President Ursula von der Leyen said in November. "The best way to give Ukraine stability and prosperity in the mid- and long term is, of course, **membership in the European Union**."

2) EU enlargement

Almost all member states have said they want to see **Ukraine join the club**, but in private leaders concede that von der Leyen might be going too far and too fast. Ukraine and Moldova are set to start official accession negotiations in 2024. But having a **war-ravaged Ukraine** integrate into the European Union could have enormous costs for the existing member states.

Even Ukraine's closest backers, Poland and the Baltic EU member states, seem to be getting cold feet. They could go from being net receivers to net payers in the bloc's budget. Behind the scenes, EU officials have been trying to calm concerns. They've said **negotiations may begin**, but accession could be years, or even decades, away.

All six of the western Balkan states still awaiting EU membership would like to follow in the footsteps of regional trailblazer Croatia and join the bloc. Some have been waiting for 20 years and are now watching suspiciously as Ukraine and Moldova have their bids pushed ahead.

Montenegro, Albania and North Macedonia are expected to receive provisional accession dates, in part to mitigate growing Russian and Chinese influence in the Balkans.

For **Serbia** and **Kosovo**, accession prospects look less strong, with persistent strife between the two hindering their progress.

Bosnia-Herzegovina is struggling to shake off the status of a dysfunctional state. The biggest obstacle here is conflict between Bosnian Serbs and other ethnic groups, fueled by Russia.

3) The EU's own internal issues

As accessions await, the European Union has internal work to carry out. Changes are needed to decision-making processes and financing.

French President Emmanuel Macron has long argued that only an independent, economically strong European Union can absorb new

members. The German government has proposed making decisions by majority, rather than unanimity, a current requirement that has been a frequent cause of holdups at EU summits.

EU diplomats have said it's unclear whether any changes will be implemented in 2024. Abolishing unanimity would require a unanimous decision from all member states. In recent years, however, the European Union has not managed to secure the assent of the two notorious naysayers, Hungary and Poland, who have frequently made use of their veto power.

The EU must balance support for Ukraine with messaging to aspiring Balkan members

Image: European Council

Punitive steps to address backsliding on the rule of law within member states appear to have had little effect. An increasingly combative Viktor Orban will remain Hungary's prime minister in 2024. In **Poland**, on the other hand, former European Council President Donald Tusk is taking the helm.

Adopted by member states in 2007, the Lisbon Treaty continues to set the rules for the bloc. In 2024, expect more discussion of whether those rules are still fit for the task.

4) Donald Trump

Depending in part on the outcome of a string of **ongoing court cases**, the potential return of firebrand Republican **Donald Trump** to the White House would be a headache for the European Union and for many NATO members. The EU could lose the United States as its closest ally in trade, supporting Ukraine and deterring Russia.

Trump could make a comeback following the 2024 US presidential election

Image: Louis Lanzano/UPI Photo/IMAGO

The German American Chamber of Commerce worries that a reelected **Trump** would impose punitive tariffs on trade with EU members. In return, the European Union would have to increase customs duties and taxes. Trade volumes would likely fall, and economic growth would be curbed.

5) EU elections

In June, voters EU-wide will head to the polls to elect the **European Parliament**. Last time they had the chance, only about half of eligible voters turned out. The center-right European People's Party is expected to once again come out as the largest group in the parliament. The **far right** is also expected to do well.

According to a Eurobarometer opinion poll, the biggest issue for voters is their individual economic situation and standard of living. Ukraine, migration and EU enlargement all come much further down the list when it comes to voters making their choice.

Von der Leyen may well stay on for a second term as president of the European Commission. But first, she would need to be nominated by the 27 member state governments and then be confirmed by the European Parliament.

Article Vocabulary Items:

tough challenges – важкі випробування

continue to stand by Ukraine – продовжувати стояти з Україною

a possible Donald Trump comeback – можливе повернення Д. Трампа

the EU has a lot on its plate in the coming year – ЄС має багато справу прийдешньому році

getting cold feet – втратити впевненість у собі

Behind the scenes – за лаштунками / у приватних бесідах

trying to calm concerns – намагаються заспокоїти

negotiations may begin – перемовини можуть розпочатися

accession could be years, or even decades, away – на вступ можуть піти роки чи десятиліття

follow in the footsteps of regional trailblazer Croatia – наслідувати приклад регіонального першопроходьця

bids pushed ahead – підвищувати ставки

receive provisional accession dates – отримати попередні терміни вступу

to mitigate growing Russian and Chinese influence – зменшити зростаючий вплив Росії та Китаю

persistent strife – постійна боротьба

hindering their progress – перешкоджаючи їхньому прогресу

Bosnia-Herzegovina is struggling to shake off the status of a dysfunctional state – Боснія і Герцеговина докладають зусиль, щоб змінити свій статус недієздатної держави

The biggest obstacle – найбільша перепона

fueled by Russia – яких підживлює Росія

The EU's own internal issues – внутрішні питання ЄС
to carry out work – виконати роботу
absorb new members – прийняти нових членів
by majority, rather than unanimity – більшістю, а не одноголосно
cause of holdups at EU summits – причина затримок на самітах
implement changes – реалізувати зміни
Abolishing unanimity – відміна одноголосності
the assent of the two notorious naysayers – згода двох горезвісних скептиків
Punitive steps to address backsliding on the rule of law – каральні заходи, спрямовані на дотримання верховенства закону
An increasingly combative – все агресивніший
take the helm – брати кермо
Adopted by member states – прийняті державами-членами
the Lisbon Treaty – Лісабонський договір
fit for the task – відповідати завданню

Література:

1. Bernd Riegert. EU's tough challenges in 2024: Trump, Russia and more. 2024. URL: https://p.dw.com/p/4adAC

What is BRICS? Group of world leaders that considered making a new currency meet to discuss economy

By **Caitlin O'Kane,** Edited By **Allison Elyse Gualtieri** August 21, 2023 / 10:51 AM EDT / CBS News

A group of world leaders is meeting at the BRICS summit in Johannesburg, South Africa this week. BRICS is a group of five countries with emerging economies that want to instate their own world economic and trade systems and has discussed creating a new currency. Dozens of other countries want to join the group – but what is BRICS?

What is BRICS?

The acronym, which was originally BRIC, was coined in 2001 by Goldman Sachs analyst Jim O'Neill, who wrote a paper on emerging economies. O'Neill said Brazil, Russia, India and China – the countries that make up the acronym BRIC – had GDP growth that would exceed that of the G7 countries.

The G7 countries– the U.S., Canada, France, Germany, Italy, Japan and the U.K. – are a group of the world's advanced economies.

O'Neill found that at the end of 2000, Brazil, Russia, India and China accounted for about 23.3% of world GDP. He expected the BRIC countries' GDP would increase and said the G7 countries should consider adding BRIC representatives to the group.

The four original countries formed an informal group in 2006 as allies that contribute to the world economy. In 2011, South Africa joined the group, and so the acronym became BRICS.

In 2023, BRICS surpassed the global GDP contribution of the G7 countries, according to the group, which says BRICS accounts for nearly 1/3 of the world economic activity.

Leaders from BRICS countries meet annually and this year's summit in Johannesburg, South Africa is expected to be the biggest, with 69 leaders invited.

The group aims to reshape the political economic landscape to benefit themselves and they have created the BRICS Business Council, the Contingent Reserve Agreement, which provides short-

term liquidity support, and the New Development Bank, which supports development projects in BRICS countries.

This year's summit will take place Aug. 22–24 and will focus on reducing global reliance on the U.S. dollar.

Is BRICS creating a new currency?

BRICS countries aim to create new economic and trade systems separate from the U.S.-led Western systems, according to the group.

At this year's summit, the group is discussing de-dollarization, "aiming to reduce the reliance on the U.S. dollar and promote the use of national currencies in international trade."

The reason for this? The U.S. dollar affects other currencies. When the U.S. economy strengthens, so does the dollar – but that weakens other currencies, according to the Associated Press. For example, last year, $1 USD could get about 110 yen. Now, $1 USD is worth 143 yen.

BRICS has discussed ways to expand trade between their countries as a way to rely less on the dollar, according to the AP.

Russia and China are especially eager to weaken America's standing in the world economy and at a June meeting of BRICS countries, South Africa's Naledi Pandor said the bloc's New Development Bank would look for alternatives "to the current internationally traded currencies," according to the AP.

But while the group has considered creating its own currency as part of the solution that is not on the agenda for the summit, the group says.

The group first started discussing a new currency after the U.S. imposed sanctions on Russia in the wake of that country's invasion of Ukraine. "A common currency among BRICS nations could lead to the establishment of stronger economic ties and new geopolitical alliances, further solidifying their position as a rising power de-dollarization coalition," the group said.

What countries want to join BRICS?

More than 40 countries have said they want to join BRICS and 22 have submitted applications. "This growing coalition is a testament to the increasing influence of BRICS in the international arena and

its potential to shape the future of global finance," the group said.

Iran, Argentina, Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kazakhstan, Bolivia, Indonesia, Egypt, Ethiopia, Cuba, Algeria, Democratic Republic of Congo, Comoros and Gabon are among the countries that have said they are interested in joining BRICS, Reuters reports.

These countries hope that by joining they will have more economic benefits than under the current Western economic and trade model.

Article Vocabulary Items:

Introduction

to instate their own world economic and trade systems – забезпечити свої власні економічні та торгові системи

What is BRICS?

coin an acronym – створити акронім

GDP growth – ріст ВВП

accounted for about 23.3% of world GDP – склала близько 23,3% світового ВВП

surpassed /sə'pɑːs/ the global GDP – перевищив світовий ВВП

to reshape the political economic landscape – змінити політико-економічне середовище

the Contingent Reserve Agreement – угода для умовні валютні резерви

provides short-term liquidity support – забезпечує короткострокову підтримку ліквідності

Is BRICS creating a new currency?

Reducing global reliance on the U.S. dollar – обмежуючи глобальну залежність від долара США

new geopolitical alliances – нові геополітичні союзи

further solidifying their position – подальше зміцнення їхньої позиції

to expand trade between their countries – розширити торгівлю між країнами

to weaken America's standing in the world economy – послабити американську позицію у світовій економіці

is not on the agenda for the summit – не на часі / не на порядку денному саміту

What countries want to join BRICS?

is a testament to the increasing influence of BRICS – є свідченням зростаючого впливу БРІКС

to shape the future of global finance – визначати майбутнє глобальних фінансів

under the current Western economic and trade model – відповідно до нинішньої західної моделі економіки та торгівлі.

Література:

1. Caitlin O'Kane. What is BRICS? Group of world leaders that considered making a new currency meet to discuss economy. 2023. URL: https://www.cbsnews.com/news/what-is-brics-group-of-world-leaders-that-considered-making-a-new-currency-meet-to-discuss-economy/

Ursula von der Leyen's Three Tiers of Challenges

ROSA BALFOUR. SEPTEMBER 12, 2023.

These days, the gossip in Brussels is focused on whether Ursula von der Leyen will get another mandate as European Commission president in 2024. Under her four years of leadership, the EU has embarked on major transitions: toward a green and digital economy, building up its security and defense, laying out policies to beef up its economic security. In doing so, the EU has taken on tasks previously unthinkable, from procuring vaccines to financing arms delivery.

On Wednesday, Brussels will get a glimpse into von der Leyen's mindset. Her State of the Union speech is widely expected to focus on her achievements. Regardless of whether it will be a legacy speech or a bid for another mandate, it will be a guidepost to gauge how the EU will deal with the big upcoming challenges. The challenges come in three interconnected tiers–local, regional, global–whose links will be critical for Europe in the year ahead.

The first tier of challenges refers to the politics of the year to come. The national elections punctuating the calendar before the European Parliament elections in June will be noisy and turbulent. The ambition of an agenda shaped by the coronavirus pandemic and war in Europe–and the surprising political unity to back it so far–is bound to meet backlash amid fears of a continued rise of the far right.

Among the issues likely to feature prominently in these elections is support for Ukraine. Responding to Russia's invasion of Ukraine has put EU diplomacy on decisionmaking steroids, requiring deft navigation through the many differences of the twenty-seven member states. Last year, pundits widely expected popular fatigue over the costs of supporting Ukraine. They were wrong. European commitment to Ukraine did not waver–yet. But as Ukraine's counteroffensive is not delivering the anticipated breakthrough,

the European consensus may start to crack. Slovakia's election at the end of September may produce a government that includes parties sympathetic to Russia. The risk that a new government in Bratislava joins Hungary, a constant spoiler of EU foreign policy when it comes to Russia, making continued consensus-building even more challenging.

Another issue is the green transition. Under von der Leyen's Commission, the European Green Deal became a project embraced by mainstream political parties. Now challenges are popping up from her own political family. The recent vote in the European Parliament on the Nature Restoration Law saw the European People's Party campaign with the far right to vote against the bill. The far right is increasingly vociferous in criticizing the Green Deal, which it says is imposed by "Brussels technocrats" or by "climate activists."

The second tier of challenges lies in preparing for a credible EU enlargement. This task will be both formidable and existential. It is formidable because of the risks of being surrounded by authoritarian states under the threat or influence of Moscow. Even French President Emmanuel Macron, whose country has been historically skeptical of enlargement, has recognized the geopolitical logic behind EU expansion. And the task is existential because EU enlargement requires huge reforms, over which there is no agreement. Among them is the question of the rule of law in Europe. If Poland confirms the current government in its October election, the EU will struggle to find an agreement on the democratic standards necessary to underpin a revitalized and effective enlargement to the Western Balkans, Ukraine, Moldova, and possibly Georgia.

The third tier is as important as the previous two, but it has been so neglected that the EU is only just managing to play catch-up: relations with the non-G7 world, where powers are scrambling for influence and access to critical materials. The BRICS expansion and the string of coups in Africa, to name a couple of recent events, illustrate not just the waning influence of the West but the

willingness of leaders around the world to gamble on a la carte foreign policy–particularly in the emerging multipolar international context, where hedging and transactional politics seem to reap dividends. Here, the EU's traditional offer of trade and investment has lost its attraction, and its request to contain migration toward Europe smacked of double standards. The EU is still fumbling to find the language, diplomacy, and tools to engage with the diverse expectations in the so-called Global South. Yet it still has much to offer to the democratically minded countries that are willing to go beyond transactional politics by connecting them to the EU's own green, digital, and security transition.

The EU needs effective decision making to steer through its ongoing transitions. Its own resilience depends on building a safe European continent, which cannot exist in isolation from global relationships. Von der Leyen's continued ability to navigate troubled waters while also focusing on the horizon will likely decide whether she gets another stint at the helm of the European Commission. Her State of the Union speech should reveal much about the wisdom of her planned route.

Carnegie Europe.

Article Vocabulary Items:

Tier /tɪər/ – ряд, ярус
procuring vaccines – закуповуючи вакцину
to beef up its economic security – зміцнити свою економічну безпеку
a legacy speech – промова про здобутки
to gauge /ɡeɪdʒ/ – розраховувати/оцінювати
it will be a guidepost – це буде орієнтиром
to meet backlash – зустріти зворотну реакцію
requiring deft navigation – вимагає вмілого керівництва
pundits widely expected – експерти мали великі очікування
vociferous in criticizing – жорсткі критики
task will be both formidable – завдання грандіозне

to underpin a revitalized and effective enlargement – підтримати ефективне розширення

to play catch-up – грати в квача

Література:

1. Rosa Balfour. Ursula von der Leyen's Three Tiers of Challenges. 2023. URL: https://carnegieendowment.org/posts/2023/09/ursula-von-der-leyens-three-tiers-of-challenges?lang=en&center=europe

'Counter Russian propaganda' MEPs tell EU

Ukrainian forces face heavily armed and well-trained rebels in the east

The European Parliament has urged the EU to counter Russian "propaganda" and said sanctions cannot be lifted until Russia stops its "aggressive and expansionist policy" towards Ukraine.

The MEPs' resolution coincided with heavy fighting at Donetsk airport between Ukrainian government troops and pro-Russian separatists. Ukraine says some 8,500 Russian regular troops are helping the rebels.

Ukraine will begin a phased army conscription drive on 20 January, with an initial intake of 50,000. More than 100,000 will be drafted into the Ukrainian army this year, under the plan. More than 4,700 people have been killed since the rebels took control of a big swathe of Donetsk and Luhansk regions in eastern Ukraine last April. Many more civilians have been displaced by the fighting.

Russia denies sending regular troops and heavy weapons there, but admits that Russian "volunteers" are helping the rebels. On Thursday the rebels announced they had captured the shattered remains of Donetsk airport – a claim dismissed by Ukraine. The rebels in Donetsk have close ties to the Russian military.

Article Vocabulary Items:

Ukrainian forces face heavily armed and well-trained rebels in the east – ЗСУ зустрілися з добре озброєними та добре тренованими сепаратистами на сході

to counter Russian "propaganda" – протистояти російській пропаганді

lift sanctions – зняти санкції

stops its "aggressive and expansionist policy" towards Ukraine – зупинити агресивну та загарбницьку політику щодо України

heavy fighting at Donetsk – важкі бої в Донецьку

pro-Russian separatists – проросійські сепаратисти

regular troops are helping the rebels – регулярні війська допомагають сепаратистам

a phased army conscription drive – поетапний призов до армії

initial intake of 50,000 – початковий набір

100,000 will be drafted into the Ukrainian army – 100.000 буде призвано до ЗСУ

under the plan – за планом

the rebels took control of a big swathe of Donetsk and Luhansk regions – сепаратисти взяли контроль над значною частиною

civilians have been displaced by the fighting – цивільні стали переміщеними особами через бої

Russia denies sending regular troops and heavy weapons – Росія заперечує регулярні війська і важке озброєння

Russia admits that Russian "volunteers" are helping the rebels – Росія допускає, що волонтери допомагають сепаратистам

the rebels announced – сепаратисти оголосили

they had captured the shattered remains of Donetsk airport – вони захопили зруйновані залишки Донецького аеропорту

a claim dismissed by Ukraine – заяву заперечила Україна

have close ties to the Russian military – мати тісні зв'язки з російськими військовими

'Hybrid war'

The MEPs' resolution (Members of the European Parliament) said Russia's policy is a threat to the unity and independence of Ukraine and poses a potential threat to the EU itself, including the illegal annexation of Crimea and waging an undeclared hybrid war against Ukraine".

They accused Russia of "information war, blending elements of cyber warfare, use of regular and irregular forces, propaganda, economic pressure, energy blackmail, diplomacy and political destabilisation".

State-controlled TV dominates the media scene in Russia and accuses the Ukrainian government of waging war on Russian-speaking civilians.

A ceasefire agreed in September has been left in tatters as shelling continues, though there have been some significant prisoner swaps.

The MEPs urged the European Commission to set clear benchmarks for the existing sanctions which, if achieved by Russia, could trigger a suspension or removal of some of the restrictions. The Commission should also "prepare and present to Parliament within two months a communication strategy to counter the Russian propaganda campaign", they said. They called for "instruments that would allow the EU and its member states to address the propaganda campaign".

Like its Baltic neighbours Estonia and Lithuania, Latvia wants the EU to maintain pressure on Russian President Vladimir Putin. Ethnic Russians form about 40% of Latvia's population. Earlier this month the Latvian foreign ministry said it was strongly in favour of launching a quality Russian-language TV channel, through an EU partnership. It would not consist solely of news bulletins, nor would it be "Brussels propaganda".

The UK, Estonia, Lithuania and Denmark also support the idea of a new EU communications strategy targeting Russians.

Article Vocabulary Items:

MEPs' resolution – резолюція членів Європарламенту

poses a potential threat to the EU – становити потенційну загрозу ЄС

the illegal annexation of Crimea – незаконне приєднання Криму

wage an undeclared hybrid war against Ukraine – вести неоголошену гібридну війну проти України

accused Russia of "information war – звинуватили Росію в інформаційній війні

blending elements of cyber warfare – поєднує елементи кібервійни

irregular forces – нерегулярні підрозділи

economic pressure – економічний тиск

energy blackmail – енергетичний шантаж

wage war on Russian-speaking civilians – вести війну проти російськомовних цивільних

A ceasefire – припинення вогню

left in tatters – розбили в пух і прах

as shelling continues – обстріли тривають

some significant prisoner swaps – значні обміни полоненими

to set clear benchmarks for – встановити чіткі показники

achieved by Russia – досягнуті Росією

trigger a suspension or removal of some of the restrictions – розпочати процес призупинення деяких обмежень

counter the Russian propaganda campaign – протистояти російській пропаганді

They called for instruments that would allow – вони закликали знайти засоби, які дозволять

to maintain pressure on Putin – чинити тиск на путіна

Ethnic Russians form about 40% of Latvia's population – етнічні росіяни складають 40% латвійського населення

To be in favour of launching a quality Russian-language TV channel – підтримувати ідею запустити якісний російськомовний ТВ канал

It would not consist solely of news bulletins, nor would it be "Brussels propaganda" – він не буде винятково новинним, ні Брюсельською пропагандою

target Russians – спрямований на росіян

Література:

1. 'Counter Russian propaganda' MEPs tell EU. 2015. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-30833590

Ukraine cyber-attack: Russia to blame for hack, says Kyiv

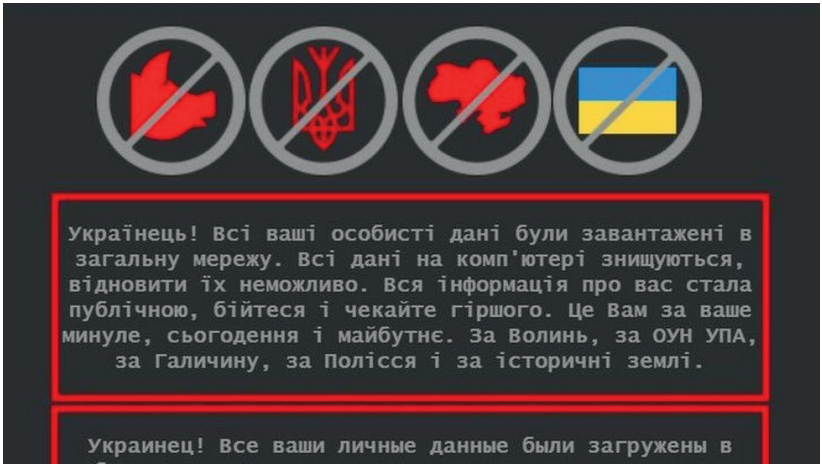

A threatening message appeared on Ukrainian government websites on Friday.

The Ukrainian government has accused Russia of being behind Friday's cyber-attack on dozens of official websites.

About 70 government websites were temporarily down, in the largest such attack on Ukraine in four years. Before the sites went offline, a message appeared warning Ukrainians to "prepare for the worst". Access to most of the sites was restored within hours.

The US and Nato condemned the attack and have offered support to Ukraine. Russia has not commented on the hack.

Experts at Ukraine's information ministry published a timeline of how news of the attack spread, pointing out that Russian media reported it before Ukrainian outlets. They alleged that the attacks were in response to what they called Russia's failure in its recent **talks with Nato over Ukraine**.

Ukraine has come under intense pressure from its neighbour, with a build-up of some 100,000 Russian troops near its borders. Ukraine's SBU security service says in just nine months last year it "neutralised" 1,200 cyber-attacks or incidents.

Nato said it would soon be signing an agreement with Ukraine on enhanced cyber cooperation, which would give it access to the alliance's malware information sharing platform.

The White House says it will provide Ukraine with whatever support it needs to recover from the attack.

At the start of Friday's attack, a message on the hacked websites was posted in three languages, Ukrainian, Russian and Polish.

"Ukrainian! All your personal data has been uploaded onto the public internet," the message read. It continued: "This is for your past, your present and your future."

The Polish language message contained serious errors and did not appear to have been written by a native speaker, according to a statement issued by Poland's government. It also blamed Russia for the hack.

The SBU in Kyiv said later that no personal data had been leaked, according to initial assessments, and no content had been changed. Among the sites targeted was the Diia website, a key system containing government services that stores personal vaccination data and certificates.

The European Union's foreign policy chief, Josep Borrell, said all its resources were being mobilised to help Ukraine deal with "this type of cyber-attack".

Article Vocabulary Items:

A threatening message – погрозливе повідомлення

accused Russia of being behind Friday's cyber-attack – звинуватили Росію в кібератаці

websites were temporarily down – вебсайти тимчасово лягли

warning Ukrainians to "prepare for the worst" – попереджають Україну приготуватись до найгіршого

Access to most of the sites was restored – доступ до більшості сайтів був відновлений

condemned the attack – засудили напад

published a timeline – опублікували хронологію

pointing out – вказати

Ukrainian outlets – українські випуски

the attacks were in response – атаки здійснили у відповідь на

Russia's failure in – російська невдача

Ukraine has come under intense pressure from its neighbour – під шаленим тиском сусіда

signing an agreement with Ukraine on enhanced cyber cooperation – підписали договір щодо розширення кібер співпраці

give it access to the alliance's malware information sharing platform – дати доступ до платформи, на якій зазначено про шкідливу інформацію

a message on the hacked websites was posted – повідомлення про зламані вебсайти було оприлюднено

The Polish language message contained serious errors – повідомлення польською вміщувало серйозні помилки

blamed Russia for the hack – звинуватили росію у зламі

no personal data had been leaked – жодної особистої інформації не було оприлюднено

according to initial assessments – згідно з початковим оцінюванням

Література:

1. 'Counter Russian propaganda' MEPs tell EU. 2015. URL: https://www.bbc.com/news/world-europe-30833590

Giving Ukraine heavy weapons does not mean NATO is at war with Russia

As with the Soviets in Vietnam, providing arms is not the same as fighting

A BILLION EUROS ($1.1bn) goes fast when you are fighting a war. But Germany's announcement on April 15th that it would give around that sum in additional military aid to Ukraine may at least soften criticism of its failure to send tanks. It is part of a recent wave of pledges to provide Ukraine with heavy weapons. Two days earlier America promised $800m in new aid, including armoured personnel carriers and helicopters. Britain is sending armoured patrol vehicles and anti-ship missiles, while the Czech Republic has delivered mobile rocket-launchers and T-72 tanks from its old Soviet stockpiles. Slovakia, which has already sent Ukraine an S-300 anti-aircraft system, has said it might also provide MiG-29 fighter jets (pictured), a Soviet model that Ukrainian pilots know how to fly.

In early March, America scotched a similar offer of MiG-29s from Poland, for fear it might invite reprisals from Russia, and thus drag NATO into the war. Emmanuel Macron, France's president, was more explicit still, suggesting that donations of heavy weapons might prompt Russia to label NATO a "co-belligerent": a party to the conflict, and thus a legitimate target under the laws of war. Now,

America says it has no objection to Slovakia's offer. Early in the conflict Ukraine's friends mainly stuck to giving it small arms and portable anti-tank and anti-aircraft missiles. As it has grown clear that the war will be a long one, they have become willing to supply it with complex systems that require months of training. Russian war crimes have also helped convince them to give Ukraine the heavier gear it needs to recapture occupied territory, and to help it shift from old Soviet kit to NATO-standard weaponry which could be maintained and armed more easily.

Yet the shift to heavier weapons provokes anxiety in some quarters, especially in Germany, which has suspended an offer of Marder infantry fighting vehicles, after its defence ministry said it had too few to give any away. Sahra Wagenknecht, an MP from the Left party, said sending Marders would make Germany a Kriegsteilnehmer ("participant in the war"). Even Robert Habeck, the relatively hawkish climate minister, says Germany has "a responsibility not to become a target of attack ourselves". All this seems to stem from a fear that delivering heavy weapons heightens the likelihood of a direct conflict between Russia and NATO.

From a historical perspective such worries seem misplaced. Take the offer of MiG-29s. During the war in Vietnam, dozens of American planes were shot down by North Vietnamese fighter jets furnished by the Soviet Union. In addition to aircraft, North Vietnam received vast numbers of tanks, missiles and artillery pieces from its Soviet and Chinese patrons, and used them to kill thousands of American soldiers. Both sides worried that this proxy war could escalate into a direct conflict between nuclear powers. Yet it never did.

The war in Ukraine presents a similar situation, with the roles reversed. This time it is Russia that is fighting a smaller state whose forces are being equipped and trained by America and its allies in NATO. Russia has warned NATO that it may strike countries that supply or aid Ukrainian forces, and has even hinted it might use nuclear weapons.

From the perspective of international law, experts say, Russia's position is unjustified. "Supplying weapons, including heavy weapons, would not in and of itself make a country a party to an

armed conflict. That would require more direct involvement in military operations," says Adil Haque, a professor at Rutgers Law School and the author of "Law and Morality at War".

This has not always been the case. International law, as it developed in Europe beginning in the 17th century, required countries that wanted to stay out of others' wars to observe strict neutrality. That meant they had to trade equally with both sides of a conflict, as Oona Hathaway and Scott Shapiro, professors at Yale Law School, explained in a recent article. Supplying arms to one side only, or favouring its trade, could make their ships fair game for attack by the other.

But this law of neutrality was designed for a world where war was an accepted tool of statecraft. That changed with the adoption of the Kellogg-Briand Pact in 1928, which made it illegal to attack another country unprovoked–a principle later enshrined in the UN's charter. The charter recognises that states have a right to self-defence, and that other countries can join in "collective self-defence" to help them. States are allowed to give military support to victims of aggression, or to impose sanctions on the aggressor, without affecting their own neutral status. Indeed, when the UN Security Council condemns an act of aggression, that resolution is legally binding on all member states.

In Ukraine no such Security Council resolution has been adopted–but only because Russia, a permanent member, vetoed it. The UN General Assembly overwhelmingly condemned the invasion. As for states becoming co-belligerents, the bar is even higher, argues Michael Schmitt of the United States Military Academy at West Point. German supplies of arms to Ukraine do not make Germany a party to the conflict with Russia because "there are no hostilities between the States concerned"–their soldiers are not killing each other.

To many analysts, legal definitions of neutrality or co-belligerency seem irrelevant. If Vladimir Putin, Russia's president, decides not to target NATO convoys supplying arms to Ukraine, it will not be because of the persuasive force of international jurisprudence. Yet by the same token, it is naive to imagine that supplying only portable missiles (which, after all, still kill Russian

troops) would lead Mr Putin to exercise restraint. "If Russia wants to feel provoked and attack NATO it will do it, independently of whether we have delivered tanks," says Claudia Major of the German Institute for International and Security Affairs.

Others think that if supplying heavy weapons increases the risk of a direct conflict, it is mainly because they make more inviting targets. Portable anti-tank and anti-aircraft missiles can be hidden and transported in commercial trucks. "To move tanks and artillery you have to put them on railway wagons, and that is more vulnerable to Russian air power, long-range artillery or cruise missiles," says Dick Zandee, a defence expert at the Clingendael Institute in the Netherlands. That could change the balance of risk and reward if Russia contemplates strikes that could kill NATO personnel, whether in Ukraine or on NATO territory. (In practice, Russia has shown little ability to track and strike moving targets even in eastern Ukraine.)

Still, it is wrong to dismiss the legal aspects of co-belligerency entirely: they help prevent a conflict escalating to nuclear war. When America and other NATO countries rule out putting boots on the ground in Ukraine, they emphasise such a step would make them parties to the conflict. This, Mr Haque thinks, is a useful way to draw red lines between nuclear powers. "America is using these rules of international law to signal to Russia that we will come up to a clear red line but not cross it. I think Russia understands that signalling," he says. "But they will try to contest the American interpretation of those rules and invent their own red lines–not based on law–to serve their aims."

This game of red lines took place in Vietnam too. The scale of Soviet and Chinese supplies of heavy weaponry to the North Vietnamese dwarfs anything imaginable in Ukraine. After the Sino-Soviet split in 1964, the two communist powers competed with each other in arms deliveries. By the end of the war, in 1975, they had sent North Vietnam upwards of 500 aircraft (including 180 fighters), 2,500 tanks and tens of thousands of artillery pieces. Soviet trainers often pressed the buttons on anti-aircraft missile systems that shot down American fighters over Hanoi. Russian

historical propaganda websites still boast of this, even as Russia claims to be outraged by Western arms deliveries to Ukraine.

Yet America never accused the Soviets or Chinese of being co-belligerents, and the nuclear powers never came close to direct conflict. American bombers avoided Soviet freighters: when US Air Force pilots accidentally strafed one in 1967, they were court-martialled. America was restrained not by international law but by the fact that bringing the Soviets or Chinese into the war would not have been in its interests.

That will be the decisive factor for Russia in Ukraine, too. "If Russia wanted the conflict to spill over and drag us in, it would have already succeeded in doing that," says Kalev Stoicescu of the International Centre for Defence and Security, a think-tank in Tallinn, the Estonian capital. "They want to frighten us but not get us directly engaged. They can barely manage Ukraine, let alone NATO."

Article Vocabulary Items:

a recent wave of pledges – нещодавня хвиля обіцянок
heavy weapons – важке озброєння
armoured personnel carriers – БТР
armoured patrol vehicles – патрульні броньовані машини
anti-ship missiles – протикорабельні ракети
delivered mobile rocket-launchers – поставила мобільні ракетні установки
old Soviet stockpiles – старі радянські запаси
anti-aircraft system – протиповітряна оборона
MiG-29 fighter jets – винищувачі МіГ-29
scotched a similar offer – відмовила у схожій пропозиції
a "co-belligerent" – співучасник війни
a legitimate target under the laws of war – законна ціль за законами війни
has no objection – не мати заперечень
convince them – переконати їх
to recapture occupied territory – повернути захоплену територію

shift from old Soviet kit to NATO-standard weaponry – здійснити перехід від радянських до натівських стандартів озброєнь

provokes anxiety in some quarters – викликає хвилювання у деяких країнах

Marder infantry fighting vehicles – бойові машини піхоти Мардер

the relatively hawkish climate minister – відносно войовничий міністр довкілля/клімату

All this seems to stem from a fear – все це бере свій початок зі страху

furnished by the Soviet Union – надіслані СРСР

artillery pieces – артилерійські гармати

proxy war – проксі війна

strike countries – завдати удару по країнах

even hinted – натякнула

Law School – юридичний факультет

Література:

1. Giving Ukraine heavy weapons does not mean NATO is at war with Russia. 2022. URL: https://www.economist.com/europe/giving-ukraine-heavy-weapons-does-not-mean-nato-is-at-war-with-russia/21808835

Fortress Europe: Where will the migration flashpoints be in 2024?

Joanna Gill, Lin Taylor Updated: December 22, 2023

What's the context?

After record arrivals in parts of Europe in 2023, efforts to deter migration will be high on the agenda from the UK to Italy

- Migration set to dominate Europe's political agenda
- Politicians look to toughen immigration rules
- Rights groups warn refugees could be left in limbo

BRUSSELS/LONDON – As governments across Europe pursue policies aimed at deterring growing migration from Asian, African and Middle Eastern countries, rights campaigners say some measures could shut out or even criminalise refugees.

With polls pointing to a swing to the far-right in June's European parliament elections, and migration dominating debate ahead of Britain's 2024 general election, the issue is set to stay high on the political agenda.

The EU aims to overhaul its asylum procedures with its new asylum and migration pact before June's election, boosting support to countries like Italy that receive many seaborne arrivals and scrapping the Temporary Protection Directive, the mechanism which allowed EU countries to welcome millions of Ukrainian refugees.

Rights groups say the new pact could increase arbitrary detention, racial profiling, and repatriations to countries where they are at risk of torture or imprisonment.

Where will Europe's migration flashpoints be in 2024?

Article Vocabulary Items:

rights campaigners – борці за права

to overhaul its asylum procedures – переглянути свої процедури надання притулку

scrapping the Temporary Protection Directive – скасування Директиви про тимчасовий захист

increase arbitrary detention, racial profiling, and repatriations – збільшити довільні затримання, расове упередження та репатріації

Britain

Prime Minister Rishi Sunak's government announced plans in December to cut the number of legal migrants arriving after annual net migration hit a record of 745,000 in 2022.

As part of his broader strategy to deter illegal migration, Sunak's government pushed through emergency legislation to send asylum seekers to Rwanda. The bill, which sought to override a ruling by the Supreme Court against the plan, still faces parliamentary hurdles.

If passed, Sunak says flights to Rwanda will begin early next year.

In its first three years, Britain's illegal migration act – passed in 2023 to pave the way for third-country asylum processing – will leave up to 257,000 people in limbo and have their asylum claims deemed inadmissible, according to Britain's Refugee Council charity.

Article Vocabulary Items:

pushed through emergency legislation – проштовхнув надзвичайний закон

to override a ruling by the Supreme Court – скасувати рішення Верховного Суду

still faces parliamentary hurdles – все ще має парламентські перешкоди.

will leave up to 257,000 people in limbo – залишить у підвішеному стані до 257 000 людей

have their asylum claims deemed inadmissible – їхні заяви про надання притулку визнані неприйнятними

France

Lawmakers passed a bill in December that significantly toughens rules for migrants, in a compromise between President Emmanuel Macron's centrist party and the conservative opposition.

After the government's immigration bill failed to pass a first vote, it agreed to water down plans to ease residency permit rules, and introduce measures including migration quotas and a delay on migrants' access to benefits.

The deal came as the country's conservatives increasingly push to reserve welfare benefits for French citizens. It could also boost Marine Le Pen, who said the final bill was "a great ideological victory" for her far-right party.

Article Vocabulary Items:

to water down plans – розвіяти плани

to reserve welfare benefits for French citizens – зберегти соціальні виплати для громадян Франції

Germany

Germany – which received the largest numbers of asylum applications in 2023, is seeking to stem migration with a new tougher migration policy, with rules to cut benefits by doubling the amount of time until asylum seekers receive full social benefits.

Along with Austria, Germany has also expressed interest in the possibility of processing asylum seekers abroad.

Italy

This year was the deadliest since 2017 for the Central Mediterranean crossing used by migrants to reach Italy, with Tunisia overtaking Libya as the main departure point, according to medical charity Médecins Sans Frontières.

Striving to deter the flow of seaborne migrants to its shores, Italy said in November it would build two centres in Albania to host up to 36,000 migrants per year.

The centres, one on the coast for identification and another inland for detention, would be paid in full by Italy and operate under its jurisdiction, meaning they would be covered by European

Spain

The EU's border agency documented a record 13,000 migrants attempting the perilous Western African route to Spain's Canary

Islands in October alone, as political turmoil drives African migrants to head north.

The archipelago's seven islands have become the main destination for migrants from Senegal and other African countries trying to reach Spain.

Aiming to reduce arrivals on its southern borders, the EU hopes to station EU Frontex border guards in Senegal and Mauritania.

The bloc also wants to reach more deals with North African and Middle Eastern nations to reduce the number of migrants crossing the Mediterranean.

Belgium

Belgium, which heads to the polls in June for a general election, has seen its current ruling coalition clamp down on migration, with elections likely to sharpen focus on migration.

Citing security concerns, the government wants to step up repatriations after a failed asylum seeker from Tunisia shot dead two Swedish football fans in Brussels in October.

A failure to house asylum seekers has led to thousands of court penalties over the past two years. Rights group Amnesty International is leading calls for authorities to find shelter for more than 2,000 people who end up sleeping on the streets.

Finland

Amid wider tensions with Moscow, Finland temporarily closed its entire border with Russia at the end of 2023 to stop the flow of asylum seekers.

Helsinki has said a recent rise in asylum seekers arriving via Russia was an orchestrated move by Moscow in retaliation for the Nordic country's decision to increase defence cooperation with the United States, a charge the Kremlin denies.

This story was updated on Friday December 22, 2023 at 11:22 GMT with additional details of France's immigration bill.

Література:

1. Joanna Gill, Lin Taylor. Fortress Europe: Migration flashpoints in 2024. 2024. URL: https://www.context.news/socioeconomic-inclusion/fortress-europe-where-will-the-migration-flashpoints-be-in-2024

Ukraine's Lessons for the Future of Hybrid Warfare

(The National Interest)

Ukrainian Army soldiers launch a drone near Bakhmut, Ukraine, November 25, 2022

by Weilong Kong and Timothy Marler November 28, 2022

Russian aggression in Ukraine entails a hybrid war, which is defined by NATO as "an interplay or fusion of conventional as well as unconventional instruments of power and tools of subversion… blended in a synchronized manner to exploit vulnerabilities of an antagonist and achieve synergistic effects." To be sure, hybrid methods of warfare have been used in the past but "what is new about attacks seen in recent years is their speed, scale, and intensity, facilitated by rapid technological change and global interconnectivity." Other terms, such as gray zone and information warfare, may be used in this context but, regardless, key characteristics must be modeled and integrated to inform effective policy.

At the onset of the war, Russia leveraged a suite of "active measures," including espionage, cyberattacks, and internet-based disinformation. These measures were aimed at softening

Ukraine's civil defenses and grooming its population for a takeover. Subsequent kinetic attacks were then supposed to take advantage of the ensuing chaos and foster a fait accompli scenario. The use of active measures rather than kinetic attacks, at a relatively high ratio of approximately four-to-one (PDF), was designed for an operation similar to the 2014 annexation of Crimea and the Russo-Georgian War of 2008 that involved the economical use of force and limited political fallout.

However, active measures appear to have failed in Ukraine. Russia was outplayed on the social media front, largely failed in its espionage efforts, and was relatively unsuccessful at using cyberattacks. Russia's pretexts for invading Ukraine were debunked and the invasion was postponed in January when it presumably would have had a greater impact on European energy markets. Russian propaganda and disinformation were also promptly debunked and even "pre-bunked" to the point where they were disregarded on arrival. By comparison, Ukraine managed to boost domestic morale with social media campaigns, exposed Russian war atrocities, rallied international support, and even helped crowdfund for defensive armaments.

The war has demonstrated the key features of hybrid warfare in a duel between open and closed societies. As the two sides used information and disinformation to compete on social media, Russia and Ukraine both employed a whole-of-society approach to war that goes beyond the conventional concept of mobilization. First operationalized by Russia, the less-open society, hybrid methods were intended to exploit the openness of Western liberal democracies. Of course, a perpetrator considers the risk of having the same vulnerabilities exploited if the victim retaliates in kind. Russia thus relied on the structure of a closed society to defend against its own poison. When attacked through hybrid aggression, a relatively open society like Ukraine will draw strength from its openness and mitigate vulnerabilities through technical means as they emerge….

Article Vocabulary Items:

entails a hybrid war – тягне за собою гібридну війну

and tools of subversion – та засоби підривної діяльності
At the onset of the war – На початку війни
Russia leveraged a suite – Росія залучила
a suite of active measures – комплекс активних заходів
grooming its population for a takeover – готувати населення до захоплення
Subsequent kinetic attacks – Подальші силові/воєнні атаки
a fait accompli scenario – запланований сценарій
limited political fallout – обмежені політичні наслідки
Russia's pretexts for invading Ukraine – Приводи Росії для вторгнення в Україну
were debunked – були розвінчані
to boost domestic morale – підняти внутрішній моральний дух
exposed Russian war atrocities – викрили російські військові звірства
rallied international support – згуртував міжнародну підтримку
helped crowdfund for defensive armaments – домоглися співфінансування оборонного озброєння
a whole-of-society approach – загальносуспільний підхід
a perpetrator – злочинець

Література:

1. Weilong Kong, Timothy Marler. Ukraine's Lessons for the Future of Hybrid Warfare. 2022. URL: https://www.rand.org/pubs/commentary/2022/11/ukraines-lessons-for-the-future-of-hybrid-warfare.html

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ КУРСУ

ПСИХОЛОГІЯ САМОРЕГУЛЬОВАНОГО НАВЧАННЯ

Оксана МАТЛАСЕВИЧ,
доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології
Національний університет «Острозька академія»

Структура програми

1 модуль	• Саморегуляція особистості • Саморегульоване навчання в гібридних умовах
2 модуль	• Психологія гібридних загроз • Психологічні характеристики концепції гібридної війни
3 модуль	• Психологічні аспекти особистісної безпеки • Емоційні, поведінкові, когнітивні аспекти особистісної безпеки
4 модуль	• Співпраця Україна-ЄС щодо вивчення саморегуляції в умовах гібридних загроз • Особистісна здатність визначати і протидіяти гібридним загрозам

Подумайте 1 хв і дайте відповіді на запитання

- *Чому я вирішив/-ла взяти участь у цій програмі?*
- *Чи я у стані зараз навчатися?*
- *Навіщо я маю вчитися?*
- *Що я відчуваю/які емоції, коли думаю про це?*
- *Чи я можу виконати це завдання?*
- *Чи відчуваю відповідальність за власну діяльність?*

Чому? Як? Де?

ЧОМУ?

- Це психологічний вимір мотивації (постановка цілей, додавання цінності)

ЯК?

- Це про методи і способи (заплановано чи автоматично; передбачає використання пізнавальних стратегій, планування часу для навчання і відпочинку)

ДЕ?

- В яких умовах відбувається навчання, в якому середовищі, чи потрібна допомога інших

Саморегуляція – це не загальнолюдська якість чи здібність, а складний інтерактивний процес, який містить пізнавальні, мотиваційні та поведінкові компоненти.

Діалектика нашого існування

Умовна сторона існування	Безумовна сторона існування
Відносини із зовнішнім середовищем	Відносини з собою
Реакції (емоції/думки/дії)	Я - істота
Щось виграємо/щось програємо	Стабільний, непохитний
Почуття безпеки	Любов до себе
Почуття приналежності (стосунки)	Почуття приналежності (походження)

Інформаційне поле

Зовнішні керуючі фактори	Внутрішні керуючі фактори
Події, які: Викликають Посилюють Карають Гасять Формують реакції	Підвищують/збільшують вразливість у основних почуттях: Любов до себе Безпека Приналежність

@2018 Francheska Perepletchikova, PhD

Почуття любові до себе

- Почуття любові до себе означає стабільну й стійку здатність любові до себе такого, яким я є, без умов чи вимог.
- Це не те саме, що любов до себе, яка є інстинктом самозбереження.
- Це дозволяє людині оцінити та насолоджуватися власними здібностями, вродженими здібностями, талантами та нахилами, а також набутими здібностями, інтересами, компетенціями, знаннями та майстерністю.
- Це також дозволяє людині прийняти недосконалість, пов'язану зі стандартами, нав'язаними оточенням.

Почуття безпеки

- Почуття безпеки стосується реалістичної оцінки загроз і власної здатності справлятися з проблемами.
- Почуття безпеки починає розвиватися в безпечному середовищі, де забезпечена стабільність, постійний захист і підтримка.
- *Почуття безпеки продовжує розвиватися, коли ми (як дорослі, так і діти) набуваємо кращого контролю над своїми реакціями, розуміння себе та накопичуємо життєвий досвід, щоб переконатися, що ми здатні ефективно справлятися з життєвими викликами.*
- Неможливість покладатися на послідовність, захист та емоційну підтримку з боку значимих людей (батьків, партнера) заважає здатності довіряти собі, іншим і світу.

Почуття приналежності

- Почуття приналежності означає постійне відчуття того, що тебе раді бачити і приймають як частину групи.
- Почуття приналежності починає розвиватися в сім'ї завдяки позитивним стосункам із батьками.
- Стосунки, в яких батьки часто використовують нисхідне порівняння та кажуть критичні осудливі, мстиві, неправдиві, караючі та зневажливі речі, ймовірно, передадуть дитині усвідомлення того, що вона недостатньо хороша, не прийнята та навіть небажана.

В умовах тривалого і сильного стресу (війна) людина стає гіперчутливою

- Низький поріг, для появи реакції потрібно небагато
- Висока реактивність, реакція відбувається дуже швидко (від 0 до 0, 001 секунду)
- Висока інтенсивність, реакції дуже гострі
- Повільне повернення до початкового рівня, реакції тривають довго

Відповідний поведінковий дисконтроль:

- Часті спалахи гніву (фізична та/або словесна агресія)
- Суїцидальні думки/поведінка та/або самопошкодження

Ефект подвійної гравітації

Людям в умовах тривалої загрози доводиться витримувати подвійний вплив:

1. Вплив стресора
2. Вплив екстремальної емоційної реакції, пов'язаної зі стресором

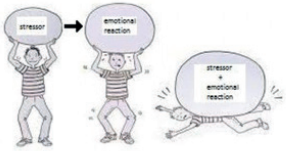

Студенти часто мають такі труднощі:

• Часто шукають способи не докладати зайвих зусиль (може бути пов'язано з ефектом подвійної гравітації)

• Гіперреактивність (вербальна/фізична агресія, суїцидальні думки, самопошкодження)

• Не люблять змін і переходів

• Їм швидко стає нудно

• Низька толерантність до відкладеного задоволення

• Їхня увага швидко перемикається

• Проявляють імпульсивну поведінку

• Мають сенсорну чутливість (слух, дотик, нюх, смак).

• Мають серйозні міжособистісні труднощі (наприклад, з батьками, одногрупниками, викладачами)

• Схильні «пропускати» соціальні сигнали

• Можуть мати екстремальний стиль мислення (наприклад, чорно-біле мислення)

• Мають труднощі з різними формами гігієни (чищення зубів тощо)

Порушення емоційної регуляції у дитинстві: результати для підлітків і дорослих

Зараз:

• Порушення настрою і нерегульована поведінка

У майбутньому:

• Розлади особистості

• Депресивні розлади

• Тривожні розлади

• Вживання алкоголю

• Вживання наркотиків

• Суїцидальність

• Самопошкодження

Althoff et al. (2010); Okado et al., (2014); Pickles et al., 2009

Що таке саморегульоване навчання (SRL)?

- це активний і конструктивний процес, за допомогою якого студенти встановлюють і працюють у напрямку навчальних цілей за допомогою
  - моніторингу,
  - регулювання та контролю мотивації,
  - пізнання та
  - поведінки.
- це динамічний процес, який передбачає активність студента в когнітивній (та метакогнітивній), мотиваційній та поведінковій формі у власному навчанні.

Саморегульоване навчання має багато спільного з тим, як люди регулюють свої емоції, пізнання, поведінку і аспекти контексту під час навчання.

"Навчання саморегулюванню полягає в тому, щоб
- *знати, як мислити на початку діяльності,*
- *знати, що робити в ході реалізації діяльності,*
- *знати, як думати в кінці діяльності".*

(Торрано Монтальво і Гонсалес Торрес, 2017)

Підкомпоненти саморегульованого навчання (SRL)

- **Мотивація**

Це центральна концепція моделі SRL і відповідає самогенерованій енергії (сили, інтенсивності та наполегливості), яка спрямовує поведінку до мети.

- **Атрибути саморегулювання**

Особисті характеристики навчання студента (самоефективність, самосвідомість та винахідливість).

Характеристики, необхідні для саморегуляції навчання

- зацікавитись вивченням інформації чи оволодінням навичкою (ціллю та самомотивацією).
- мати уявлення про причини та результати процесу (атрибуції) та можливість контролювати процес (самоконтроль).
- мати позитивні переконання про себе (самоефективність), усвідомлення свого навчального процесу (самосвідомість) і контроль ресурсів, які є у вашому розпорядженні для навчання (рекурсія).

Ми повинні прийняти низку рішень, щоб досягти цієї мети самостійно та активно. Наприклад, вибір щодо того, як брати участь у процесі, про обрану стратегію навчання та коли ви думаєте, що досягли мети.

Якщо ми стикаємося з проблемами, то можемо внести різні корективи. Наприклад, ми можете скоригувати свої цілі, змінити їх на інші або навіть відмовитись від них, а також можемо змінити стратегію навчання.

_____
_____
_____
_____
_____

Матриця Кевіна Полка

Важливе для мене питання: _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Психологія гібридних загроз

Людині вдалося подолати багато з тих небезпек, які погрожували її існуванню в попередні століття.

Однак, у сучасному технологізованому світі загрози якісно змінилися, стали все більш набувати інформаційний характер.

Психологія гібридних загроз

Людині вдалося подолати багато з тих небезпек, які погрожували її існуванню в попередні століття.

Однак, у сучасному технологізованому світі загрози якісно змінилися, стали все більш набувати інформаційний характер.

Загроза – небезпека – тривожність

- У військовій психології **загроза** – це крайня ступінь небезпеки (безпосередня небезпека), а **небезпека** є *можлива* (потенційна) загроза в обмежених масштабах.
- **Загроза** – це небезпека, що переживається як *ймовірність її переходу з можливості в дійсність*, висловлений намір або демонстрація готовності одних суб'єктів завдати шкоди іншим.

Для виникнення негативних переживань загрози
не обов'язкова наявність реальної загрози

Загроза – небезпека – тривожність

- У військовій психології **загроза** – це крайня ступінь небезпеки (безпосередня небезпека), а **небезпека** є *можлива* (потенційна) загроза в обмежених масштабах.
- **Загроза** – це небезпека, що переживається як *ймовірність її переходу з можливості в дійсність*, висловлений намір або демонстрація готовності одних суб'єктів завдати шкоди іншим.

Для виникнення негативних переживань загрози
не обов'язкова наявність реальної загрози

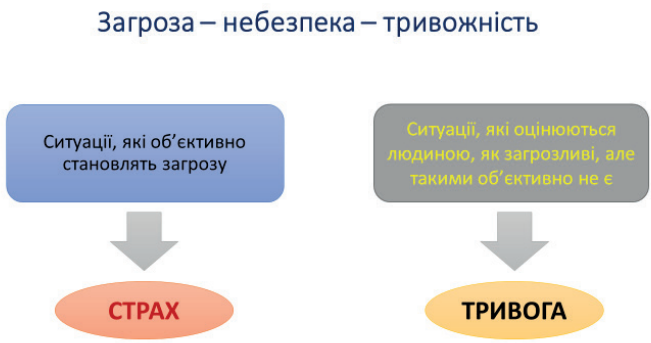
Загроза – небезпека – тривожність
Ситуації, які об'єктивно становлять загрозу
Ситуації, які оцінюються людиною, як загрозливі, але такими об'єктивно не є
СТРАХ
ТРИВОГА

ТРИ ТИПИ СИСТЕМ ЕМОЦІЙНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ
ЖИТТЄВО ВАЖЛИВА
РУХ / ХВИЛЮВАННЯ
• Стимулююча / заснована на ресурсах
• Бажання, прагнення / досягнення, споживання
• Активація
ЗАСПОКОЄННЯ
ПІДТРИМКА / ЗВ'ЯЗОК
• Орієнтована на зв'язок з іншими
• Миролюбність, доброта
• Задоволення
ЗОСЕРЕДЖЕНІСТЬ НА ЗАГРОЗІ
ГНІВ, ТРИВОГА, ОГИДА
• Пошук захисту та безпеки
• Активація/ стримування
П. Гілберт "Співчутливий розум" [P. Gilbert. The Compassionate Mind. London: Constable & Robinson, 2009].

Модель мозку

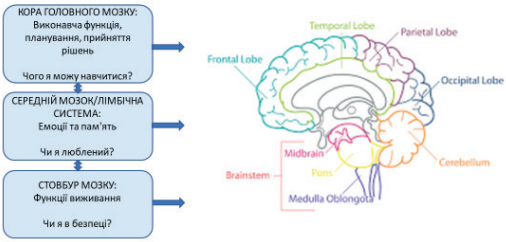

Мозок у режимі виживання

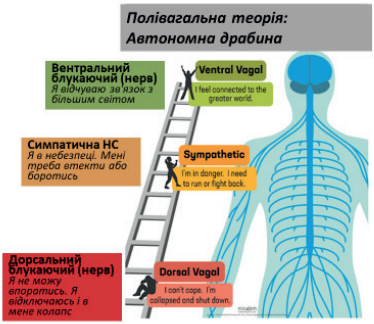

Що відбувається, коли Ви робите помилку?

Уявіть / згадайте ситуацію, коли у Вас щось не виходить....

- *Що Ви собі кажете?*
- *Як називаєте себе?*
- *Що робите?*
- *Що з Вами відбувається?*
- *Які думки з'являються?*

Що відбувається, коли Ви робите помилку?

Уявіть / згадайте ситуацію, коли у Вас щось не виходить....

- *Що Ви собі кажете?*
- *Як називаєте себе?*
- *Що робите?*
- *Що з Вами відбувається?*
- *Які думки з'являються?*

Особистісні властивості, що впливають на переживання загрози

Толерантність до невизначеності – терпимість до неясності, двозначності, багатозначності стимулів, складності їх інтерпретації (Е. Френкель-Брунсвік).

Люди по-різному ставляться до невизначеності, яка так само, як і загроза / небезпека, викликає тривогу й занепокоєння внаслідок *усвідомлення людиною своєї вразливості*.

Особистісні риси толерантної особистості (Г. Оллпорт):

- відповідальність,
- внутрішній локус контролю,
- орієнтація на себе,
- менша схильність до порядку,
- здатність до емпатії,
- почуття гумору.

Інтолерантність до невизначеності проявляється в авторитетних особистостей

Особистісні властивості, що впливають на переживання загрози

Толерантність до невизначеності – терпимість до неясності, двозначності, багатозначності стимулів, складності їх інтерпретації (Е. Френкель-Брунсвік).

Люди по-різному ставляться до невизначеності, яка так само, як і загроза / небезпека, викликає тривогу й занепокоєння внаслідок *усвідомлення людиною своєї вразливості*.

Особистісні риси толерантної особистості (Г. Оллпорт):

- відповідальність,
- внутрішній локус контролю,
- орієнтація на себе,
- менша схильність до порядку,
- здатність до емпатії,
- почуття гумору.

Інтолерантність до невизначеності проявляється в авторитетних особистостей

Гібридні війни та гібридні загрози

Важливою передмовою появи гібридних воєн стала заборона війни у міжнародному праві, що відобразило суттєві зміни у світогляді значної частин людства.

Сучасна і всезагальна форма заборони війни представлена у **Статуті ООН**, який починається з декларації рішучості об'єднаних націй *«позбавити прийдешні покоління жахіть війни»*, *«жити разом, у мирі один з одним, як добрі сусіди, і об'єднати наші сили для підтримки міжнародного миру та безпеки, і забезпечити прийняттям принципів і встановленням методів, щоби збройні сили використовувалися не інакше, як у спільних інтересах»*.

У цьому документі передбачається заборона агресивної війни та колективні заходи для *«запобігання та усунення загрози миру й придушення актів агресії, або інших порушень миру»* (ст. 1).

Гібридні війни та гібридні загрози

- У цих умовах мали виникнути нові чи удосконалитися старі форми протистояння без формального проголошення чи визнання війни.
- Технологічний прогрес відкрив нові шляхи для іноземного втручання та підривної роботи у формі фальшивих новин, впливу на вибори та кібер-шпіонажу.
- На перше місце висувається інформаційно-пропагандистська діяльність; об'єктом нападу стає цивільне населення.

«Сучасні битви» є іспитом на витривалість і стійкість.
(Й.Купервассер, офіцер спецслужб Ізраїлю, 2007)

Гібридні війни та гібридні загрози

- Гібридна загроза не має постійної форми, але трансформується та адаптується до умов, у яких перебуває, щоби діяти та досягати сприятливої переваги. → **невизначеність**
- Вона нехтує часом і простором для досягнення результату через виснаження, використовуючи відчуті слабкості і вразливості опонента . → **стійкість**

ТОМУ

«важливо змінювати «лінійне мислення»

(Б.Флемінг, майор Армії США, один із перших дослідників гібридних загроз, 2011)

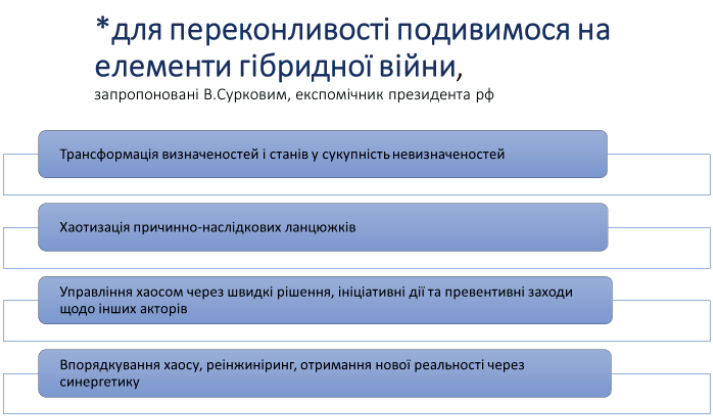
*для переконливості подивимося на елементи гібридної війни,
запропоновані В.Сурковим, експомічник президента рф
Трансформація визначеностей і станів у сукупність невизначеностей
Хаотизація причинно-наслідкових ланцюжків
Управління хаосом через швидкі рішення, ініціативні дії та превентивні заходи щодо інших акторів
Впорядкування хаосу, реінжиніринг, отримання нової реальності через синергетику

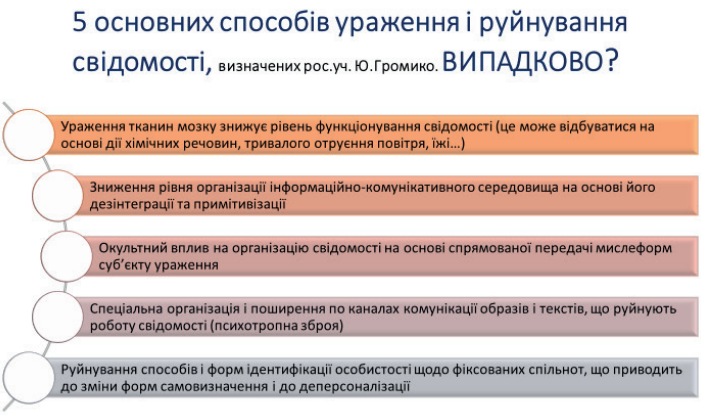
5 основних способів ураження і руйнування свідомості, визначених рос.уч. Ю.Громико. ВИПАДКОВО?
Ураження тканин мозку знижує рівень функціонування свідомості (це може відбуватися на основі дії хімічних речовин, тривалого отруєння повітря, їжі...)
Зниження рівня організації інформаційно-комунікативного середовища на основі його дезінтеграції та примітивізації
Окультний вплив на організацію свідомості на основі спрямованої передачі мислеформ суб'єкту ураження
Спеціальна організація і поширення по каналах комунікації образів і текстів, що руйнують роботу свідомості (психотропна зброя)
Руйнування способів і форм ідентифікації особистості щодо фіксованих спільнот, що приводить до зміни форм самовизначення і до деперсоналізації

5 основних способів ураження і руйнування свідомості, визначених рос.уч. Ю.Громико. ВИПАДКОВО?

- Ураження тканин мозку знижує рівень функціонування свідомості (це може відбуватися на основі дії хімічних речовин, тривалого отруєння повітря, їжі…)
- Зниження рівня організації інформаційно-комунікативного середовища на основі його дезінтеграції та примітивізації
- Окультний вплив на організацію свідомості на основі спрямованої передачі мислеформ суб'єкту ураження
- Спеціальна організація і поширення по каналах комунікації образів і текстів, що руйнують роботу свідомості (психотропна зброя)
- Руйнування способів і форм ідентифікації особистості щодо фіксованих спільнот, що приводить до зміни форм самовизначення і до деперсоналізації

Основні напрями гібридної агресії

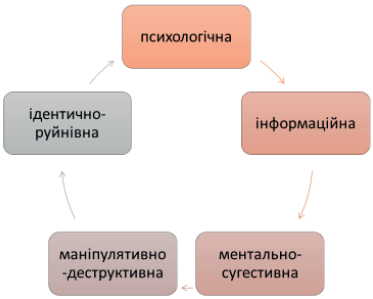

Це війна ***психологічна за формою, цивілізаційна за змістом та інформаційна за засобами***.

Об'єктом руйнування є цінності, в результаті чого первинні життєві цілі замінюються вторинними, третинними і більш низькими.

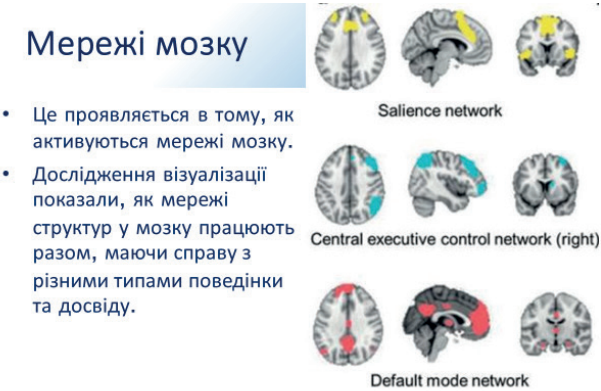

Downloaded from
https://www.researchgate.net/publication/303860544_Networks_Associated_with_Reward/figures?lo=1

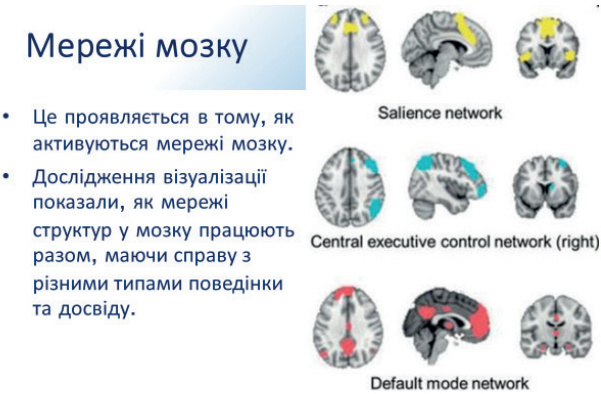

Downloaded from
https://www.researchgate.net/publication/303860544_Networks_Associated_with_Reward/figures?lo=1

Запишіть свої відчуття

Поміркуйте над такими запитаннями:

- *Як ви зараз почуваєтеся?*
- *Що було легко чи складно в цій практиці?*
- *Чи блукали ваші думки під час цієї практики? Якщо так, то в які моменти це ставалося? І чи змогли ви повернути свої думки назад у візуалізацію?*
- *Коли ця медитація може виявитися корисною у вашому житті? За яких обставин вона може принести вам користь?*

МЕДИТАЦІЯ «ГОРА»

Запишіть свої відчуття

Поміркуйте над такими запитаннями:

- *Як ви зараз почуваєтеся?*
- *Що було легко чи складно в цій практиці?*
- *Чи блукали ваші думки під час цієї практики? Якщо так, то в які моменти це ставалося? І чи змогли ви повернути свої думки назад у візуалізацію?*
- *Коли ця медитація може виявитися корисною у вашому житті? За яких обставин вона може принести вам користь?*

Вправа «Перетворення небезпеки на виклик і можливість»

Пропоную Вам визначитися: у Вас стрес, стресова реакція чи просто хвилювання через майбутні завдання?

Існують звичайні життєві справи, наприклад: зустрітися з лікарем та дізнатися результати біопсії, обговорити з партнером питання, порушене вранці під час сніданку. ***Стресова реакція виявляється тоді, коли ми реагуємо на рідкісні й тимчасові явища, що відбуваються за надзвичайних ситуацій.***

У деяких людей стресова реакція стає хронічною, і це ми називаємо хронічним стресом, або дистресом. Елізабет Блекберн, яка отримала Нобелівську премію з фізіології, каже, що такий стрес зношує теломери (кінцеві ділянки ДНК), але наш спосіб мислення також впливає на стрес. Стресова реакція виникла в ході еволюції з метою захистити нас від небезпеки (чи то напад дикої тварини, чи лавина, що мчить з гір на людей). Стресова реакція супроводжується викидом кортизолу й адреналіну та відповідними фізіологічними виявами, як-от: розширення зіниць, щоб краще бачити небезпеку, приплив крові до великих м'язів, що допомагає нам «битися або тікати».

Тобто стресова ситуація – це рідкісна й тимчасова активація, що виявляється в особливих ситуаціях. Але тепер уявіть собі, що така реакція організму стає постійною. Наприклад, ми можемо інтерпретувати події так, що постійно ставимо себе в загрозливу ситуацію. Значить, **важливо навчитися перетворювати «стрес-загрозу», сприйняття події як небезпеки, на «стрес-виклик», тобто використовувати життєві події як стимул до розвитку.**

Тепер визначте власні настанови в разі стресу. У нас є три реакції на стрес: бийся, атакуй (гнівайся) чи втікай (ображайся, гнівайся на себе) і застигни або замри. Як ви сприймаєте інших? Хто вони для вас? Які реакції викликають?

Важливо вчитися робити таку вправу: перетворення небезпеки на можливість і виклик.

Небезпека – це стан загрози, а ми найчастіше у звичайній ситуації не перебуваємо в стані реальної загрози, але поміщаємо себе в неї. Ми можемо тренувати свій мозок не реагувати автоматично або за звичкою. Учіться змінювати свої звички.

Настанова	**Відповідь на ситуацію**
1. Щоб досягати нових успіхів, згадуйте про минулі.	Це дасть вам впевненість у тому, що ви вже могли зробити ті чи ті речі.
2. Прагніть без фанатизму.	Починаючи нову справу, пам'ятайте про своє залучення в неї.
3. Баланс між життям і роботою. Не хвилюйтеся, список справ, яких ви не зробили, нескінченний.	Ця фраза для тих, хто відчуває стрес, намагаючись встигнути зробити всі справи, аж до останньої. Не тіште себе надією: ніхто й ніколи не доводив усе намічене до кінця.
4. Ступінь зайнятості – це питання вибору.	Цю фразу важливо повторювати по 10 разів на день суперзайнятим людям, яких обтяжує почуття обов'язку.
5. Не прагніть розумом туди, де ще не перебуває ваше тіло.	Якщо ви постійно відчуваєте тривогу, ця фраза для вас, оскільки, вірогідно, ви схильні хвилюватися, що сьогодні обов'язково трапиться щось погане. Ви концентруєтеся на невдачах у майбутньому і стаєте нещасними вже зараз.
6. Діліться своїми тривогами.	Не бійтеся говорити про свої потреби з іншими. Віддавайте свої тривоги на «аутсорс».

Війна в Україні має власну специфіку

- ***По-перше***, стратегічний характер війни: це ***«війна на виснаження»*** України з метою примусити до капітуляції (Єнс Столтенберґ, 02.06.2022, генеральний секретар НАТО).

Реакція людей на масові обстріли викликає психосоматичну симптоматику: біль у шлунку, слабкість у тілі (у руках і ногах), стискання у грудній клітці, а також психологічні вияви: тривогу, занепокоєння, страх, пригніченість. Колеги казали про те, що немає сил щось робити: писати доповіді, вести дослідження.

Виснажує очікування, що обстрілів більше не буде, але вони повторюються; очікування, що обстріл припиниться і тоді можна буде повернутися з дітьми додому, але воно не виправдовується; сподівання, що прийде хоч якась ясність, що робити далі, але вона не настає.

Вигорання від очікування — це нова форма вигорання в умовах війни.

В.Халанський порівнює цю специфічну характеристику з екзистенційною характеристикою опори — надією.

Надія — це нові відкриті можливості, які замінюють власну нездатність не впадати в безсилля та завмирати.

.

- ***По-друге***, ми як нація переживаємо зараз досконалий **зсув парадигми від подвигу-невдачі до подвигу-перемоги** (психоаналітик Роман Кечур).

Ця ідея ґрунтується на психологічному розумінні циклічності травми. Досвід переживання травми фіксує людину на травматизації. Цей досвід відтворюється. Травма — досвід, який повторюється. Те, що не може змінитись (або переосмислитися), називається травмою. Роман Кечур стверджує, що бути українцем — це бути тим, хто героїчно бореться та програє.

Ґрунтуючись на психоаналітичному розумінні природи психологічної травми, він уважає, що необхідно перейти до перспективи майбутнього, тобто до переродження в націю-переможця. Тоді з'явиться шанс вийти з кола героїзму-поразки.

•

• ***По-четверте***, епоха радикальної невизначеності.

Невизначеність («неоднозначність» і «ризик») призводить до виснаження (Джессіка Алквіст).

Радикальна невизначеність тепер пронизуватиме нашу дійсність і впливатиме на нас.

Чорний лебідь більше не є рідкісним птахом, він оселився в нашій дійсності.

•

• ***По-четверте***, епоха радикальної невизначеності.

Невизначеність («неоднозначність» і «ризик») призводить до виснаження (Джессіка Алквіст).

Радикальна невизначеність тепер пронизуватиме нашу дійсність і впливатиме на нас.

Чорний лебідь більше не є рідкісним птахом, він оселився в нашій дійсності.

Невідомість / невизначеність – це всього лише нейтральна ситуація.

- *Якщо людина втомлена*, не має сили АБО *ставить зависокі цілі, високі стандарти*, то вона цю невизначеність сприймає як **загрозу**.
- Якщо людина *сита, виспана.... в ресурсі*, то вона сприймає невизначеність як **можливість**.

Цьому можна протиставити **ідентичність** – те, як ми себе сприймаємо

Вправа «Хто я?»

Роль – це «піджак», який надівається на ідентичність.
Ролі – те, як ми себе пред'являємо світу через трикутник «дія – почуття – слово». *Тут додається прикметник.*

Маска – це чужі ролі, які потрібно тримати; ми нею закриваємось.

Під час дистресу відбувається «залипання» на ролі або масці; воно може бути свідоме або несвідоме.

Жертви негативних подій і формування ідентичності жертви
Пасивність (не схильна брати відповідальність)
Вимагає щось від інших
Набута безпорадність (не може без допомоги інших)
Ми можемо ще більше віктимізувати людей, якщо будемо їх так сприймати!

Психологія саморегульованого навчання

Модуль 3
«Психологічні аспекти особистісної безпеки. Емоційні, поведінкові, когнітивні аспекти особистісної безпеки»

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Безпека і стійкість і

- Терміни «безпека» і «стійкість» часто використовуються разом.
- Обидва мають спільне джерело та вимоги:

- *необхідність оцінки загроз;*
- *необхідність розробки планів і процедур;*
- *необхідність мати доступ до точної та своєчасної інформації.*

Особистісна безпека є важливою умовою психологічної стійкості.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Вправа «Візуалізація кордонів»

Який вигляд мав кордон? Опишіть його……
……
……
……

Що ви відчували усередині нього? Безпеку, ув'язнення чи самотність? ……
……
……

Чи змінилися відчуття з появою кордону? ……
……

Що ви відчули, коли на полі з'явилися інші люди? ……
……
……
……
……

Що думаєте про кордон? Він дає відчуття спокою? Чи зручно через нього контактувати з іншими людьми чи ні?. ……
……
……

Здивувались своїми відповідями? ……
……

Кордон здається гарним? Якщо ні, напишіть ідеальний варіант. Наприклад, якщо спочатку в уяві виник паркан із колючим дротом, спробуйте замінити його на живопліт ……
……
……
……

Безпека

- Потреба в безпеці є однією з базових психологічних потреб людини, а отже, основою її психічного здоров'я і психологічного благополуччя.
- *Потреба в безпеці постає особливо гостро, коли людина страждає від неблагополуччя, коли порушено звичні умови її життя та захисту* (Sheldon, Kasser, 2001).
- **«Безпека» - це стан захищеності** особи та суспільства **від ризику зазнати шкоди** (Державний стандарт України ДСТУ 2293-99).
- Безпека пов'язана з упевненістю людини у своєму майбутньому.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/

Co-funded by the European Union

Психологічна формула безпеки особистості

Безпека особистості = навички захисту + комфорт *(фізичний, психологічний, соціальний)* / здатність оцінити загрози й власну вразливість перед небезпеками (аналіз ризиків).

Безпека особистості — це внутрішнє переживання почуття захищеності, яке відображає ступінь комфортного існування та відсутність зовнішніх загроз.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/

Co-funded by the European Union

Компоненти особистісної безпеки

Когнітивний – відображення інформації, необхідної для орієнтації в ситуації (система переконань про безпеку світу і порядність інших людей)

Емоційний – регуляція стану суб'єкта, оптимізація його функціонування (чутливість до небезпеки)

Поведінковий – дієвий вплив на аспекти ситуації для досягнення поставленої мети

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Психологічна формула безпеки особистості

Безпека особистості = навички захисту + комфорт *(фізичний, психологічний, соціальний)* / здатність оцінити загрози й власну вразливість перед небезпеками (аналіз ризиків).

Безпека особистості — це внутрішнє переживання почуття захищеності, яке відображає ступінь комфортного існування та відсутність зовнішніх загроз.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Безпечний тип особистості: основні характеристики

1) темпераментально-характерологічні — врівноваженість, хороша здатність до швидкого переключення, витривалість, уважність, оптимізм, впевненість;
2) цілі і цінності, що розвиваються в особистості у гуманістичному напрямку, по відношенню до себе, інших людей і навколишньої дійсності;
3) гнучкість (інтелектуальна, емоційна і поведінкова), що дає можливість багатоваріантності дій в екстремальній ситуації;
4) здатність до самопізнання і рефлексії, формування адекватної самооцінки, саморегуляції

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Безпечний тип особистості: основні характеристики

1) темпераментально-характерологічні — врівноваженість, хороша здатність до швидкого переключення, витривалість, уважність, оптимізм, впевненість;
2) цілі і цінності, що розвиваються в особистості у гуманістичному напрямку, по відношенню до себе, інших людей і навколишньої дійсності;
3) гнучкість (інтелектуальна, емоційна і поведінкова), що дає можливість багатоваріантності дій в екстремальній ситуації;
4) здатність до самопізнання і рефлексії, формування адекватної самооцінки, саморегуляції

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Вправа «Пізнай себе»

Згадайте минулий тиждень.

Чи ви подбали про себе хоча б один раз і займалися тільки собою?

А скільки разів ви критикували чи дорікали собі?

Тепер згадайте, як Ви подбали про інших.

Чи критикували когось (вголос чи про себе)? Можливо, колегу, який вічно втомився?

Чи зустрічалися спонтанно з друзями? Сміялися з веселих жартів?

Чи відчували ірраціональний страх?

Хандрили чи влаштовували сварку?

Чи зривали на партнерові поганий настрій?

Намагалися свідомо комусь догодити?

Як ви розподілили свій час тижня? Ви більше критикували чи дбали про себе та інших? Як часто ви намагалися зробити оточуючим щось приємне та насолоджувалися несподіваними радощами?

Пам'ятайте: *Ви спостерігаєте, а не судите, щоб проаналізувати свої вчинки, думки та почуття.*

Критика: реакція на критику

- **Страх.** Це є нормальна реакція на критику. Іноді страх пов'язаний з самим коментарем; іноді поведінка людини викликає страх; іноді, а може, найчастіше, наш страх виникає через те, що ми думаємо про те, що означає критика: Чи означає це, що я втрачу роботу?", "Мої діти будуть поганими?", "Я їй все ще подобаюся?", "Чи зможу я коли-небудь зробити це правильно?
- **Гнів.** "Як він сміє говорити мені таке?", "Ніби вона не має недоліків". Емоції не є проблемою. Однак вони можуть відволікти нас від розуміння повідомлення і змусити реагувати непродуктивно.
- **Контратака.** Коли хтось нападає на нас (а ми часто думаємо про критику як про напад), імпульсом є удар у відповідь.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Головні цілі

- Емоційна регуляція
- Валідуюче середовище
- Щоденна практика навичок

Наше відчуття безпеки залежить від того, як ми можемо контролювати власні реакції.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Головні цілі

- Емоційна регуляція
- Валідуюче середовище
- Щоденна практика навичок

Наше відчуття безпеки залежить від того, як ми можемо контролювати власні реакції.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Рівні функцій-ролей батьків/учителів

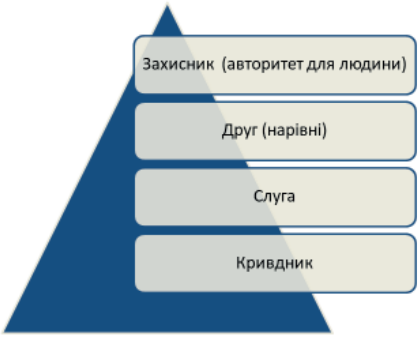

Ми не можемо регулювати, наприклад, дитину, коли самі перебуваємо у дисрегуляції.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Валідація – емоційна регуляція

Валідація: що це?

Валідація каже про те, що ми ні хороші, ні погані, ми просто існуємо і наші переживання мають місце бути, оскільки вони:

- актуальні і змістовні (відповідають ситуації чи обставинам)
- добре обґрунтовані або виправдані (з позиції емпіричних фактів; логічно правильний висновок, або загальновизнаний авторитет)
- відповідають поставленій меті (тобто ефективні для досягнення головних цілей людини)

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
Co-funded by the European Union

Валідація – емоційна регуляція

Валідація: що це?

Валідація каже про те, що ми ні хороші, ні погані, ми просто існуємо і наші переживання мають місце бути, оскільки вони:

- актуальні і змістовні (відповідають ситуації чи обставинам)
- добре обґрунтовані або виправдані (з позиції емпіричних фактів; логічно правильний висновок, або загальновизнаний авторитет)
- відповідають поставленій меті (тобто ефективні для досягнення головних цілей людини)

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Дидактика емоцій

Кожна емоція виконує свою функцію:

Емоція	Спонукання до дії	Функція
Любов	Цілувати, обіймати, бути поруч, говорити приємні речі	побудова та підтримка стосунків
Страх	тікати, ховатися, уникати	втекти від загрози нашому життю, здоров'ю та благополуччю
Злість	боротися, атакувати, кричати, бити, обзиватися	самозахист, контроль ситуації
Сором, провина	ховатися, уникати	допомагає нам уникнути помилок і виправити помилки, які ми вже зробили
Сум	закритися, заплакати, залізти в ліжко	допомогти нам зрозуміти, що для нас важливо, і повідомити іншим, що нам потрібна допомога
Огида	відвертатися, уникати	допомагає нам триматися на відстані від того, що може завдати нам болю

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Дидактика емоцій

Кожна емоція виконує свою функцію:

Емоція	Спонукання до дії	Функція
Любов	Цілувати, обіймати, бути поруч, говорити приємні речі	побудова та підтримка стосунків
Страх	тікати, ховатися, уникати	втекти від загрози нашому життю, здоров'ю та благополуччю
Злість	боротися, атакувати, кричати, бити, обзиватися	самозахист, контроль ситуації
Сором, провина	ховатися, уникати	допомагає нам уникнути помилок і виправити помилки, які ми вже зробили
Сум	закритися, заплакати, залізти в ліжко	допомогти нам зрозуміти, що для нас важливо, і повідомити іншим, що нам потрібна допомога
Огида	відвертатися, уникати	допомагає нам триматися на відстані від того, що може завдати нам болю

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Хвиля емоцій

- Вразливість
- Подія
- Інтерпретація
- Емоція
- Спонукання
- Дія
- Наслідки

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Типи валідації

1. **Виглядайте зацікавлено:** неупереджено слухайте та спостерігайте (за допомогою невербальної поведінки виявляйте щирий інтерес, підтримку та співчуття: наприклад, кивання)
2. **Точне відображення** (наприклад, "Вона ненавидить мене" можна сформулювати як *"Отже, ти думаєш, що вона тебе ненавидить"*)
3. **Валідація з погляду минулого досвіду** або біологічної дисфункції *("Звичайно, як може бути інакше".* Забезпечте дидактичне навчання про минулий досвід, генетику, біосоціальну теорію, біологію чи іншу науку про причини та наслідки)
4. **Валідація з погляду поточного контексту** або нормативного функціонування (поведінка людини нормальна в контексті поточних обставин: *«Так, я розумію як тобі зараз непросто»)*
5. **Валідація особистості та її природженої здатності змінюватися в майбутньому** (бачити та реагувати на сильні сторони людини, водночас емпатійно розуміючи труднощі: *«Так, ти зможеш, бо ти це вже робила і не раз»)*

НАВЧАННЯ МОЖЕ БУТИ ВАЛІДУЮЧИМ

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Типи валідації

1. **Виглядайте зацікавлено:** неупереджено слухайте та спостерігайте (за допомогою невербальної поведінки виявляйте щирий інтерес, підтримку та співчуття: наприклад, кивання)
2. **Точне відображення** (наприклад, "Вона ненавидить мене" можна сформулювати як *"Отже, ти думаєш, що вона тебе ненавидить"*)
3. **Валідація з погляду минулого досвіду** або біологічної дисфункції *("Звичайно, як може бути інакше".* Забезпечте дидактичне навчання про минулий досвід, генетику, біосоціальну теорію, біологію чи іншу науку про причини та наслідки)
4. **Валідація з погляду поточного контексту** або нормативного функціонування (поведінка людини нормальна в контексті поточних обставин: *«Так, я розумію як тобі зараз непросто»)*
5. **Валідація особистості та її природженої здатності змінюватися в майбутньому** (бачити та реагувати на сильні сторони людини, водночас емпатійно розуміючи труднощі: *«Так, ти зможеш, бо ти це вже робила і не раз»)*

НАВЧАННЯ МОЖЕ БУТИ ВАЛІДУЮЧИМ

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Валідація - це НЕ:

- Погодження, похвала, компліменти або натяк на схвалення
- Читання лекцій (підкреслення неправильної поведінки)
- Загальний позитив, заспокоєння
- Наслідування іншої людини
- Поступливість
- Розв'язування проблем
- Брехня

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Валідація - це НЕ:

- Погодження, похвала, компліменти або натяк на схвалення
- Читання лекцій (підкреслення неправильної поведінки)
- Загальний позитив, заспокоєння
- Наслідування іншої людини
- Поступливість
- Розв’язування проблем
- Брехня

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

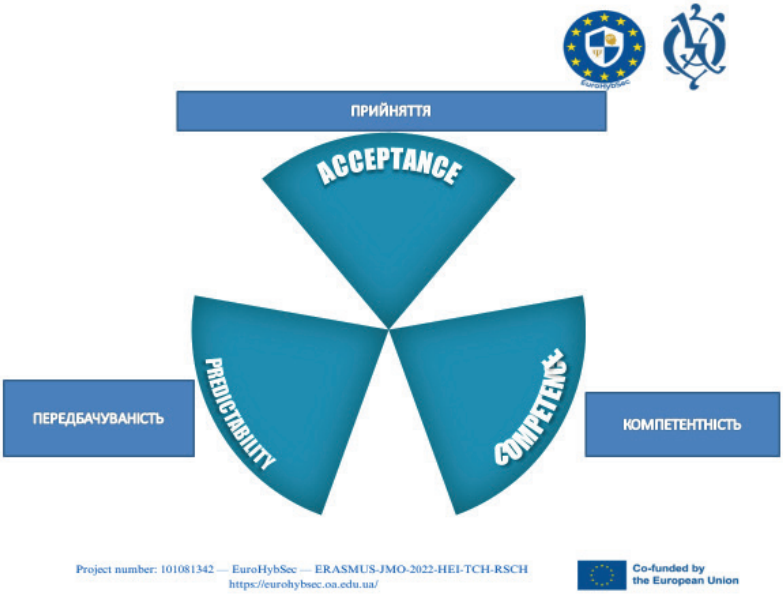

Ми не можемо обирати ситуацію, в якій живемо, але можемо обирати....

- ....як саме думати в конкретній ситуації

Ми не можемо контролювати ситуацію, але можемо контролювати інтерпретацію.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Базовані на потребах втручання– базові потреби

Потреба	Типовий переживання	Втручання першої лінії
Передбачуваність	Схвильований, Тривожний (вразливості до кривд та хвороб)	Майндфулнес для емоційної регуляції
Прийняття	Самотній, відкинутий, ізольований (соціальна ізоляція, покинення)	Міжособистісна терапія, щоб створити зміни у міжособистісній сфері
Компетентність	Залежний, некомпетентний (залежність, неминучих невдач, недостатнього самоконтролю)	Техніки поведінкової терапії для покращення показників та результатів діяльності

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Базовані на потребах втручання– базові потреби

Потреба	Типовий переживання	Втручання першої лінії
Передбачуваність	Схвильований, Тривожний (вразливості до кривд та хвороб)	Майндфулнес для емоційної регуляції
Прийняття	Самотній, відкинутий, ізольований (соціальна ізоляція, покинення)	Міжособистісна терапія, щоб створити зміни у міжособистісній сфері
Компетентність	Залежний, некомпетентний (залежність, неминучих невдач, недостатнього самоконтролю)	Техніки поведінкової терапії для покращення показників та результатів діяльності

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Майндфулнес: три стани розуму
Розсудливий розум
МУДРИЙ РОЗУМ
Емоційний розум
Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Майндфулнес: три стани розуму
Розсудливий розум
МУДРИЙ РОЗУМ
Емоційний розум
Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH

Вправа «Усвідомленість»

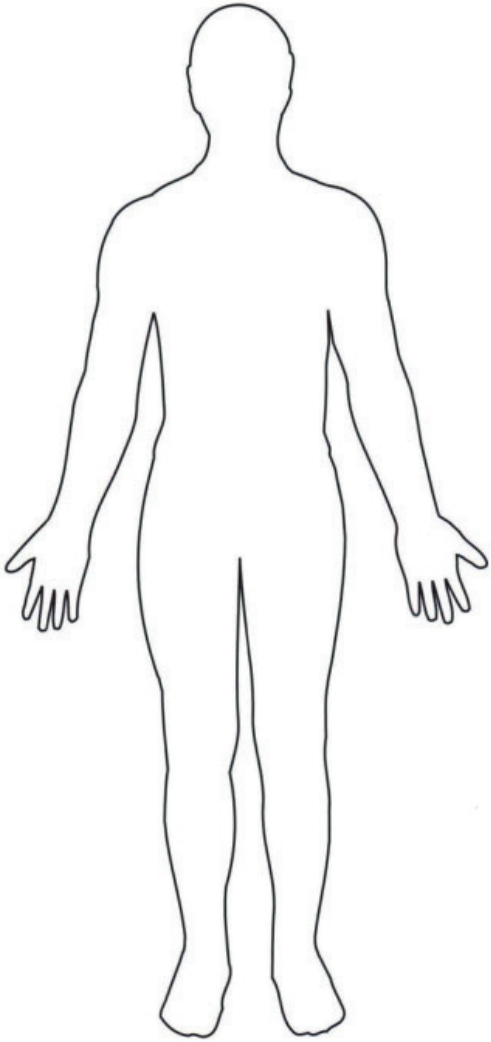

Зробіть декілька записів щодо Ваших думок та відчуттів:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Надійний захист від гібридних загроз?

- *Щит означав надійний захист та діяв на супротивника як стримуючий фактор.*
- Щит в оборонному сенсі — це набір засобів і способів їх використання.

Щит у війні гібридного типу є складним і багатогранним поняттям, оскільки в цьому випадку в якості зброї використовуються ***невійськові засоби, які націлені, переважно, на суспільство з усіма аспектами його життя.***

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/

Co-funded by the European Union

ПОДУМАЙТЕ І ЗАПИШІТЬ:

Для чого я тут? .....

.....

Як хочу використати цей час?.....

.....

Що може мені заважати, стати на заваді? .....

.....

Створення захисного щита від гібридних загроз – ускладнилося.

Інформаційна безпека є досить специфічною складовою протистояння гібридним загрозам, оскільки *прояви інформаційно-психологічного впливу не завжди мають відкритий характер*, що не дозволяє відразу локалізувати загрози та зменшити рівень негативного впливу.

Крім цього, інформаційна війна зачіпає більшість напрямків суспільно-політичного життя.

Теорія «навмисної практики» Андерса Еріксона, 2020

Ефективність досягається за 5 основних умов:

- **Цілі:** люди повинні брати участь у діяльності з чіткими та чітко визначеними цілями.
- **Моніторинг:** особам необхідно отримати негайний інформативний зворотний зв'язок щодо поточної продуктивності та спробувати нові стратегії чи методи, які прискорять покращення.
- **Присутність вчителя/тренера**, чия роль полягає в розробці практичного завдання та наданні індивідуальних інструкцій і керівництва.
- **Незалежна практика**, яка дозволяє людям виконувати завдання самостійно. Це вимагає належного рівня попередніх знань і навичок, а також ретельно наданих інструкцій.
- **Мотивація** наполегливо працювати, докладати зусиль і підтримувати повторення, щоб підвищити точність і швидкість виконання.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Теорія «навмисної практики» Андерса Еріксона, 2020

Ефективність досягається за 5 основних умов:

- **Цілі:** люди повинні брати участь у діяльності з чіткими та чітко визначеними цілями.
- **Моніторинг:** особам необхідно отримати негайний інформативний зворотний зв'язок щодо поточної продуктивності та спробувати нові стратегії чи методи, які прискорять покращення.
- **Присутність вчителя/тренера**, чия роль полягає в розробці практичного завдання та наданні індивідуальних інструкцій і керівництва.
- **Незалежна практика**, яка дозволяє людям виконувати завдання самостійно. Це вимагає належного рівня попередніх знань і навичок, а також ретельно наданих інструкцій.
- **Мотивація** наполегливо працювати, докладати зусиль і підтримувати повторення, щоб підвищити точність і швидкість виконання.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Теорія «навмисної практики» Андерса Еріксона, 2020

Ефективність досягається за 5 основних умов:

- **Цілі:** люди повинні брати участь у діяльності з чіткими та чітко визначеними цілями.
- **Моніторинг:** особам необхідно отримати негайний інформативний зворотний зв'язок щодо поточної продуктивності та спробувати нові стратегії чи методи, які прискорять покращення.
- **Присутність вчителя/тренера**, чия роль полягає в розробці практичного завдання та наданні індивідуальних інструкцій і керівництва.
- **Незалежна практика**, яка дозволяє людям виконувати завдання самостійно. Це вимагає належного рівня попередніх знань і навичок, а також ретельно наданих інструкцій.
- **Мотивація** наполегливо працювати, докладати зусиль і підтримувати повторення, щоб підвищити точність і швидкість виконання.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Важливою компетентністю, необхідною студентам, є саморегульоване навчання (SRL), яке особливо актуальне для «навчання вчитися»

(Європейський Союз, 2019).

- Чисельні дослідження підтверджують, що «саморегуляція є важливим провісником успіху в житті».
- Саморегуляція, а також інші психологічні характеристики, такі як мотивація, вибір або наполегливість, не є стабільними. Вони можуть коливатися в бік різних обставин і умов.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

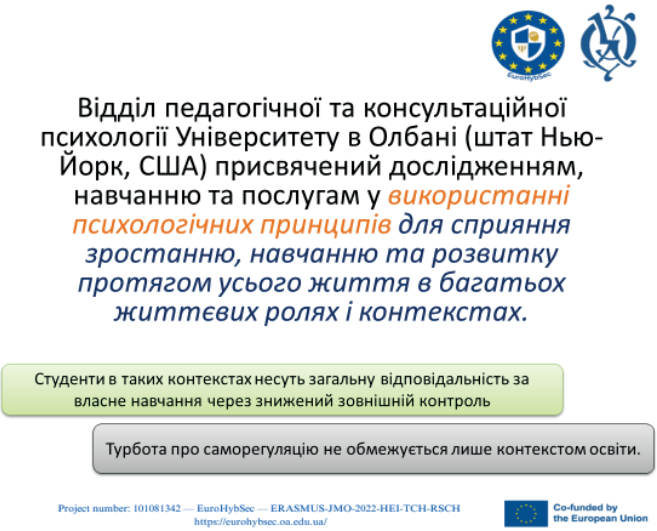

Модель «BASIC Ph» – це багатовимірна модель подолання стресу та пошуку внутрішньої стабільності, розроблена професором Мулі Лаадом – директором Ізраїльського Центру попередження стресу.

Вона демонструє різні стилі, шляхи того, як людина може впоратися із стресом і кризою.

Модель містить шість основних параметрів, що складають ядро індивідуального стилю поведінки під час перебування у несприятливих обставинах (кожна літера в назві моделі BASIC Ph означає якийсь ресурс).

1. Belief (віра): філософія життя, вірування та моральні цінності. Цей спосіб подолання кризи базується на вірі (в Бога, в людей, в диво чи в самого/саму себе, у свою місію). Це система переконань, цінностей та смислів, потреба в самореалізації та самовираженні. Вірування можуть бути не тільки релігійні, але й політичні тощо. Важливий сам факт наявності віри.

2. Affect (афект): почуття, емоції. Афективна стратегія проявляється через емоції: плач, сміх, розмову з кимось про свої переживання. Цей спосіб подолання кризи вимагає,

насамперед, виявлення різних почуттів та їх ідентифікацію. Далі слідує спроба висловити розпізнані почуття прийнятними для людини способами: словесно, письмово (в оповіданні чи в листі); без слів – в танці, малюнку, в музиці, в драмі. Можна записувати в щоденник свої почуття чи малювати їх.

3. Social (соціум): приналежність, родина, друзі. Даному способу подолання кризи властиве прагнення до спілкування. Можна звертатися за підтримкою до сім'ї, друзів чи психологів. Можна допомагати іншим постраждалим, занурюватися у волонтерську роботу. Тобто, важлива соціальна включеність: прагнення бути серед людей, почувати себе частиною системи, організації тощо. Отримати від інших людей підтвердження, що ти живий/жива, чимось корисний/корисна, можеш на щось впливати.

4. Imagination (уява): творчість, гра уяви, інтуїція. Цей спосіб подолання кризи базується на творчих здібностях. Завдяки уяві можна мріяти, імпровізувати, уявляти собі майбутнє, розвивати інтуїцію, змінюватися, шукати розраду у світі гри та фантазії. Практикувати рукоділля, гончарство тощо. Фантазія допомагає відволіктися від жорстокої реальності, проявити почуття гумору; знайти креативне рішення актуальних проблем.

5. Cognition (когніція): знання, логіка, реальність, думки. Спосіб подолання кризи через актуалізацію ментальних здібностей, вміння логічно та критично мислити, оцінювати ситуацію, пізнавати нові ідеї, планувати, навчатися, збирати інформацію, аналізувати проблеми та раціонально вирішувати їх. Когнітивна стратегія передбачає аналітичну роботу, складання списків чи планів.

6. Physiology (фізіологія): фізична, чуттєва модальність та діяльність. Спосіб подолання кризи через концентрацію на фізичній діяльності тіла. Цей спосіб пов'язаний зі здатністю відчувати себе завдяки органам чуття. Передбачає фізичну активність: спорт, фізична праця, медитація, прогулянки на природі, походи в гори тощо. Також, отримання задоволення (релаксу) через їжу.

Практикум
«Місток над прірвою» *(за Мулі Лаадом)*

Визначення власних каналів відновлення життєвої енергії.

Інструкція. Згадайте, коли ви відчували сильний стрес. Що ви робите, щоб впоратися з цим станом? Що допомагає вам найліпше, а що – незначною мірою?

Позначте, наскільки часто ви користуєтеся тим чи тим способом, щоб впоратися зі стресом.

№ з/п	Твердження	Ніколи 0 балів	Рідко 1 бал	Іноді 2 бали	Періодично 3 бали	Часто 4 бали	Майже завжди 5 балів	Завжди 6 балів
1	Я здаюся і покладаюся на долю у розв'язанні проблеми							
2	Я не говорю про свої емоції прямо, але виражаю їх опосередковано, приміром плачу, коли думаю про себе							
3	Я шукаю підтримки в людей							
4	Я фантазую і даю волю своїй уяві, наприклад уявляю себе у спокійному, безтурботному місці							
5	Я збираю інформацію, щоб переконатися, що у мене є найліпший варіант розв'язання проблеми							
6	Я їм або сплю менше/більше, ніж зазвичай							

7	Я вірю у власні сили і здатність долати перешкоди							
8	Я висловлюю почуття у власний завуальований спосіб – через натяки, сарказм або навіть флірт							
9	Я спілкуюся з друзями по телефону							
10	Я згадую свої улюблені історії, байки, притчі або казки – як спосіб пошуку розв'язання проблеми							
11	Я аналізую проблеми й намагаюся розв'язати їх							
12	Я постійно займаюсь фізичною працею, наприклад прибираю, готую їжу, працюю з деревом, ремонтую автомобіль тощо							
13	Моє кредо: «Я зможу пережити це, незважаючи ні на що»							
14	Я не тримаю почуття всередині й звільняюсь від них через плач, сміх або крик							
15	Я намагаюся знайти підтримку в друга або членів моєї сім'ї							
16	Коли я слухаю музику, то даю волю своїй уяві							
17	Я створюю спеціальний план і дію згідно з ним крок за кроком							
18	Я використовую вправи для релаксації							

19	Я прошу допомоги у Бога в молитві							
20	Я накручую себе емоційно, щоб посилити свою мотивацію							
21	Я глибоко занурююсь у взаємини з членами громади або організації, до якої я належу							
22	Я згадую часи, коли мені було ліпше, ніж зараз, або думаю про час, коли все зміниться на краще							
23	Насамперед, я намагаюся зрозуміти, що, власне, відбувається							
24	Я розслабляюся, коли роблю щось: приймаю душ або ванну, йду на прогулянку або бігаю							
25	Я опираюся на свої духовні переконання або на свою життєву філософію							
26	Я розповідаю або слухаю жарти і смішні історії							
27	Я шукаю людей, з якими можна провести час, нічим особливо не займаючись							
28	Я переглядаю спортивні змагання, фільми або читаю книжки, уявляючи себе на місці дійових осіб							
29	Я зважую всі можливі варіанти розв’язання проблеми і якщо змога – обираю найліпший із них							

30	Я намагаюся постійно займатися якоюсь фізичною діяльністю							
31	Моє кредо: «Те, що не вбиває мене, робить мене сильнішим»							
32	Я даю вихід власним емоціям							
33	Я пишу листи та e-mail друзям і сподіваюсь отримати відповідь							
34	Я мрію та думаю про ліпші часи, уявляю їх							
35	Я намагаюся знайти розв'язання проблеми у найліпший спосіб, з тих, які знаю, обмірковую кожен з них							
36	Я виходжу з дому або намагаюся бути активним (-ою), аби позбутися надлишку енергії							

Вправа «Створення історії»
(заснована на моделі BASIC Ph)

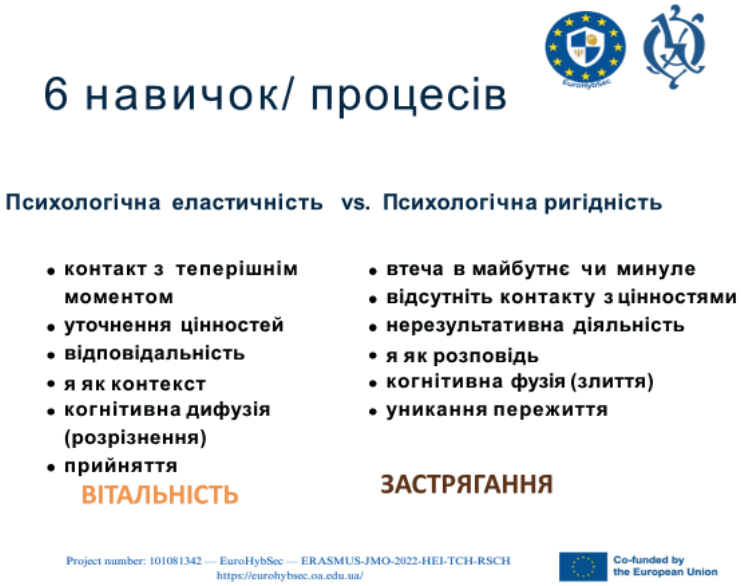

Маю таку думку, що... Помічаю думку, що...
Мій розум говорить, що...
Помічаю, що мій розум говорить, що...
Помічаю, що маю таку думку, що...

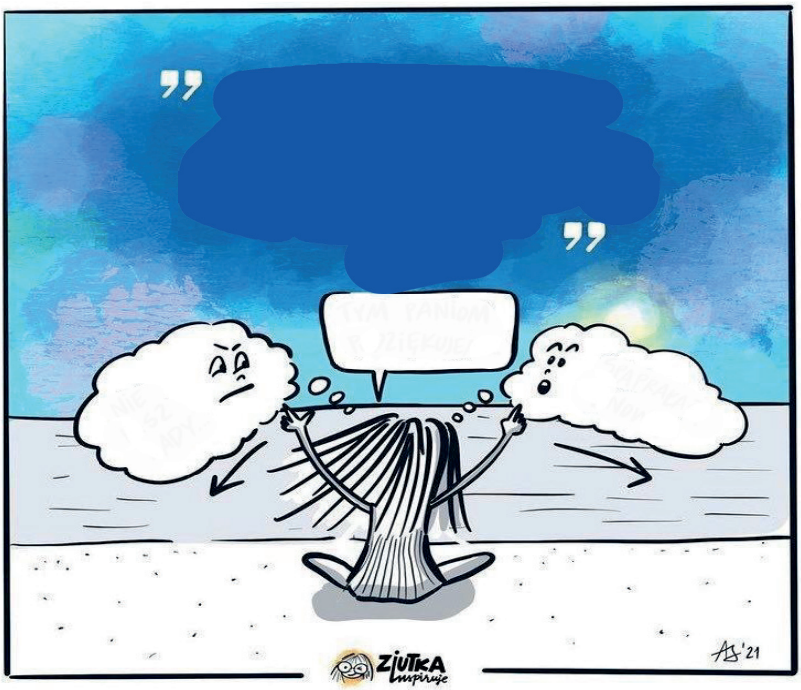

Уважність

- **Зайнятий розум**

Зайнятий розум жене, знаходить собі переживання, підсуває критичні думки, шукає що виправдати, змушує вагатись, сумніватись….

- **Спокійний розум**

Спокійний розум – це такий «оглядовий майданчик», з якого можна побачити, в який спосіб розум може викривлювати реальність, усвідомлення того, що з'являється, усвідомлення думок, що заважають….

ASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://euronytsec.od.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Уважність

- **Зайнятий розум**

Зайнятий розум жене, знаходить собі переживання, підсуває критичні думки, шукає що виправдати, змушує вагатись, сумніватись….

- **Спокійний розум**

Спокійний розум – це такий «оглядовий майданчик», з якого можна побачити, в який спосіб розум може викривлювати реальність, усвідомлення того, що з'являється, усвідомлення думок, що заважають….

ASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://euronytsec.od.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Люди є такими незвичайними як заходи сонця, коли ти дозволиш їм такими бути. Коли я дивлюсь на захід сонця, то не кажу:

"Зроби трохи світлішим оранжевий колір в правому куті».

Не намагаюсь контролювати захід сонця.

Дивлюсь з захопленням на те, як він поширюється. (Карл Роджерс)

Що таке співчуття до себе?

- *Співчуття до себе – це не жалість до себе.*
- *Співчуття до себе – це не потурання своїм слабкостям.*
- *Співчуття до себе – це не почуття власної гідності.*
- Співчуття до себе означає, що ви хочете бути щасливими і здоровими в довгостроковій перспективі.
- Люди відчувають співчуття до себе, тому що всі люди заслуговують співчуття і розуміння, а не тому, що вони володіють якимось певним набором якостей (красивий, розумний, талановитий тощо).
- Дослідження показують, що співчуття до себе пов'язане з більшою емоційною стійкістю, точними уявленнями про себе і турботливою поведінкою у стосунках.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Що таке співчуття до себе?

- *Співчуття до себе – це не жалість до себе.*
- *Співчуття до себе – це не потурання своїм слабкостям.*
- *Співчуття до себе – це не почуття власної гідності.*
- Співчуття до себе означає, що ви хочете бути щасливими і здоровими в довгостроковій перспективі.
- Люди відчувають співчуття до себе, тому що всі люди заслуговують співчуття і розуміння, а не тому, що вони володіють якимось певним набором якостей (красивий, розумний, талановитий тощо).
- Дослідження показують, що співчуття до себе пов'язане з більшою емоційною стійкістю, точними уявленнями про себе і турботливою поведінкою у стосунках.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

На чому базується CFT?

CFT – це нова модель психологічного функціонування – вона спирається на науку про людську природу, еволюцію та прив'язаність.

Ми живемо зі спадщиною мозку, який не був розроблений з урахуванням нашого щастя та благополуччя. Різні частини нашого мозку мають різні мотивації, здібності та інтереси. Те, як побудований наш мозок, і контекст, в якому він розвивається, впливає на наш досвід і на те, як ми можемо жити своїм життям.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
Co-funded by the European Union

Тристороння мотиваційна система

- Модель передбачає, що людина має тристоронню мотиваційну систему (яку іноді називають системою емоційної регуляції) з різними системами. Три таких системи, на яких фокусується CFT, – це системи загроз, стимулів /активації і задоволення.
- Кожен зі станів пов'язаний з певними почуттями, мотиваціями, поведінкою, нейроанатомією й нейрохімією.
- Передбачається, що здорове функціонування вимагає адаптивного використання всіх трьох з цих систем у відповідних ситуаціях. Дисфункція виникає через обмежену гнучкість або надмірне використання однієї системи на шкоду іншим.

"Те, що сталося з тобою в твоєму житті, не твоя вина, але це твій обов'язок – полегшити свої страждання".

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Мотиваційні системи (системи емоційного регулювання)

Еволюційна модель Пола Гілберта передбачає, що людський мозок має різні системи мотивації, які допомогли нашим предкам виживати і процвітати - ви можете думати про них як про мисленні. Ми перемикаємось між цими трьома системами аби управляти нашим життям та емоціями.
Кожен вид мислення пов'язаний з різними мотивами, емоціями, поведінкою, анатомією і хімією мозку.
CFT передбачає, що дистрес викликається дисбалансом між системами - часто асоційованим з недостатнім розвитком системи заспокоєння.

Project number: 101081342 — EuroHybSec — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH
https://eurohybsec.oa.edu.ua/
Co-funded by the European Union

Наукове видання

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА: ОСНОВНІ ПИТАННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА ТА ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ
ПСИХОЛОГІЯ САМОРЕГУЛЬОВАНОГО НАВЧАННЯ

Навчальні матеріали курсів

Редактори: Е. М. Балашов, Д. А. Гаврилюк
Комп'ютерна верстка Н. О. Крушинської

Формат 42х30/4. Ум. друк. арк. 12,44. Обл.-вид. арк. 11,28.
Наклад 100 прим.
Зам. № 31–25. Гарнітура «Cambria».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.